

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА**

*Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису*

ІЛЬЄНКОВ Олександр Олегович

УДК 342.9

ДИСЕРТАЦІЯ

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ
ФУНКЦІЙ ПРОКУРАТУРИ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право
Галузь знань – Право

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело _____

**Науковий керівник
Шатрава Сергій Олександрович**
доктор юридичних наук, професор

Кропивницький – 2024

АНОТАЦІЯ

Гльєнков О.О. Адміністративно-правовий механізм реалізації функцій прокуратури. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 (081 – Право). Науково-дослідний інститут публічного права, Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка. Кропивницький, 2024.

Дисертацію присвячено визначенню адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури, а також формулюванню перспективних напрямків удосконалення адміністративного законодавства в цій частині.

Визначено, що тенденції сучасних досліджень, присвячених функціонуванню прокуратури України корелюються як зі збільшенням кількості реальних загроз національній безпеці, а також безпрецедентними викликами, які постали перед органами прокуратури у зв'язку із повномасштабною агресією РФ, так і процесами структурно-функціональної модернізації органів прокуратури, зумовленими остаточною відмовою від «радянської» моделі функціонування прокуратури та формуванням прокуратури європейського зразка, яка відповідатиме потребам та інтересам суспільства і держави, і, відповідно, перманентними змінами нормативно-правової регламентації організації та діяльності органів прокуратури.

Досліджено сутність адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратурою шляхом представлення його як динамічного системного утворення, що характеризується внутрішньою зорганізованістю, взаємозв'язком та взаємодією нормативних, інституційно-організаційних, інструментально-функціональних, ресурсно-забезпечувальних елементів, за допомогою яких спеціально уповноваженими суб'єктами здійснюється цілеспрямований вплив на адміністративно-правові відносини, які виникають

в процесі реалізації функцій прокуратурою з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства, забезпечуючи трансформацію визначених цілей та завдань у визначений правовий результат – належний рівень законності та правопорядку в державі.

Обґрунтовано, що теоретико-правова конструкція «адміністративно-правовий механізм реалізації функцій прокуратурою» характеризується сукупністю таких ознак: а) є динамічним системним утворенням, що характеризується внутрішньою зорганізованістю нормативних, інституційно-організаційних, інструментально-функціональних, ресурсно-забезпечувальних елементів, які формують цілісну єдність; б) внутрішня будова має структурно-функціональний характер; в) кожен елемент має власне призначення, одночасно обумовлене єдиною метою функціонування всього механізму задля досягнення бажаного правового результату (метою функціонування адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратурою є захист прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави, а бажаним правовим результатом виступає досягнення належного рівня законності та правопорядку в державі); г) функціонування такого механізму забезпечується взаємозв'язком та взаємодією його елементів; г) виключний спеціальний склад суб'єктів, уповноважених здійснювати функції прокуратури; д) безпосередня практична реалізація такого механізму здійснюється на основі адміністративно-правових норм.

Встановлено, що правові засади адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури виступають нормативним засобом закріплення інституційно-організаційних, інструментально-функціональних, ресурсно-забезпечувальних параметрів реалізації функцій прокуратури, формуючи нормативно-правове поле функціонування всього механізму реалізації функцій прокуратури як складного цілісного утворення. При цьому правові засади адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури характеризуються певною дуальністю, з одного боку вони виступають статичною складовою цілісної конструктивної системи, яка може

функціонувати лише у єдності та взаємодії її елементів, тобто у динаміці, а з іншого, – виступаючи нормативним підґрунтям належного та ефективного функціонування всього механізму, справляють визначальний формуючий вплив на інші елементи системи, виступаючи нормативною межею їх функціонування.

Доведено, що здійснення нагляду за додержанням законів органами, що проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство є історично сформованим механізмом, який перебуває на етапі активної трансформації відповідно до європейських стандартів та цінностей. Організація здійснення нагляду за додержанням законів органами, що проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство становить собою послідовний процес забезпечення законності у діяльності означених суб'єктів, від якості діяльності яких залежить рівень забезпечення балансу соціальної справедливості, та розрахований на мінімізацію проявів функціональних порушень процедур належної діяльності піднаглядних суб'єктів задля здійснення поступового переходу від карно-стимулюючих методів роботи прокурорів до їхньої взаємодії як суб'єктів реалізації спільної стратегії та тактики дій у сфері протидії злочинності.

Проблематики щодо здійснення нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян здійснюється як з позиції єдності об'єктного напрямку, так і в диференційованому аспекті. Причому загалом вона є малодослідженою, що зумовлено: по-перше, змінами та доповненнями, які вносяться до діючих нормативних актів з метою їхнього уточнення, модифікації або прийняття загалом нових на зміну наявним, адже вони вичерпали свою актуальність; по-друге, специфічним та складним предметом розгляду, зокрема з огляду поєднання/диференціації теоретичного та практичного дискурсів; по-третє, її неоднозначністю з точки зору забезпечення балансу між захистом прав громадян і необхідністю виконання судових рішень та забезпечення

громадської безпеки в цілому; по-четверте, ширшим контекстом її динаміки, необмеженим лиш законодавчими змінами, оскільки багато аспектів оптимізуються й правозастосовною практикою та під впливом суспільних вимог, які дозволяють вчинення/утримання від певних дій без корективів законодавчих положень. Доведено, що ця проблематика відзначається комплексним змістом, тобто є загальні аспекти здійснення нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, а також спеціальні, які породжені існуванням самотійних різновидів застосування комплексу обмежень прав і свобод засудженого/правопорушника.

Доведено, що нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, як відповідна функція прокуратури, відіграє критичну роль у реалізації обов'язку держави гарантувати дотримання прав громадян (навіть у випадку встановлення факту прояву антисоціальної поведінки), запобіганні їхньому порушенню та забезпеченні ефективного виконання судових рішень та рішень адміністративних органів. Наразі ця діяльність передбачає три самотійних різновиди: нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах; нагляд за додержанням законів при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян; нагляд за додержанням законів при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення.

Акцентується, що наглядові функції прокуратури є відмінними від представницьких за низкою ключових ознак, провідною з яких є їхня соціальна значимість. Виявлено, що представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках визначених законом як функція прокуратури є захисною.

З'ясовано, що судове представництво прокурором диференціюється на два різновиди, кожен з яких має власну специфіку в аспекті формування процесуальних відносин, де за встановленими правилами прокурор має набути статусу сторони судового процесу. Тому стверджується, що формулювання конституційних норм щодо повноважень прокуратури «здійснювати представництво інтересів держави в суді» слід розглядати у розширеному трактуванні.

Виявлено, що з позиції судової доктрини доречним для розгляду є підхід, що передбачає гнучке тлумачення та застосування правових механізмів для захисту державних інтересів у відповідь на конкретні ситуації та виклики. Запропоновано категорію «державні інтереси» трактувати як об'єктивні потреби та цінності держави, які базуються на загальносуспільних (публічних) потребах і є релевантними для цих потреб з правової точки зору. Однак уточнено, що категорія «законні інтереси держави» є вузькою, адже стосується тільки тих потреб та цінностей держави, що мають нормативне закріплення, завдяки чому вони знаходяться під охороною та захистом держави.

Виявлено, що чинним законодавством передбачено лише два випадки для здійснення прокурором судового представництва. Причому обидва ґрунтуються на встановленні факту відсутності вчинення належних активних дій з боку відповідного суб'єкта владних повноважень (у тому числі через його відсутність). Це означає, що прокурор має право на судове представництво лише у випадках, коли інші владні органи не виконують свої повноваження з захисту законних інтересів держави належним чином або взагалі не реалізують своє право на звернення до суду. Існує також обов'язок доведення ним такої необхідності перед судом, однак тільки у випадку обґрунтування неналежного здійснення суб'єктом владних повноважень своїх функціональних обов'язків.

Наголошується, що у процедурному аспекті перед пред'явленням позову прокурор зобов'язаний попередньо повідомити про виявлені факти

необхідності здійснення захисту законних інтересів держави уповноваженого на такі дії суб'єкта владних повноважень.

Розкрито особливості вступу у справи прокурорами, провадження в яких відкрито за позовами (заявами) інших осіб. Виявлено, що в контексті цієї форми представницької функції прокуратури ключовим є те, що така можливість є забезпеченою виключно в аспекті власного волевиявлення прокурора. Причому також важливо обґрунтувати та довести необхідність реалізації цієї функції.

Доведено, що міжнародне співробітництво органів прокуратури – це регламентована міжнародними і національними нормативно-правовими актами та заснована на загально визначених принципах міжнародного права цілеспрямована, скоординована, узгоджена за цілями та пріоритетами, а також варіативна за формами, методами та інструментами реалізації діяльність, спрямована на досягнення спільних інтересів та завдань між різними формальними та неформальними суб'єктами міжнародної арени, виступає стратегічним напрямом, ефективним інструментом та основою належної реалізації функцій прокуратури. На підставі аналізу міжнародного та національного законодавства визначено та схарактеризовано основні форми міжнародного співробітництва органів прокуратури – договірну (підготовка та укладання міжнародних (міжвідомчих) договорів), процесуальну (надання міжнародної правової допомоги, екстрадиція, перейняття кримінального провадження тощо), організаційну (проведення заходів міжнародного характеру, реалізація проєктів і програм міжнародного співробітництва тощо).

Наголошено, що розвиток міжнародного співробітництва та форм його реалізації безпосередньо залежить від глобальних і регіональних викликів і проблем у світі. Існуючий формалізм процедур та механізмів міжнародного права, а також неспроможність ООН та інших міжнародних організацій забезпечити належне їх функціонування, з однієї сторони призвели до повного свавілля у міжнародних відносинах, а з іншої – обумовили активний розвиток функціонування дієвих неінституційних («неформальних») альянсів, які

мають низку переваг перед інституційним міжнародним співробітництвом, зокрема: 1) відсутність зайвого формалізму; 2) гнучкість у способах вирішення спільних завдань; 3) оперативність; 4) пряма форма взаємодії між суб'єктами міжнародних відносин.

Обґрунтовано, що «державний контроль за реалізацією прокуратурою своїх функцій» становить систему цілеспрямованих дій спеціально створених суб'єктів, міжвідомчої компетенції, щодо перевірки, моніторингу, аналізу відповідності фактичного стану впорядкованості публічно-правових відносин за участю посадових осіб органів прокуратури дотриманню законності, встановленні фактів правопорушень та вжитті адекватних одержаному результату заходів з метою не допущення зловживання з боку прокурорів владними повноваженнями щодо застосування право обмежувальних заходів та забезпечення відповідного балансу між загальнодержавними, корпоративними інтересами та правами людини тощо.

Наголошується на необхідності внесення змін у діюче адміністративне законодавство, яке спрямоване на вдосконалення адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури.

Ключові слова: адміністративно-правовий механізм, прокуратура, функції прокуратури, нагляду за додержанням законів, органи, що проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, виконання судових рішень, заходи примусового характеру, обмеження особистої свободи громадян, представництво інтересів громадянина або держави.

SUMMARY

Ilienkov O.O. The administrative and legal mechanism for implementing the functions of the prosecutor's office. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Dissertation for obtaining the scientific degree of candidate of legal sciences, specialty 12.00.07 (081 – Law). Research Institute of Public Law, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University. Kropyvnytskyi, 2024.

The dissertation is devoted to the determination of the administrative-legal mechanism for the implementation of the functions of the prosecutor's office, as well as to the formulation of promising directions for the improvement of administrative legislation in this part.

It was determined that the trends of modern studies devoted to the functioning of the Prosecutor's Office of Ukraine are correlated both with an increase in the number of real threats to national security, as well as unprecedented challenges faced by the prosecutor's office in connection with the full-scale aggression of the Russian Federation, and with the processes of structural and functional modernization of the prosecutor's office. caused by the final rejection of the "Soviet" model of the functioning of the prosecutor's office and the formation of a European-style prosecutor's office that will meet the needs and interests of society and the state, and, accordingly, permanent changes in the legal regulations of the organization and activities of the prosecutor's office.

The essence of the administrative-legal mechanism for the implementation of functions by the prosecutor's office was studied by presenting it as a dynamic systemic entity characterized by internal organization, interconnection and interaction of regulatory, institutional-organizational, instrumental-functional, resource-providing elements, with the help of which specially authorized subjects purposeful influence is exerted on administrative and legal relations that arise in the process of implementation of functions by the prosecutor's office with the aim of protecting human rights and freedoms, general interests of society, ensuring the transformation of defined goals and tasks into a defined legal result - an appropriate level of legality and law and order in the state.

It is substantiated that the theoretical-legal construction "administrative-legal mechanism for the implementation of functions by the prosecutor's office" is characterized by a set of the following features: a) it is a dynamic systemic entity

characterized by the internal organization of normative, institutional-organizational, instrumental-functional, resource-providing elements that form a holistic unity; b) the internal structure has a structural and functional character; c) each element has its own purpose, which at the same time is determined by the single purpose of the operation of the entire mechanism to achieve the desired legal result (the purpose of the operation of the administrative-legal mechanism for the implementation of the functions of the prosecutor's office is to protect human rights and freedoms, the general interests of society and the state, and the desired legal result is the achievement of the proper the level of law and order in the state); d) the functioning of such a mechanism is ensured by the interconnection and interaction of its elements; e) an exclusive special composition of subjects authorized to perform the functions of the prosecutor's office; e) direct practical implementation of such a mechanism is carried out on the basis of administrative and legal norms.

It has been established that the legal foundations of the administrative-legal mechanism for the implementation of the functions of the prosecutor's office act as a normative means of establishing the institutional-organizational, instrumental-functional, resource-providing parameters for the implementation of the functions of the prosecutor's office, forming the normative-legal field of functioning of the entire mechanism for the implementation of the functions of the prosecutor's office as a complex integral entity. At the same time, the legal foundations of the administrative-legal mechanism for the implementation of the functions of the prosecutor's office are characterized by a certain duality, on the one hand, they act as a static component of an integral constructive system that can function only in the unity and interaction of its elements, that is, in dynamics, and on the other hand, acting as the normative basis of the proper and effective functioning of the entire mechanism, exert a decisive formative influence on other elements of the system, acting as a normative limit of their functioning.

It has been proven that the supervision of the observance of laws by the bodies conducting investigative activities, inquiries, and pre-trial investigations is a historically formed mechanism that is at the stage of active transformation in

accordance with European standards and values. The organization of supervision of compliance with the laws by the bodies conducting operative investigative activities, inquiries, and pre-trial investigations constitutes a consistent process of ensuring legality in the activities of the specified subjects, the level of ensuring the balance of social justice depends on the quality of their activities, and is designed to minimize the manifestations of functional violations procedures for the proper activity of supervised subjects in order to make a gradual transition from punitive and stimulating methods of work of prosecutors to their interaction as subjects of implementation of a common strategy and tactics of action in the field of combating crime.

Issues related to the supervision of compliance with laws in the execution of court decisions in criminal cases, as well as in the application of other coercive measures related to the restriction of personal freedom of citizens are carried out both from the position of the unity of the objective direction and in a differentiated aspect. Moreover, in general, it is poorly researched, which is due to: firstly, changes and additions made to the current normative acts with the aim of their clarification, modification or adoption of new ones to replace the existing ones, because they have exhausted their relevance; secondly, a specific and complex subject of consideration, in particular in view of the combination / differentiation of theoretical and practical discourses; thirdly, its ambiguity from the point of view of ensuring a balance between the protection of citizens' rights and the need to execute court decisions and ensure public safety in general; fourthly, the broader context of its dynamics, not limited only by legislative changes, since many aspects are optimized by law enforcement practice and under the influence of social requirements, which allow the commission / refrain from certain actions without corrective legislative provisions. It has been proven that this issue is characterized by a complex content, i.e. there are general aspects of monitoring the observance of laws in the execution of court decisions in criminal cases, as well as in the application of other coercive measures related to the restriction of personal freedom of citizens, as well as special

ones that arise the existence of independent varieties of the application of a complex of restrictions on the rights and freedoms of the convicted / offender.

It has been proven that the supervision of the observance of laws in the execution of court decisions in criminal cases, as well as in the application of other coercive measures related to the restriction of personal freedom of citizens, as a relevant function of the prosecutor's office, plays a critical role in the implementation of the state's obligation to guarantee the observance of rights citizens (even in the case of establishing the fact of antisocial behavior), preventing their violation and ensuring effective execution of court decisions and decisions of administrative bodies. Currently, this activity involves three independent types: supervision of compliance with laws in the execution of court decisions in criminal cases; supervision of compliance with laws in the application of other coercive measures related to the restriction of personal freedom of citizens; supervision of compliance with laws when applying influence measures for administrative offenses. It is emphasized that the supervisory functions of the prosecutor's office are different from the representative functions in a number of key features, the leading one of which is their social significance.

It was found that the representation of the interests of a citizen or the state in court in cases defined by law as a function of the prosecutor's office is protective.

It was found that judicial representation by the prosecutor is differentiated into two varieties, each of which has its own specificity in the aspect of forming procedural relations, where according to the established rules, the prosecutor must acquire the status of a party to the judicial process. Therefore, it is argued that the wording of the constitutional norms regarding the powers of the prosecutor's office "to represent the interests of the state in court" should be considered in an expanded interpretation.

It was found that from the standpoint of judicial doctrine, an approach that involves flexible interpretation and application of legal mechanisms to protect state interests in response to specific situations and challenges is appropriate for consideration. It is proposed to interpret the category "state interests" as objective

needs and values of the state, which are based on general societal (public) needs and are relevant to these needs from a legal point of view. However, it was clarified that the category "legitimate interests of the state" is narrower, because it refers only to those needs and values of the state that have a normative fixation, thanks to which they are under the protection and protection of the state.

It was found that the current legislation provides for only two cases for the prosecutor to provide legal representation. Moreover, both are based on the established fact of the absence of appropriate active actions on the part of the relevant authority (including due to its absence). This means that the prosecutor has the right to judicial representation only in cases when other authorities do not fulfill their powers to protect the legitimate interests of the state properly or do not exercise their right to appeal to the court at all. There is also an obligation for him to prove such necessity before the court, but only in the case of substantiating the improper exercise of the authority by the subject of his functional duties.

It is emphasized that in the procedural aspect, before filing a lawsuit, the prosecutor is obliged to notify the authority authorized to take such actions of the discovered facts of the need to protect the legitimate interests of the state.

The peculiarities of prosecutors' involvement in cases, in which proceedings are opened based on claims (statements) of other persons, have been revealed. It was revealed that in the context of this form of representative function of the prosecutor's office, the key thing is that such an opportunity is ensured exclusively in the aspect of the prosecutor's own will. Moreover, it is also important to justify and prove the need to implement this function.

It has been proven that international cooperation of prosecutor's offices is regulated by international and national legal acts and based on generally recognized principles of international law, purposeful, coordinated, agreed on goals and priorities, as well as variable in forms, methods and tools of implementation, aimed at achieving joint interests and tasks between various formal and informal subjects of the international arena, acts as a strategic direction, an effective tool and the basis for the proper implementation of the functions of the prosecutor's office. On the basis

of the analysis of international and national legislation, the main forms of international cooperation of the prosecutor's office are defined and characterized - contractual (preparation and conclusion of international (inter-agency) agreements), procedural (provision of international legal assistance, extradition, taking over criminal proceedings, etc.), organizational (conducting measures of an international nature) , implementation of international cooperation projects and programs, etc.).

It was emphasized that the development of international cooperation and the forms of its implementation directly depend on global and regional challenges and problems in the world. The existing formalism of procedures and mechanisms of international law, as well as the inability of the UN and other international organizations to ensure their proper functioning, on the one hand, led to complete arbitrariness in international relations, and on the other, caused the active development of the functioning of effective non-institutional ("informal") alliances, which have a number of advantages over institutional international cooperation, in particular: 1) absence of unnecessary formalism; 2) flexibility in ways of solving joint tasks; 3) efficiency; 4) a direct form of interaction between subjects of international relations.

It is substantiated that "state control over the implementation of its functions by the prosecutor's office" constitutes a system of purposeful actions of specially created subjects, interdepartmental competence, regarding verification, monitoring, analysis of compliance of the actual state of orderliness of public-legal relations with the participation of officials of the prosecutor's office, compliance with the law, establishment of facts offenses and taking measures adequate to the obtained result in order to prevent the abuse of power by prosecutors regarding the application of law-restricting measures and to ensure an appropriate balance between national and corporate interests and human rights, etc. It is emphasized the need to make changes to the current administrative legislation, which is aimed at improving the administrative and legal mechanism for the implementation of the functions of the prosecutor's office.

Key words: administrative-legal mechanism, prosecutor's office, functions of the prosecutor's office, supervision of compliance with laws, bodies conducting operative and investigative activities, inquiry, pre-trial investigation, execution of court decisions, coercive measures, restriction of personal freedom of citizens, representation of the interests of a citizen or the state .

**СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ
в яких висвітлено основні наукові результати дисертації:**

1. Ільєнков О.О. Представництво інтересів держави прокурором в суді: ідентифікація нормативних особливостей. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2023. № 1 (28). С. 325-336. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2023.1.30>.

2. Ільєнков О.О. Ретроспектива становлення відомчого регулювання особливостей організації здійснення нагляду за додержанням законів органами, що проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2023. № 2 (29). С. 373-389. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2023.2.31>.

3. Ільєнков О.О. Міжнародне співробітництво як основа реалізації функцій прокуратурою: сучасний стан та тенденції розвитку. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 11. С. 766-769. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-11/186>.

4. Ільєнков О.О. Адміністративно-правовий механізм реалізації функцій прокуратурою: поняття та структура. *KELM*. 2022. № 7 (51). С. 294-299. DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.7.47>

5. Ільєнков О.О. Деякі питання здійснення державного контролю за реалізацією прокуратурою своїх функцій. *Наукові Записки. Серія: Право*. 2020. Вип. 8. Спецвипуск. С. 294-299.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації :

6. Ільєнков О.О. Правові засади адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури: проблеми категорійного розуміння. *Правові*

проблеми сучасності та наукові підходи до їх вирішення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 25–26 січня 2023 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2023. С. 139–141.

7. Ільєнков О.О. Державний контроль за реалізацією прокуратурою своїх функцій: питання сьогодення. *Науково-практичні засади розвитку наукової думки на сучасному етапі державотворення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 22–23 вересня 2021 р.).* Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2021. С. 122–124.

8. Ільєнков О.О. Деякі аспекти реалізації функцій прокуратурою через призму міжнародного співробітництва. *Інноваційні підходи до реформування сучасного законодавства: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 20–21 квітня 2023 р.).* Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2023. С. 127–129.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	19
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ФУНКЦІЙ ПРОКУРАТУРИ.....	29
1.1. Генезис дослідження проблематики становлення та розвитку органів прокуратури.....	29
1.2. Поняття та структура адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратурою.....	56
1.3. Правові засади адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури та місце в ньому адміністративного законодавства.....	72
Висновки до розділу 1.....	91
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ЗДІЙСНЕННЯ ОКРЕМИХ ФУНКЦІЙ ПРОКУРАТУРИ.....	99
2.1. Особливості організації здійснення нагляду за додержанням законів органами, що проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство.....	99
2.2. Нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.....	119
2.3. Представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках визначених законом.....	138
Висновки до розділу 2.....	154
РОЗДІЛ 3. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ФУНКЦІЙ ПРОКУРАТУРИ.....	164

3.1. Міжнародне співробітництво як основа реалізації функцій прокуратурою.....	164
3.2. Державний контроль за реалізацією прокуратурою своїх функцій та напрямки удосконалення законодавства.....	188
Висновки до розділу 3.....	199
ВИСНОВКИ.....	202
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	207
ДОДАТКИ.....	250

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. На сьогоднішній день Україна продовжує підтримувати стійкі темпи у впровадженні фундаментальних структурних реформ, визначаючи цілі та пріоритети реформування, а також конкретні заходи, спрямовані на розвиток різних галузей та видів діяльності. Реформа прокуратури в Україні відзначилася значним впливом на зовнішні й внутрішні процеси функціонування цієї системи. Після широкомасштабних інституційних та функціональних змін прокуратурі України відповідно до міжнародно-правових стандартів прокурорської діяльності та статусу прокурорів були позбавлені функції нагляду за додержанням і застосуванням законів. Починаючи з роботи Державного бюро розслідувань, прокурори були позбавлені функцій досудового розслідування.

В умовах сьогодення створюються передумови для впровадження в діяльність прокуратури принципів ефективності, професіоналізму, незалежності та відповідальності. Здійснюються заходи з оцінювання відповідності прокурорів критеріям фахової компетентності, доброчесності та професійної етики, а також надається можливість усім доброчесним кандидатам з необхідними теоретичними знаннями та практичними навичками на конкурсних засадах зайняти посаду прокурора у будь-якому органі прокуратури. Також посилюються гарантії професійного розвитку працівників прокуратури.

Фактори загальноінституційного, функціонального, організаційного, кадрового та матеріально-технічного характеру, які лежать в основі реформування, свідчать про необхідність розвитку прокуратури з використанням програмно-цільового методу. Хоча деякі напрямки успішно реформовані, прокуратура все ще стикається з рядом законодавчих, організаційних та правозастосовних проблем. В той же час, в прокуратурі є

невикористаний потенціал. Цей потенціал має бути реалізований через концепцію збалансованого, послідовного та поступового стратегічного планування. Отже, дослідження адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури з позиції адміністративно-правової науки на сьогодні є актуальним, своєчасним і таким, що потребує поглибленого вивчення.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. На важливість дослідження проблематики щодо організації та функціонування органів прокуратури з позиції адміністративного права звертали увагу вчені під час підготовки та написання монографій, дисертаційних досліджень, наукових статей, як: Банах С.В. «Адміністративно-правове забезпечення функціонування органів прокуратури України», Демків Д.М. «Адміністративно-правове забезпечення взаємодії Спеціалізованої антикорупційної прокуратури з іншими правоохоронними органами», Севрук Ю.Г. «Адміністративно-правове забезпечення реалізації функцій прокуратури України в контексті реформування органів кримінальної юстиції», Кальчук О.М. «Адміністративно-правове регулювання правозахисної діяльності органів прокуратури України», Кобилянський О.М. «Адміністративно-правові відносини, що виникають за участю органів прокуратури», Махніцький О.І. «Адміністративно-правові засади дотримання прав людини в діяльності органів прокуратури», Стефанчук М.М. «Теоретико-методологічні та організаційно-правові засади реалізації прокуратурою України представницької функції» тощо. Враховуючи достатню кількість наукових публікацій у цій сфері, все ж такі є потреба в оновленому погляді на адміністративно-правовий механізм реалізації функцій органами прокуратури враховуючи кардинальні зміни, які відбуваються на теренах Української держави.

Питаннями адміністративно-правового механізму реалізації функцій органами державної влади в цілому займалися такі вчені як В. Б. Авер'янов, О. М. Бандурка, О. І. Безпалова, С.С. Вітвіцький, В. Г. Гриценко,

Ю. В. Гаруст, О. В. Джафарова, О. С. Дніпров, О. Ю. Дрозд, Д. В. Журавльов, М. В. Калатур, В. М. Кондратенко, Т. О. Коломоєць, О. В. Кузьменко, А. А. Манжула, Є. Ю. Соболюк, С. О. Шатрава, Р. В. Шаповал, О. М. Фесенко, В. М. Юрах та інші. Доктринальні напрацювання вищенаведених вчених стали добрим науковим доробком при формулюванні авторських наукових позицій та висновків. Отже, із врахуванням наведеного, питання визначення особливостей адміністративно-правового механізму реалізації функцій органами прокуратури є на сьогодні вельми актуальними та своєчасними.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження спрямовано на реалізацію основних положень Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 № 1697-VII, Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки, затвердженої Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021, Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки, затвердженого Указом Президента України від 11.05.2023 № 273/2023, Стратегії розвитку прокуратури на 2021-2023 роки, затвердженої наказом Генерального прокурора від 16 жовтня 2020 № 489, Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 року № 12-21, а також плану науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

Мета і завдання дослідження. *Мета* наукового дослідження полягає в опрацюванні існуючих на сьогодні теоретичних та практичних напрацювань щодо змісту та особливостей функціонування інституту прокуратури через адміністративно-правовий механізм реалізації її функцій, а також формулювання науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації щодо удосконалення зазначеної діяльності із врахуванням кардинальних змін, що

відбуваються на теренах Української держави.

Для досягнення зазначеної мети в дисертації необхідно вирішити такі основні завдання:

- з'ясувати стан дослідження проблематики становлення та розвитку органів прокуратури;
- визначити поняття та структура адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратурою;
- охарактеризувати правові засади адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури та окреслити місце в ньому адміністративного законодавства;
- розкрити особливості організації здійснення нагляду за додержанням законів органами, що проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство;
- з'ясувати зміст наглядової діяльності за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян;
- охарактеризувати інститут представництва інтересів громадян або держави в суді у випадках визначених законом;
- сформулювати перспективні напрями міжнародного співробітництва як однієї із функцій прокуратурою;
- окреслити особливості здійснення державного контролю за реалізацією прокуратурою своїх функцій та напрями удосконалення законодавства.

Об'єктом дослідження є публічно-правові відносини, що виникають в процесі діяльності органів прокуратури.

Предметом дослідження є адміністративно-правовий механізм реалізації функцій прокуратури.

Методи дослідження. Для вирішення завдань наукового дослідження та досягнення поставленої мети роботи були застосовані філософські,

загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. *Аксиоматичний* метод був застосований з метою дослідження проблематики становлення та розвитку органів прокуратури (підрозділ 1.1). Застосування методу сходження від *абстрактного до конкретного* дозволило визначити поняття та структуру адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратурою (підрозділ 1.2). Досліджуючи правові засади адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури та місце в ньому адміністративного законодавства, було використано *структурно-функціональний* метод (підрозділ 1.3).

При розкритті змісту особливостей організації здійснення нагляду за додержанням законів органами, що проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, було застосовано *логіко-семантичний* метод. (підрозділ 2.1). *Системно-структурний* метод надав можливість розкрити зміст нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян (підрозділ 2.2). Методи *аналізу* та *синтезу* були використані при визначенні представництва інтересів громадянина або держави в суді у випадках визначених законом (підрозділ 2.3).

Для узагальнення емпіричних даних щодо міжнародного співробітництва як основи реалізації функцій прокуратури було застосовано такі методи як: *порівняльно-правовий*, *прогнозування* та метод *узагальнення* (підрозділи 3.1). Досліджуючи особливості державного контролю за реалізацією прокуратурою своїх функцій та напрямки удосконалення законодавства було застосовано метод *класифікації*, *індукції* та *дедукції* (підрозділи 3.2).

Теоретичною основою дисертаційного дослідження стали науково-теоретичні розробки дослідників у різних галузях права та загальної теорії держави і права, філософії та соціології. Особливу увагу приділено працям відомих українських та зарубіжних вчених у сфері конституційного та

адміністративного права, теорії управління та інших правових наук.

Нормативну основу дисертаційного дослідження складають Конституція України, міжнародні нормативно-правові акти, що встановлюють стандарти діяльності відповідних інституцій, законодавчі акти, які регламентують діяльність органів прокуратури, а також накази та розпорядження Генерального прокурора щодо організації та функціонування органів прокуратури.

Інформаційну та емпіричну базу дисертаційної роботи склали довідкові видання, звіти, довідки про результати роботи органів прокуратури за окремими напрямками діяльності, а також власний досвід роботи здобувача в органах прокуратури.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертаційна робота є комплексною та системною роботою щодо оновленого бачення реалізації функцій прокуратури через адміністративно-правовий механізм із врахуванням суттєвих змін суспільного розвитку, які відбуваються на теренах України. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку наукових положень, висновків та пропозицій, зокрема:

вперше:

– погляди на сутність адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратурою шляхом представлення його як динамічного системного утворення, що характеризується внутрішньою зорганізованістю, взаємозв'язком та взаємодією нормативних, інституційно-організаційних, інструментально-функціональних, ресурсно-забезпечувальних елементів, за допомогою яких спеціально уповноваженими суб'єктами здійснюється цілеспрямований вплив на адміністративно-правові відносини, які виникають в процесі реалізації функцій прокуратурою з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства, забезпечуючи трансформацію визначених цілей та завдань у визначений правовий результат – належний рівень законності та правопорядку в державі;

– обґрунтовується доцільність ідентифікації сутності категорії «нагляд

за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян» через призму диференційованого дискурсу, який включає об'єднання спільною метою трьох самостійних різновидів реалізації прокурорського нагляду (активованих прийняттям індивідуальних актів, де предметом перевірки в контексті судових актів є процедура їхнього виконання, а адміністративних – підстави прийняття та застосування) щодо здійснення уповноваженими особами комплексу обмежень особистої свободи громадян як кримінально-процесуального характеру, так і поза означеною сферою;

– сформульовано пропозиції та рекомендації щодо внесення змін і доповнень до чинного законодавства в частині удосконалення адміністративно-правового механізму реалізації своїх функцій органами прокуратури;

удосконалено:

– розуміння ролі та формуючого впливу правових засад в системному вимірі теоретичної конструкції адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури в контексті їх характеристики як а) статичної елементної складової цілісної конструктивної системи, що функціонує лише у динаміці; б) нормативного підґрунтя функціонування інституційно-організаційних, інструментально-функціональних, ресурсно-забезпечувальних елементів, тобто належного та ефективного функціонування всього механізму;

– положення щодо розуміння поняття та структури адміністративно-правового механізму реалізації функцій органами прокуратури, що дало змогу сформулювати комплексне уявлення про особливості та елементний склад останнього;

– наукові узагальнення, що використання категорії «законні інтереси держави» у контексті формулювання юрисдикційного поля для судового захисту прокурором з одного боку є цілком виправданим кроком, оскільки так

забезпечується правова визначеність і чіткість дій в межах закону (у випадку апелювання категорією «державні інтереси» потенційно існує ймовірність виникнення зловживань правом на звернення до суду), однак з іншого боку – через несвоєчасність внесення змін і доповнень до чинного законодавства в аспекті слідування динамізму суспільних відносин або виникнення ситуацій непередбачуваного характеру держава фактично втрачає можливість судового захисту, що є неприпустимим з конституційної точки зору;

– характеристику процедурної складової здійснення державного контролю за інституціональною, функціональною, інструментальною та організаційними складовими;

дістали подальшого розвитку:

– періодизація дослідження проблематики становлення та розвитку органів прокуратури з урахуванням умовно окреслених етапів реформування прокуратури незалежної України, пов'язаних із прийняттям Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року, змін до Конституції України від 2 червня 2016 року та Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури» від 19 вересня 2019 року;

– результати аналізу ретроспективи становлення відомчого регулювання особливостей організації здійснення нагляду за додержанням законів органами, що проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство у формі узагальнення, що цей різновид наглядової діяльності прокурорів хоч і об'єктивується єдністю видового напрямку діяльності правоохоронних органів, проте включає два самостійних об'єкти нагляду, які необхідно диференціювати як в аспекті формальності, так і змістовності;

– обґрунтування переваг функціонування неінституційних («неформальних») альянсів у контексті міжнародного співробітництва органів прокуратури як ефективних сучасних механізмів прямої взаємодії між суб'єктами міжнародних відносин, що характеризується відсутністю зайвого формалізму процедур та механізмів, оперативністю та гнучкістю у способах

вирішення спільних завдань та досягнення спільних інтересів;

– положення щодо напрямів вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності органів прокуратури через дослідження інституціональної та функціональної складової зазначеного інституту.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що в подальшому вони можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері* – для подальшої розробки загальнотеоретичних досліджень щодо адміністративно-правового механізму реалізації функцій органами прокуратури (акт впровадження у науково-дослідну діяльність Харківського національного університету внутрішніх справ від 11.01.2024 р.);

– *правотворчій сфері* – висновки та пропозиції, що містяться в дисертації можуть бути використані для вдосконалення чинного законодавства, особливо тієї його частини, яка стосується адміністративно-правового механізму реалізації функцій органами прокуратури;

– *правозастосовній сфері* – отримані результати дозволять покращити практичну діяльність органів прокуратури щодо реалізації окремих функцій органів прокуратури (акт впровадження в діяльність Харківської окружної прокуратури Харківської області від 02.02.2024);

– *освітньому процесі* – положення і висновки дисертації використовуються при викладанні дисциплін «Судові та правоохоронні органи», «Забезпечення прав людини в діяльності правоохоронних органів», «Адміністративний процес» під час підготовки лекцій і навчальних посібників з даної тематики (акт впровадження в освітній процес Харківського національного університету внутрішніх справ від 10.01.2024 р.).

Апробація результатів дисертації. Підсумки розроблення проблеми в цілому, окремих її аспектів, одержані узагальнення і висновки було оприлюднені на міжнародних науково-практичних конференціях: «Науково-практичні засади розвитку наукової думки на сучасному етапі державотворення» (м. Київ, 22–23 вересня 2021 р.). «Правові проблеми

сучасності та наукові підходи до їх вирішення» (м. Київ, 25–26 січня 2023 р.); «Інноваційні підходи до реформування сучасного законодавства» (м. Київ, 20–21 квітня 2023 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дисертації відображено у п'яти наукових статтях, з яких чотири опубліковано у наукових фахових виданнях України, одну – в іноземному науковому виданні, а також у трьох тезах наукових повідомлень на міжнародних науково-практичних конференціях.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які об'єднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації становить 255 сторінок. Список використаних джерел містить 376 найменування і займає 43 сторінки, додатки займають 6 сторінок.

РОЗДІЛ 1.
ЗАГАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ
ФУНКЦІЙ ПРОКУРАТУРИ

1.1. Генезис дослідження проблематики становлення та розвитку органів прокуратури

Наукове дослідження будь-якого правового явища детермінує об'єктивну необхідність комплексного пошуку та опрацювання сукупності джерел наукових розвідок, що стосуються як загальних, так і спеціальних аспектів досліджуваної тематики. При цьому формування широкого діапазону джерельної бази дослідження та подальший її критичний аналіз дозволяє забезпечити всебічність дослідження, провести комплексну систематизацію наукових даних, здійснити акумулювання достовірних та інформативно цінних джерел з метою з'ясування невирішених, проблемних і дискусійних питань щодо реалізації функцій прокуратури, а також за результатами дослідження сформулювати наукове бачення щодо пріоритетних напрямів удосконалення адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури, що має важливе як науково-теоретичне, так і практичне значення в умовах триваючого реформування органів прокуратури в контексті європейського вектору розвитку України.

Слід констатувати, що проблематика становлення та розвитку органів прокуратури України має широке висвітлення у наукових дослідженнях вчених-правознавців як на дисертаційному та монографічному рівнях, так і на рівні окремих наукових праць.

Значну увагу у наукових колах було приділено історико-правовим аспектам становлення та розвитку органів прокуратури. Так низка

дисертаційних досліджень присвячені окремим історико-правовим етапам функціонування органів прокуратури на землях України, зокрема: Мурза В. «Прокуратура в державному механізмі УСРР (1922–1933 рр.)» (2003 р.) [188], Панич Н. «Становлення та розвиток інституту прокуратури в Галичині у складі Австрії і Австро-Угорщини (1849-1918 рр.)» (2008 р.) [202], Савуляк Р. «Реорганізація органів прокуратури за судовою реформою 1864 року в Україні» (2011 р.) [284], Трухан А. «Прокуратура західних областей України у 1944-1953 рр. (історико-правовий аспект)» (2012 р.) [324], Іванова О. «Прокурорський нагляд в Криму (1803-1917 рр.)» (2012 р.) [102], Мичка В. «Генега кримінально-процесуальної функції прокуратури на досудових стадіях кримінального судочинства (друга половина ХІХ ст. – 1991 р.)» (2019 р.) [178], Кашарський Ф. «Організаційно-правові засади діяльності прокуратури в українських губерніях Російської імперії у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст.» (2019 р.) [112].

Діяльність органів прокуратури крізь призму історичного розвитку було висвітлено також в дисертаційних дослідженнях Бортуна М. «Становлення правового регулювання органів прокуратури України» (2015 р.) [29], Жуваки С. «Історико-правовий аналіз розвитку функцій прокуратури України» (2019 р.) [91], Струневич О. «Історія прокурорської діяльності в Україні: теоретико-правовий аналіз» (2021 р.) [309].

Значна увага приділялася науковцями визначенню місця та ролі прокуратури в механізмі державної влади. Досить ґрунтовною в цьому контексті є дисертаційна робота Якимчука М. «Організаційно-правові основи управління в органах прокуратури» (2002 р.), в якій зокрема розкрито місце прокуратури в механізмі державної влади, показано становлення та сучасний стан прокуратури, визначено напрями трансформації функцій прокуратури та відповідні структурні реорганізації прокурорської системи, а також напрями раціоналізації процесів прийняття і виконання управлінських рішень, удосконалення управління кадрами, правового регулювання проходження служби в органах прокуратури. Якимчук М. акцентує увагу, що в Конституції

України статус прокуратури не виправдано звужено, і доводить, що значний вплив на таку конституційну формулу статусу прокуратури справила дискусія, що розгорнулася наприкінці 80 – на початку 90-х рр., щодо місця даного органу в механізмі державної влади. У ході дискусії висловлювалася думка, що з переходом до ринкової економіки для загальнонаглядової діяльності прокуратури не залишається місця. В дисертації ж обстоюється думка про те, що прокуратура здійснює самостійний вид державної діяльності, який не дає змоги включити її до системи жодної з гілок влади. За своїм призначенням прокуратура є елементом системи стримувань і противаг, який не тільки запобігає прийняттю незаконних актів та здійсненню протиправних дій, а й взаємодію гілок влади з метою підтримання режиму законності та правопорядку, забезпечення та захисту прав і свобод людини і громадянина [359].

В межах дисертаційного дослідження Зархіна О. «Проблеми нагляду військового прокурора за розслідуванням злочинів» (2002 р.) окремий підрозділ присвячено дослідженню проблематики питань прокуратури в системі поділу влади, в якому автором викладено аргументи щодо необхідності визначення місця прокуратури в системі поділу влади як передумови для визначення перспектив її подальшого реформування на шляху демократизації держави та суспільства. Зархін О. обстоював точку зору про те, що оптимальним є такий правовий статус прокуратури, що передбачає її реформування шляхом звільнення прокуратури від обов'язків, несумісних з реалізацією її наглядової функції, оскільки прокуратура – це орган, покликаний забезпечувати властивими тільки йому засобами верховенство права в усіх сферах правозастосовчої практики. На думку автора діяльність прокуратури не укладається в рамки якої-небудь з гілок влади, тому прокуратуру пропонується віднести до органів, що здійснюють універсальну контрольно-наглядову функцію держави [97].

Малюгою В. у дисертаційному дослідженні «Принципи організації та діяльності прокуратури України» (2002 р.) наводяться аргументи про те, що

прокуратура України перебуває поза межами гілок державної влади і представляє самостійний вид, форму державної діяльності та її влади, а також про те, що прокуратуру не слід відносити до законодавчої, так званої «контрольно-наглядової» гілки влади, оскільки віднесення прокуратури до будь-якої гілки влади буде означати ліквідацію прокуратури як єдиної, незалежної державної інституції, органу нагляду за додержанням законів [164].

Предметом докторського дослідження Косюти М. «Проблеми та шляхи розвитку прокуратури України в умовах побудови демократичної правової держави» (2002 р.) було визначено теоретичні і практичні проблеми оптимізації прокурорської системи з точки зору їх відповідності потребам українського суспільства, а також міжнародним та європейським стандартам. Особливу увагу автор звернув на удосконалення функцій прокуратури та обстоював необхідність збереження функції прокурорського нагляду за додержанням і застосуванням законів до створення сприятливих умов для її ліквідації. Косюта М. наголошував, що в складних умовах розвитку української державності прокуратура України повинна залишатись багатофункціональною структурою, а її реформування має здійснюватись не за рахунок ліквідації окремих її функцій, а за рахунок їх вдосконалення. В межах дисертаційного дослідження автор також висловлював думку про те, що сучасну прокурорську систему України слід вважати самостійною гілкою державної влади [134]

Слід також відмітити дослідження проведене Шубою В. (2007 р.), предметом якого стали теоретичні засади, правове регулювання та практика реалізації адміністративно-правових відносин в діяльності органів прокуратури України. У дисертації обґрунтовується, що прокуратура України є одним з державних органів зі специфічним, притаманним тільки їй правовим статусом (завдання, функції, повноваження, відповідальність), що не дозволяє віднести її до жодної з визначених в ст. 6 Конституції України гілок влади. Автор наголошує на необхідності закріплення на конституційному рівні

демократичних правових стандартів взаємовідносин держави в особі її органів і людини та розробки відповідного адміністративно-правового механізму їх забезпечення [356].

Сухонос В. в межах докторської дисертації «Прокуратура в механізмі української держави: проблеми теорії та практики» (2009 р.) зосередив увагу на визначенні місця прокуратури в механізмі сучасної української держави, обґрунтуванні раціональної функціональної моделі прокуратури, а також розробці рекомендацій щодо удосконалення правового статусу прокуратури в умовах реформування державних інститутів. Стратегічним напрямком удосконалення правового статусу прокуратури України автор визначив становлення прокуратури як самостійної системи органів державної влади, що не входить до складу жодної з гілок влади і прямо не підпорядкована жодному іншому органу державної влади [314, с. 177].

Цакадзе Н. у дисертаційному дослідженні «Прокуратура в системі органів державної влади в Україні: статус, функції, перспективи реформування» (2010 р.) обґрунтовує, що прокуратура, виконуючи різні владні функції (судову, виконавчу, інформаційну тощо), основною з яких є контрольна, займає місце самостійного контрольного-наглядного державного органу і не належить до жодної з «гілок влади», закріплених у Конституції [337].

Логоша В. у праці «Адміністративно-правові засади діяльності прокуратури в системі державних органів» (2011 р.) підкреслював, що в ході формування тієї чи іншої моделі (концепції) діяльності прокуратури в Україні потрібно керуватися не лише міжнародними стандартами щодо її ролі та місця в демократичному суспільстві, але й урахувати вітчизняні традиції державотворення, рівень правової культури, національний менталітет та реальний стан соціально-економічного й політичного розвитку держави. Науковець обґрунтовував, що прокуратура України є організаційно відокремленою багатофункціональною самостійною незалежною системою

державних органів, яка при здійсненні своєї діяльності впливає на кожен з гілок державної влади, забезпечуючи взаємодію та баланс між ними [157].

Карпунцов В. в межах дисертаційного дослідження «Теоретичні основи формування і реалізації функцій прокуратури: конституційно-правовий аспект» (2012 р.) наголошував, що реформування функції нагляду за дотриманням та застосуванням законів має бути проведено із урахуванням двох чинників: необхідністю виконання рекомендацій Ради Європи щодо приведення наглядових функцій прокуратури у відповідність до міжнародних стандартів; потребою зберегти за прокуратурою повноваження, що забезпечують ефективну діяльність цього органу щодо захисту конституційних прав та свобод громадян України в сучасних умовах. Підкреслюється, що головним напрямом розвитку прокуратури в умовах побудови правової держави повинно бути зміцнення її статусу як багатофункціонального органу, основним призначенням якого є здійснення захисту прав та свобод людини і громадянина у суворій відповідності вимогам Конституції та законів України. Із метою вдосконалення конституційно-правового статусу органів прокуратури, більш чіткого та однозначного визначення їх місця в системі органів державної влади України доцільно закріпити в Конституції України положення щодо визначення прокуратури як окремого державного органу із відповідним статусом, неприналежність її до жодної із трьох гілок влади, передбачених ст. 6 Конституції України – законодавчої виконавчої та судової, і тим самим – незалежність від цих органів. При цьому важливо виділити основне призначення, мету діяльності органів прокуратури України – захист конституційних прав громадян України, визначити спеціальний статус прокуратури України як органу конституційного нагляду щодо захисту прав та свобод людини та громадянина [110].

Кравчук В. у дисертаційному дослідженні «Прокуратура України як орган державної влади: інституційно-правовий аспект» (2012 р.), піднімаючи питання щодо напрямів реформування прокуратури України, визначив два їх

варіанти: а) шляхом утвердження правового статусу прокуратури як самостійного органу державної влади; б) через віднесення її до судової влади (з певною функціональною автономією – наприклад, як самостійний орган системи судової влади). На думку Кравчука В. найбільш доцільно залишити за прокуратурою України статус самостійного органу державної влади, оскільки це: по-перше, надає можливість подальшого розвитку правозахисної діяльності органів прокуратури з наступним закріпленням у законодавстві правозахисної функції прокуратури (тобто правового статусу прокуратури як багатофункціонального органу); по-друге, створює сприятливі умови для збереження за прокуратурою повноважень з оперативного розгляду та вирішення юридичних справ за зверненням осіб у разі порушення їх прав та свобод, без передання справи до суду; по-третє, підкреслює вагомість прокуратури як системоутворюючого елементу механізму держави; по-четверте, гарантує самостійність процесуальної діяльності прокурора, зокрема, у кримінальному процесі за новим КПК України, щодо здійснення нагляду за додержанням законів при проведенні досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням; по-п'яте, сприяє розвитку найбільш дієвих правових гарантій незалежності її функціонування [137].

Швед І. у дисертації «Місце органів прокуратури в механізмі забезпечення конституційної безпеки держави» (2018 р.) наголошував, що прокуратуру не можна віднести до жодної з гілок влади, оскільки вона є інститутом, здатним самостійно істотно впливати на функціонування органів державної влади, всією своєю діяльністю сприяючи взаємодії гілок влади, їх узгодженому функціонуванню як єдиної державної влади. Автор також акцентує увагу, що виключення розділу «Прокуратура» з Конституції України та включення норм, що закріплюють статус органів прокуратури до розділу «Правосуддя» не є позитивним кроком на шляху реформування конституційного ладу держави, оскільки це «жорстко» визначає місце органів прокуратури серед інших органів державної влади, через включення

прокуратури до системи правосуддя нашої держави. Зміна конституційної функції прокуратури з підтримання державного обвинувачення на функцію підтримання публічного обвинувачення в суді на думку Шведа І. є цілком вірною вказівкою вітчизняного законодавця на публічний прояв діяльності органів прокуратури. Проте, вказані зміни законодавства повинні здійснюватися системно і стосуватися не лише тексту Конституції України але й інших нормативно-правових актів, в першу чергу, Закону України «Про прокуратуру» та Кримінального процесуального кодексу України в частині саме реалізації функції підтримання публічного обвинувачення в суді [350].

Функціональну природу прокуратури України з позиції адміністративного права досліджував Васильчук Б. у праці «Прокуратура як суб'єкт адміністративного права України» (2019 р.), який розглядав прокуратуру України як суб'єкт адміністративного права з позиції трьох основних підходів (як орган державної влади; як юридичну особу публічного права; як особливий суб'єкт адміністративного права), що дозволило комплексно та всебічно дослідити особливості її адміністративної правосуб'єктності [32].

Значну увагу вчені-правознавці приділяли правозахисній ролі прокуратури. З окресленої проблематики було захищено цілку низку дисертаційних досліджень, зокрема: Анпілогов О. «Правове регулювання участі прокурора в адміністративному судочинстві щодо захисту прав і свобод громадянина» (2008 р.) [8], Шемчук В. «Нагляд органів прокуратури як гарантія забезпечення прав і свобод громадян в сфері адміністративної юрисдикції» (2009 р.) [351], Попов Г. «Прокурорський нагляд за додержанням законів щодо захисту прав і свобод неповнолітніх» (2011 р.) [214], Єгоров О. «Захист прокуратурою України муніципальних прав особистості: конституційно-правове дослідження» (2011 р.) [86], Шестопапов Р. «Правозахисна діяльність прокуратури України поза межами кримінального судочинства» (2012 р.) [353], Храпенко О. «Удосконалення діяльності прокуратури із захисту прав і свобод неповнолітніх» (2012 р.) [336],

Іскендеров Е. «Правозахисна діяльність органів прокуратури» (2013 р.) [106], Мавдрик М. «Прокуратура України і її роль в забезпеченні прав і свобод людини і громадянина» (2013 р.) [159], Слабунова Ю. «Адміністративно-правовий механізм забезпечення прав громадян органами прокуратури» (2013 р.) [293], Муравенко О. «Роль і місце прокуратури в забезпеченні законності в державному управлінні» (2014 р.) [186], Панов В. «Адміністративно-правове забезпечення реалізації органами прокуратури України правоохоронної функції» (2014 р.) [203], Рибалко Г. «Організаційно-правові основи правоохоронної діяльності органів прокуратури України» (2014 р.) [277], Андрусак В. «Правоохоронна функція сучасної держави (на прикладі інституту прокуратури): загальнотеоретичне дослідження» (2015 р.) [7], Кальчук О. «Адміністративно-правове регулювання правоохоронної діяльності органів прокуратури України» (2015 р.) [108], Кулинич Л. «Адміністративно-правові засади контрольно-наглядової діяльності органів прокуратури за дотриманням прав, свобод та законних інтересів громадян у державному управлінні» (2015 р.) [145], Курбатова І. «Прокурор як суб'єкт забезпечення прав особи у кримінальному судочинстві» (2020 р.) [149], Махніцький О. «Адміністративно-правові засади дотримання прав людини в діяльності органів прокуратури України» (2021 р.) [169], Юсубов В. «Прокурор як гарант забезпечення прав громадян на досудових стадіях кримінального процесу» (2021 р.) [358], Іллящук Д. «Кримінальна процесуальна діяльність прокурора у забезпеченні прав особи на стадії досудового розслідування» (2024 р.) [104].

В окрему групу слід виокремити дослідження, присвячені різним аспектам організації діяльності органів прокуратури, зокрема кадровому, інформаційному, організаційному, фінансовому забезпеченню.

Бурбика М., звертаючись у дисертаційному дослідженні «Робота з персоналом в органах прокуратури України: організаційно-правові питання» (2007 р.) до історико-правового аналізу роботи з персоналом в органах прокуратури наголошував, що на всіх історичних етапах діяльності органів

прокуратури робота з персоналом була і залишається ключовою з точки зору її значення для забезпечення найбільш ефективного функціонування органів прокуратури України, виконання ними свого призначення у суспільстві. Науковець звертає увагу, що ефективність виконання органами прокуратури завдань із забезпечення прав, свобод та законних інтересів фізичних та юридичних осіб може бути досягнута лише за наявності висококваліфікованого персоналу, здатного працювати в умовах гуманізації та лібералізації контрольного-наглядового процесу, активізації участі у ньому громадських інституцій. В свою чергу ефективність роботи з персоналом в органах прокуратури визначається не кількістю завдань, які вона декларує, а отриманням кінцевих результатів діяльності прокурорсько-слідчих працівників, що в кінцевому результаті позитивно відобразиться на іміджі працівників прокуратури, повазі до їх роботи з боку населення [31].

Серед робіт, присвячених кадровому забезпеченню органів прокуратури слід також виділити праці: Сухоноса В. «Організаційно-правові проблеми кадрового забезпечення органів прокуратури» (1999 р.) [313], Середи В. «Проблеми підвищення ефективності діяльності прокурора з підтримання державного обвинувачення в суді» (2005 р.) [288], Курися А. «Адміністративно-правовий статус керівника в органах прокуратури» (2011 р.) [150], Нечипоренка С. «Адміністративно-правові засади проходження служби в органах прокуратури» (2011 р.) [193], Дерев'янка В. «Організаційно-правові засади роботи з кадрами в органах прокуратури» (2012 р.) [59], Лескіної І. «Адміністративно-правове забезпечення гендерної рівності в організації діяльності працівників прокуратури» (2014 р.) [156], Боршуляка І. «Організаційно-правові засади проходження служби в органах прокуратури» (2015 р.) [30], Данильченка Ю. «Адміністративно-правове регулювання кадрового забезпечення органів прокуратури України» (2015 р.) [56], Петрової А. «Адміністрування роботи з кадрами в органах прокуратури України» (2016 р.) [206], Сіренко К. «Проходження служби в органах прокуратури України: адміністративно-правове регулювання» (2016 р.) [291],

Тогобіцької-Громової А. «Керівник в органах прокуратури: адміністративно-правовий статус» (2019 р.) [321], Бабінської А. «Кадрове забезпечення органів прокуратури України: адміністративно-правовий аспект» (2020 р.) [10].

В контексті кадрового забезпечення органів прокуратури слід також відмітити дослідження Єрмакова Д. «Адміністративно-правове забезпечення формування позитивного іміджу органів прокуратури України» (2013 р.), в якому автором сформовано адміністративно-правові заходи, спрямовані на формування позитивного іміджу органів прокуратури, до яких віднесено: 1) виявлення дійсних проблем та недоліків в діяльності органів прокуратури, які впливають на імідж даного органу; 2) з'ясування громадських очікувань стосовно того, яким суспільство воліє бачити службовців органів прокуратури та цього органу в цілому; 3) визначення причин та умов, які сприяють виникненню та існуванню проблем та недоліків в діяльності органів прокуратури; 4) розробка та впровадження заходів, які спрямовані на усунення таких причин та умов та підвищення ефективності роботи органу, а також покращення всіх показників його діяльності у відповідності до очікувань громадськості; 5) доведення до відома широких верств населення про позитивні зміни та поступове формування та укріплення нового уявлення про органи прокуратури [88].

Організаційно-правові аспекти управління взаємодією органів прокуратури України з громадськістю також досліджувала Мироненко Т. (2008 р.), якою було визначено завдання управління взаємодією органів прокуратури з громадськістю, розроблено класифікацію функцій і методів управління взаємодією органів прокуратури з громадськістю, проаналізовано нормативно-правове підґрунтя взаємодії органів прокуратури з громадськістю і на підставі виявлених прогалин і суперечностей запропоновані зміни до законів і підзаконних нормативно-правових актів. У роботі запропоновано створення у обласних та прирівняних до них прокуратурах відділів по зв'язках з громадськістю, визначено мету їх створення, завдання, основні напрямки діяльності та принципи кадрового комплектування [177]. В свою чергу

Осипчук А. присвятила дисертаційне дослідження адміністративно-правовому забезпеченню взаємодії прокуратури України з іншими правоохоронними органами (2020 р.) [197].

У наукових працях останніх років увага приділялася також питанням функціонування органів прокуратури як складової правоохоронної системи. В контексті наведеної тематики слід виділити дисертаційні дослідження Харченка В. «Принципи реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури України» (2018 р.) [333], Рубана А. «Адміністративно-правові засади здійснення прокуратурою правоохоронної функції держави» (2018 р.) [281], Єднака В. «Органи прокуратури в системі правоохоронних органів України» (2020 р.) [87], Білоуса О. «Правоохоронна і правозахисна діяльність органів судової влади і прокуратури в Україні» (2021 р.) [23].

Досить багато ґрунтовних наукових досліджень було присвячено різним організаційно-правовим аспектам діяльності органів прокуратури. Зокрема дисертаційне дослідження Поповича Є. «Управління органами прокуратури України: організаційно-правові проблеми», захищене ще у 2010 р., містить важливі і на сьогодні положення. Так автор наголошує, що проголошення в Україні правової соціальної держави актуалізувало необхідність вдосконалення правового забезпечення діяльності органів прокуратури з тим, щоб вони сприяли утвердженню верховенства закону, зміцненню правопорядку, неухильному додержанню прав та свобод громадян. Досягнення цієї мети можливе лише за умови врахування усього комплексу чинників функціонування національної правової системи. Потреби демократичного суспільства, яке будується сьогодні в Україні, обумовлюють поступову еволюційну зміну всього державного механізму, у тому числі й органів прокуратури, а непродумані поспішні кроки, пов'язані із звуженням їх функцій, перш за все можуть негативно відбитися на стані законності та правопорядку у країні. Відтак доведено, що головним орієнтиром у реформуванні органів прокуратури мають бути не кількісні, а якісні зміни,

сутність яких полягатиме у підвищенні прозорості та демократизації діяльності прокуратури [215].

Серед інших досліджень, присвячених організаційно-правовим аспектам діяльності органів прокуратури, слід назвати праці Кулинич С. «Управлінські процедури в діяльності органів прокуратури України» (2007 р.) [146], Завгороднього В. «Основні напрями організації роботи районних (міських) прокуратур» (2009 р.) [94], Яценка В. «Організація діяльності прокуратури щодо розгляду звернень громадян: адміністративно-правовий аспект» (2011 р.) [360], Миколенка В. «Прокуратура України як суб'єкт адміністративного права» (2011 р.) [173], Марчук Н. «Організаційно-правові основи діяльності прокурора у досудовому кримінальному провадженні» (2012 р.) [168], Басараба Р. «Організаційно-правові засади діяльності Генерального прокурора України» (2015 р.) [13], Одуденко В. «Організація роботи органів прокуратури у сфері ювенальної юстиції» (2016 р.) [196], Мартинюка О. «Адміністративна діяльність органів прокуратури» (2017 р.) [166], Мазурика Р. «Адміністративно-правові засади організації та діяльності обласної прокуратури» (2021 р.) [160], а також наукові праці, присвячені адміністративним процедурам в діяльності органів прокуратури, зокрема таких вчених як: Подоляка С. «Адміністративні процедури прокурорської діяльності в Україні» (2014 р.) [210], Андрієвська Ю. «Адміністративні процедури в діяльності органів прокуратури України» (2017 р.) [6], Павчук С. «Адміністративні процедури в органах прокуратури України: проблеми адміністративно-правового регулювання» (2021 р.) [200].

Різні аспекти інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури досліджували Лушер В. «Адміністративно-правове забезпечення обігу інформації в органах прокуратури України» (2014 р.) [158], Хомич А. «Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки прокуратури України» (2014 р.) [334], Костенко О. «Правове регулювання обігу інформації з обмеженим доступом у системі інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури» (2016 р.) [131], Мазурик С. «Інформаційно-правове

забезпечення діяльності органів прокуратури» (2017 р.) [162], Гайдай С. «Прокурор як суб'єкт інформаційного права» (2019 р.) [44], Амелін О. «Адміністративно-правове регулювання інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури України» (2020 р.) [5]. Правовим основам фінансування органів прокуратури в Україні присвячено дисертаційне дослідження Черникова Д. (2013 р.) [341].

Значна увага вчених-правознавців була зосереджена також на особливостях правового статусу органів прокуратури. Агєєв О. у дисертаційному дослідженні «Прокурор як суб'єкт адміністративного процесу» (2006 р.) сформулював ряд висновків, пропозицій і рекомендацій, спрямованих на вдосконалення розуміння та практичного здійснення правового статусу прокурора як суб'єкта адміністративно-процесуальної діяльності. Автор наголошує, що правозахисна діяльність прокуратури не повинна протиставлятися аналогічній діяльності суду, а лише доповнювати її. Акцентується увага на тому, що прокурор виступає активним захисником прав громадян, тоді як суд здійснює свою діяльність лише за умови відповідного позову громадянина [1].

Жоган Р. у роботі «Конституційно-правовий статус прокуратури в Україні» (2011 р.) визначив, що реформування прокуратури має бути спрямовано на подальше вдосконалення її діяльності щодо забезпечення безперешкодної реалізації прав громадян, на більшу доступність звернень до неї кожної людини за захистом своїх прав і свобод. Науковець пропонує виключити функції нагляду за додержанням прав і свобод людини і громадянина, додержанням законів з цих питань органами державної виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами, аргументуючи це тим, що такий нагляд у багатьох випадках збігається зі спеціальним відомчим контролем, можливості і професійність якого на порядок вище, оскільки проводиться спеціалістами у вузькій сфері. Жоган Р. вважає потрібним реформувати систему місцевої влади і покласти названу функцію на місцеві державні адміністрації. В межах

дисертаційного дослідження автор пропонує, використавши досвід більшої частини країн Європи, відібрати у прокуратури функції досудового розслідування і активізації діяльності прокуратури в напрямку нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство і представництво інтересів громадянина або держави в суді, що сприятиме припиненню дуалізму в повноваженнях прокурорів щодо керівництва розслідуванням і нагляду за розслідуванням [90].

Також слід звернути увагу на дисертаційне дослідження Івчука М. «Адміністративно-правовий статус органів прокуратури України» (2011 р.). Проводячи історично-правовий аналіз організації, становлення та розвитку органів прокуратури в Україні автор наголошує, що у період модернізації правової системи України при створенні нового механізму захисту прав громадян і інтересів держави особлива роль має належати саме прокуратурі, яка в Україні виконує свою основну функцію – забезпечує законність у державі. Підкреслено, що використання при формуванні системи органів прокуратури України закордонних аналогів, зокрема деяких європейських та американських країн, на досліджуваному етапі розвитку України є недоречним. Маючи багаторічний досвід діяльності, прокуратура України поєднує в собі різнопланові функції, які носять публічно-правовий характер. Крім того, принципи організації та діяльності органів прокуратури України не схожі на аналогічні органи у світі, що свідчить про їх специфічність та індивідуальність. Визначено, що прокуратура – це комплексний і багатогранний правовий інститут, що є єдиною централізованою системою, виконує особливий вид державної діяльності, пов'язаний з усією системою державного механізму України і не відноситься до жодних гілок влади [103].

Комплексні дослідження, присвячені особливостям правового статусу органів прокуратури були проведені також Марченковою С. «Адміністративно-правовий статус прокуратури України» (2013 р.) [167], Циганком С. «Адміністративно-правовий статус регіональної прокуратури в

Україні» (2017 р.) [339], Невзоровим О. «Адміністративно-правовий статус прокуратури в Україні» (2017 р.) [192], Торяником О. «Конституційно-правовий статус прокуратури України» (2018 р.) [323].

Серед дисертаційних досліджень, в яких досліджуються принципи організації та діяльності органів прокуратури слід відмітити наукові праці: Малюги В. «Принципи організації та діяльності прокуратури України» (2002 р.), в якому зокрема досліджено історичні витoki зародження, формування поняття і розвитку системи принципів організації та діяльності прокуратури, визначена система цих принципів на різних етапах історії, коли окремо в законодавстві принципи не виділялись [164]; Кузьміна К. «Адміністративно-правові засади реалізації принципу гласності у діяльності органів прокуратури» (2014 р.) [144]; Гаврюшенко Г. «Організаційно-правові засади забезпечення транспарентності прокурорської діяльності» (2015 р.) [43]; Савенка Д. «Верховенство права і законність в організації та діяльності прокуратури України» (2015 р.) [283]; Піляя І. «Принцип транспарентності в діяльності органів прокуратури України» (2018 р.) [207]; Д'ячкова Д. «Принципи організації та діяльності прокуратури України в умовах її реформування» (2018 р.) [55].

Значну увагу в фаховій юридичній літературі приділено проблематиці реалізації окремих функцій прокуратури, серед яких особливо актуальним є напрямок досліджень щодо представницької функції. Зокрема в цьому напрямку були проведені комплексні дослідження такими науковцями як: Руденко М. «Організаційно-правові аспекти представництва прокуратурою інтересів громадянина або держави в адміністративному суді» (2009 р.) [282], Малахов С. «Представництво прокурором інтересів громадянина або держави у виконавчому провадженні» (2012 р.) [163], Кучер О. «Представництво прокуратурою у суді інтересів держави в бюджетній сфері» (2014 р.) [153], Натрус О. «Організаційно-правові засади представництва прокуратурою інтересів громадянина або держави в суді» (2014 р.) [190], Гузе К. «Представництво прокурором інтересів громадянина або держави в

цивільному судочинстві України» (2015 р.) [52], Терещук Г. «Представництво прокуратурою інтересів дітей в цивільному судочинстві» (2015 р.) [319], Козачук О. «Організаційно-правові засади представництва прокуратурою інтересів громадянина або держави в суді» (2016 р.) [118], Ганєв А. «Реалізація представницької функції прокуратури в адміністративному судочинстві» (2017 р.) [45], Стефанчук М. «Теоретико-методологічні та організаційно-правові засади реалізації прокуратурою України представницької функції» (2018 р.) [301].

В межах проблематики розвитку органів прокуратури окремо слід відмітити комплексні наукові дослідження порівняльно-правового характеру. Зокрема Чечерський В. присвятив дисертаційне дослідження компаративному дослідженню конституційно-правового статусу, організації й функціонування органів прокуратури в Словаччині, Польщі, Чехії та Україні, за результатами якого визначив шляхи реформування функцій прокуратури України з врахуванням набутого досвіду в досліджуваних країнах, а також перспективні напрями розвитку органів прокуратури України з урахуванням зовнішньополітичних орієнтирів держави, загальносвітових тенденцій та власної автентичності України [342].

Заслуговує на увагу дисертаційне дослідження Мамедова Г. «Функції прокуратури в Україні та Азербайджанській Республіці (порівняльно-правовий аналіз)» (2011 р.), в якому на підставі проведеного аналізу автор відзначає, що функціональне реформування прокуратури не може бути здійснене революційно. У функціях прокуратур за різних історичних епох проявляються й об'єктивуються певні особливості та закономірності розвитку, процес соціально-економічних, політичних і духовних перетворень у житті суспільства. Функції прокуратури динамічні: вони мають відповідати потребам часу, змінам у суспільному житті. Тому законодавцеві слід пам'ятати, що їх довільна зміна або ліквідація можуть спричинити не позитивний, а прямо протилежний результат. Мамедов Г. також наголошує на

доцільності збереження правозахисної функції прокуратури, оскільки вона необхідна для захисту прав і свобод людини та громадянина [165].

Грунтовним є дослідження Семчука Ю. «Прокуратура України в євроінтеграційній парадигмі» (2014 р.) в якому на підставі дослідження системи наглядової функції прокуратури крізь призму євроінтеграційної парадигми визначено, що наглядова функція, задекларована у новому законі «Про прокуратуру» може адекватно реалізуватися лише у тому випадку, якщо не порушуватиметься принцип верховенства права. Наголошується, що поза сферою кримінального права прокуратура в євроінтеграційному вимірі повинна функціонувати, якщо її функції реалізовуватимуться відповідно до принципу верховенства права, з повагою до захисту прав і свобод людини, в умовах забезпечення повної незалежності органів прокуратури від втручання з боку будь-якої гілки влади у межах компетенції, наданої прокурорам за законом. В євроінтеграційному вимірі підтримання державного обвинувачення у суді повинне скеровуватись не лише на обґрунтування вини підсудного, а й на сприяння постановленню правового судового рішення та реалізації конвенційної вимоги щодо справедливого судового розгляду на засадах змагальності. Обвинувальна функція прокуратури в умовах європейської гармонізації повинна підпорядковуватись концепції верховенства права та домінуванню правозахисного потенціалу. Семчук Ю. також звертає увагу, що завдання діяльності прокуратури повинні розглядатися у щільному зв'язку з принципами її діяльності, корелювати з метою і функціями [287].

Миколенко В. у праці «Правова модернізація органів прокуратури України в умовах європейської міждержавної інтеграції: загальнотеоретичне дослідження» (2017 р.) зробив висновок, що модель автономної, організаційно відокремленої прокуратури в системі органів судової влади України зі збереженням чинних наглядових функцій є найприйнятнішою для нашої країни в сучасних правових умовах і повністю відповідає заходам і зобов'язанням, передбачених членством України в Раді Європи, які

сприятимуть реалізації затвердженої ще в 2006 р. концепції запровадження справедливого судочинства на основі європейських стандартів. Подібний підхід, на відміну від попереднього історичного етапу становлення та розвитку правового статусу органів прокуратури, дозволить визначити місце прокуратури серед органів державної влади шляхом віднесення її до тієї гілки влади, яка найбільше відповідає функціям і завданням прокурорської діяльності. Серед можливих першочергових кроків до вдосконалення правового статусу прокуратури в умовах європейської міждержавної інтеграції Миколенко В. визначив такі: запровадження відкритого конкурсу на посаду генерального прокурора; внесення змін до Закону «Про прокуратуру» щодо встановлення обов'язку для генерального прокурора надавати обґрунтування причин непогодження з рішенням Ради прокурорів; забезпечення участі прокуратури в розробленні власного бюджету [172].

Хорсуненко О. у праці «Прокуратура України та країн-членів Європейського Союзу: порівняльне дослідження» (2018 р.), досліджуючи представницьку функцію прокуратури, висловлює сумніви щодо своєчасності позбавлення прокуратури можливості представництва громадян, насамперед, неповнолітніх осіб, інвалідів та ін., оскільки її діяльність у цьому напрямку дозволяла посилити правозахисну роль держави та була самою метою діяльності прокуратури, проголошеної у ст. 1 Закону України «Про прокуратуру» [335]. Назарук С. у дослідженні «Адміністративно-правове забезпечення діяльності прокуратури України та провідних країн Європейського Союзу: порівняльне дослідження» (2021 р.) акцентує увагу на доцільності впровадження практики забезпечення права звернення прокуратури до суду з позовом в інтересах громадян, зокрема, пільгової категорії осіб, а також участі в судових процесах з метою захисту їх прав, свобод та законних інтересів [189].

Бойко П. у дисертаційному дослідженні «Європейські стандарти адміністративно-правового забезпечення діяльності прокуратури в Україні» (2023 р.) за результатами проведеного порівняльного дослідження стандартів

правового забезпечення діяльності прокуратури України та країн-членів Європейського Союзу запропонував напрями реформування прокуратури в Україні: 1) у сфері недискримінації – залучення міжнародних експертів та представників громадянського суспільства та розробка навчального курсу для працівників правоохоронних органів щодо запобігання дискримінації з боку працівників правоохоронних органів стосовно вразливих верств суспільства; 2) у сфері захисту прав дітей – впровадження міжнародного досвіду щодо методів сертифікації для встановлення критеріїв відбору на посади соціальних працівників, вихователів та інших осіб, які працюють з дітьми; 3) у сфері дотримання права на життя – розробка методичних рекомендацій для правоохоронців щодо принципів ефективного розслідування, заснованих на практиці ЄСПЛ, включення обов'язкових тем для навчання та підвищення кваліфікації правоохоронців відповідно до стандартів і практики ЄСПЛ, характерних для України про порушення процесуальних аспектів статей 2 і 3 Конвенції; 4) у сфері дотримання права на приватне життя – забезпечення щорічної публікації деперсоніфікованих звітів про масштаби негласних слідчих дій, які обмежують права на конфіденційність, і використання їх результатів у розслідуванні пов'язаних злочинів і судових рішень; 5) у сфері боротьби з тортурами – створення автоматичної системи реєстрації відвідувачів у кожній адміністративній будівлі МВС, додаткове запровадження особистого обліку затриманих (арештованих); 6) у сфері громадського контролю – ініціювання розробки нормативно-правового акту щодо механізмів здійснення територіальними громадами громадського контролю за діяльністю підрозділів МВС з розробкою відповідного офіційного положення [26].

Окремо слід виділити групу робіт комплексного характеру, присвячених безпосередньо реформуванню органів прокуратури та пошуку ефективної моделі їх функціонування.

Так Рибалка Н. у дисертації «Управління органами прокуратури України в умовах реформування: адміністративно-правові засади» (2009 р.) акцентує

увагу на тому, що реформування структури органів прокуратури є еволюційним процесом. Система, яка склалася, лише час від часу піддається ревізії і ще рідше – докорінним перетворенням. Відбувається це лише тоді, коли функціонування органів управління починає зсередини деформувати сталу систему. Отже, на трансформації системи відбивається переосмислення цілей, а через це – усвідомлення нових завдань, які мають бути успішно вирішені за допомогою створення конкретних структур органів управління. Наголошено, що підвищення авторитету та покращення позитивного іміджу органів прокуратури і прокурорів є пріоритетним напрямом управлінської діяльності прокуратури України. Складовими компонентами іміджу прокуратури України є: 1) громадський імідж; 2) імідж керівництва та імідж працівників органів прокуратури; 3) візуальний імідж органів прокуратури [276].

Білодід І., досліджуючи адміністративно-правовий статус органів прокуратури в умовах реформування правоохоронної системи України (2016 р.), наголошував на необхідності доповнення визначених у Законі України «Про прокуратуру» функцій такими напрямками: нагляд за відповідністю рішень судді чинному законодавству; нагляд за точним та своєчасним розглядом справ у всіх видах судочинства; нагляд за дотриманням законодавства у провадженнях у справах про адміністративні правопорушення; профілактична діяльність [20].

Чаплинською Ю. у дослідженні «Адміністративно-правове забезпечення реформування органів прокуратури України» (2018 р.) доведено, що правові, зокрема адміністративно-правові засади реформування органів прокуратури повинні розвиватися у таких напрямках: а) забезпечення інтеграції прокуратури до судової гілки влади на правах незалежного, цілісного інституту; б) забезпечення прокурорів гарантіями незалежності їх діяльності на рівні з суддями; в) підвищення рівня вимог до професійних та морально-ділових якостей як кандидатів на посади в органах прокуратури, так і їх дійсних; г) вдосконалення критеріїв формування кадрового потенціалу

органів прокуратури, при цьому йдеться як про оцінку спроможності належним чином виконувати завдання та функції прокуратури новими кадрами, так і дійсними; г) розроблення нової системи оцінювання якості та ефективності роботи прокурорів; д) розширення кола дисциплінарних стягнень, що можуть застосовуватися до працівників прокуратури за вчинення ними відповідних правопорушень; є) вдосконалення механізму призначення та звільнення на посаду Генерального прокурора [340].

Севрук Ю. у праці «Адміністративно-правове забезпечення реалізації функцій прокуратури України в контексті реформування органів кримінальної юстиції» (2020 р.) акцентує увагу на тому, що в основу реформування кримінальної юстиції мають бути покладені багатовікові національні традиції правотворення та судівництва, положення вітчизняного права, які пройшли перевірку часом і виправдані практикою, прогресивні інститути правових систем держав Європейського Союзу, норми міжнародного права. Метою реформування кримінальної юстиції України є підвищення її ефективності для забезпечення прав і свобод людини. Вона має будуватися на принципах верховенства права, гуманізації законодавства у сфері кримінальної юстиції, поєднання захисту прав особи та забезпечення публічних інтересів, невідворотності відповідальності й покарання за кримінально карані діяння, цілісності та закінченості (функціональної завершеності) регламентації діяльності суб'єктів кримінальної юстиції, гарантування права на судовий захист, забезпечення рівності всіх перед законом і процесуальній рівності сторін у кримінальному провадженні, відповідності нормативних актів із питань функціонування кримінальної юстиції вимогам міжнародних договорів, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України [285].

Банах С. у дисертаційному дослідженні «Сучасна концепція адміністративно-правового забезпечення функціонування органів прокуратури України» (2021 р.) за результатами аналізу реформаційних процесів у прокуратурі (включаючи позбавлення останньої т. зв. загального

нагляду) обґрунтував їх наслідки для її публічно-правового статусу та становища, що стали основними векторами подальшого інституційно-функціонального розвитку прокуратури (розвитку принципу незалежності, гарантій його реалізації; розширення інформаційної, координаційної ролі прокуратури в правоохоронній системі та у суспільстві загалом; переосмислення засобів та методів адміністративно-правового впливу на утвердження законності в державі). В межах дослідження автором на теоретико-методологічному рівні з урахуванням попередніх надбань адміністративно-правової науки було запропоновано Концепцію адміністративно-правового забезпечення функціонування органів прокуратури з горизонтальною та вертикальною комплементарною структурою. Елементами, що утворюють горизонтальний блок визначено: нормативно-правове забезпечення (у тому числі управлінські рішення), права, обов'язки, обмеження (заборони), гарантії, відповідальність, стандарти етичної поведінки, процедура призначення та звільнення з роботи. Вертикальний сегмент охоплює адміністративно-правове забезпечення інституції прокуратури загалом, керівників, прокурорів та службових осіб органів прокуратур [11].

Скибенко О. у роботі «Конституційно-правовий статус прокуратури України в умовах реформування» (2021 р.). наголошує на неприйнятності повернення органам прокуратури функції загального нагляду з огляду на невідповідність її правової природи стандартам, на підставі яких функціонують органи публічного обвинувачення в розвинутих демократичних країнах. Водночас констатовано, що законодавство України до цього часу містить норми, які закріплюють повноваження прокурорів, не передбачені нормами Конституції України, що, своєю чергою, потребує невідкладного реагування з боку Верховної Ради шляхом приведення законодавства України у відповідність до імперативних норм Конституції України. Скибенко О. акцентує увагу, що логічним є цивілізаційний перехід органів прокуратури від функції загального нагляду до функції моніторингу додержання законів, а

також посилення ролі аналітичної діяльності наглядової інстанції. З огляду на інтеграцію прокуратури до системи органів правосуддя запропоновано дистанціювати політичні інститути держави від процедури призначення Генерального прокурора на посаду. У контексті вдосконалення стандартів захисту прав людини та громадянина на конституційному рівні підтримано ідеї вітчизняних конституціоналістів стосовно наділення органів прокуратури в особі Генерального прокурора повноваженнями щодо звернення до Конституційного Суду України з конституційною скаргою. З огляду на відсутність законодавчого закріплення такої можливості запропоновано відповідні алгоритми співпраці органів прокуратури з Верховним Судом та Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини [292].

Грунтовним є також дослідження Подкопаєва С. «Теоретико-правові засади модернізації прокуратури в Україні» (2021 р.) в якому науковець констатує, що прокуратура України знаходиться в стані перманентного реформування практично із самого початку формування державності. Поетапні зміни обсягу та змісту її компетенції, структури, а також статусу прокурорів не завжди: а) носили системний і узгоджений характер; б) були адекватні потребам конкретного етапу суспільного та державного розвитку; в) мали належне теоретичне обґрунтування та фахове публічне обговорення. Наслідком цього стало зниження законоохоронного потенціалу прокуратури, а також результативності та ефективності її діяльності в цілому. Подкопаєв С. наголошує, що: а) наглядова функція прокуратури поза кримінальною сферою однозначно не суперечить міжнародним стандартам; б) вона, як вид прокурорської діяльності в Україні, мала бути не скасована, а модернізована в межах принципів і підходів, що містяться у відповідних міжнародних документах та позитивному зарубіжному досвіді; в) така функція прокуратури України, за умови її осучаснення, як традиційний вид діяльності прокуратури, не вступатиме в конфлікт із новими соціально-політичними реаліями в країні та може стати стабілізуючим фактором, сприяти забезпеченню законності та правопорядку, слугувати додатковим інструментом захисту прав і свобод

людини та громадянина. Загалом основними напрямками модернізації прокуратури в Україні визначено такі: а) нормативна основа її організації та діяльності; б) система ресурсного забезпечення; в) організаційна структура органів, управлінські процедури та робочі процеси; г) система суб'єктів кадрового забезпечення діяльності прокуратури; г) кадрові процеси (процедури) [208].

Закономірною тенденцією на сьогодні є також поява низки робіт, в першу чергу в періодичних наукових виданнях, зумовлених проблематикою реалізації функцій прокурорами під час запровадження воєнного стану. Так Беспалько І., Кисельова О. [17], Фідря Ю., Назарук О. [330], Білокінь Р. [21] досліджували особливості реалізації повноважень прокурора в умовах воєнного стану з урахуванням змін до кримінального процесуального законодавства. Драган О. аналізувала особливості окремих слідчих дій та процесуального керівництва прокурорів під час воєнного стану [74]. Наукову працю Кіслициної І. присвячено: 1) ролі прокурора у взаємодії з органами досудового розслідування під час процесуального керівництва досудовим розслідуванням; 2) ролі прокурора у взаємодії з судом на стадії досудового розслідування та під час підтримання публічного обвинувачення; 3) міжнародному співробітництву органів прокуратури в умовах воєнного стану [114]. Особливості здійснення публічного управління міжнародним співробітництвом органів прокуратури під час розслідування злочинів рф в Україні також висвітлив у науковій статті Аляєв С. [4]. Боровик А. присвятив дослідження ролі прокуратури у документуванні та розслідуванні воєнних злочинів в ході російсько-української війни [27].

Загалом тенденції сучасних досліджень, присвячених функціонуванню прокуратури України, корелюються як зі збільшенням кількості реальних загроз національній безпеці, а також безпрецедентними викликами, які постали перед органами прокуратури у зв'язку із повномасштабною агресією рф, так і процесами структурно-функціональної модернізації органів прокуратури, зумовленими остаточною відмовою від «радянської» моделі

функціонування прокуратури та формуванням прокуратури європейського зразка, яка відповідатиме потребам та інтересам суспільства і держави, і, відповідно, перманентними змінами нормативно-правової регламентації організації та діяльності органів прокуратури.

В цілому опрацювання наукових джерел дає підстави визначити трьохетапну періодизацію дослідження проблематики становлення та розвитку органів прокуратури з урахуванням умовно окреслених етапів реформування прокуратури незалежної України, пов'язаних із прийняттям Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року, змін до Конституції України від 2 червня 2016 року та Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури» від 19 вересня 2019 року.

На першому етапі – з моменту проголошення незалежності України до прийняття Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року тривало обґрунтування місця і ролі прокуратури в механізмі держави та загалом визначення її функціонального призначення (в тому числі необхідності та доцільності збереження функції так званого «загального нагляду») в контексті розвитку незалежної України як правової демократичної держави з урахуванням міжнародно-правових стандартів у кореляції з особливостями національної правової системи, вітчизняними традиціями державотворення, а також потребами українського суспільства.

Другий етап – після закріплення засад організації й діяльності органів прокуратури в Законі України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року – до 2019 року, як перехідний період становлення прокуратури України у функціональному вимірі, характеризується подальшим обґрунтуванням правового статусу прокуратури як суміжного із судовою владою інституту в євроінтеграційному векторі розвитку України, полемікою щодо змісту та обсягу представницької функції прокуратури, акцентуацією на правозахисній спрямованості її функцій, спрямованістю теоретичних розробок на пошук

шляхів удосконалення організаційного, кадрового, інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури.

Третій етап – після 2019 року характеризується переосмисленням на науковому рівні практичного вияву системних змін та трансформацій функціонального призначення, організації та діяльності прокуратури України, а також появою комплексних монографічних досліджень концептуального характеру, присвячених пошуку та обґрунтуванню перспективних векторів подальшого розвитку ефективної та раціональної моделі функціонування прокуратури України як незалежного деполітизованого інституту.

Підсумовуючи, можемо узагальнити, що проведений комплексний огляд та аналіз дослідження стану наукової розробленості проблематики становлення та розвитку органів прокуратури показав, що різні аспекти організації та функціонування прокуратури були предметом великої кількості наукових досліджень як вчених-адміністративістів, так і представників інших галузей права протягом усіх років незалежності України. Водночас проблематика адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури має здебільшого фрагментарний характер – наукові пошуки здійснювалися або дотично до окресленого предмета дослідження в межах питань більш загального характеру, або в контексті особливостей реалізації окремих функцій прокуратури. При цьому більшість наукових досліджень, присвячених реалізації окремих функцій прокуратури, проводилося в межах спеціальностей 12.00.09 та 12.00.10.

Слід також відмітити, що низка ґрунтовних наукових праць, присвячених окремим аспектам організації та функціонування органів прокуратури втратила актуальність та науково-практичну цінність як у зв'язку із численними змінами вітчизняного законодавства щодо функціонального призначення прокуратури України, так і з появою нових викликів, які постали перед органами прокуратури у зв'язку із повномасштабним вторгненням РФ. З урахуванням проведеного аналізу слід констатувати, що комплексне

монографічне дослідження адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури на сьогодні не проводилося.

1.2. Поняття та структура адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратурою

Відповідно до Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки, затвердженої Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021 однією з основних проблем, що зумовлюють необхідність подальшого удосконалення організації функціонування судової влади та здійснення правосуддя визначено незавершеність реформи органів прокуратури, неналежне законодавче врегулювання механізмів реалізації прокурорами їх конституційних повноважень [265]. В свою чергу одним із стратегічних пріоритетів розвитку прокуратури, визначених у Стратегії розвитку прокуратури на 2021-2023 роки, затвердженої наказом Генерального прокурора від 16 жовтня 2020 року № 489 окреслено забезпечення високого рівня якості й ефективності реалізації конституційних функцій прокуратури [305]. При цьому якісна і ефективна реалізація функцій прокуратури неможлива без відповідного адміністративно-правового механізму, здатного забезпечити належну практичну реалізацію відповідних функцій, адже, як відзначає Тодика Ю., «недостатньо мати матеріальні норми, розвинуту систему законодавства, але й потрібні чіткі механізми втілення їх у життя» [322, с. 337].

Як ми уже наголошували в попередньому підрозділі, на сьогодні фактично відсутні комплексні наукові праці, присвячені дослідженню питань щодо сутності та структури адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратурою. Водночас тематика «адміністративно-правового механізму» загалом та близьких до наведеної категорій, таких як «механізм

адміністративно-правового забезпечення», «механізм адміністративно-правового регулювання», не є новою. Зокрема загальнотеоретичну основу питань, пов'язаних із дослідженням «правових механізмів» складають наукові праці таких вчених-адміністративістів як Беспалова О., Битяк Ю., Галунько В., Голосніченко І., Коваленко В., Коломоєць Т., Колпаков В., Комзюк А., Стеценко С. тощо. Водночас проблематика безпосередньо адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратурою на науково-теоретичному рівні залишається малодослідженою, незважаючи на чималу кількість наукових праць, присвячених суміжним питанням або категоріям більш загального характеру. З огляду на наведене, а також враховуючи триваючі процеси реформування прокуратури в Україні, тематика окреслена межами даного підрозділу є актуальною та такою, що потребує подальшого наукового аналізу.

В першу чергу для формування комплексного наукового уявлення про поняття та структуру адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратурою, враховуючи відсутність нормативного закріплення даного поняття, слід звернутися до доктринальних здобутків права для з'ясування базових категорій, зокрема таких як «механізм», «правовий механізм», «механізм правового регулювання», «адміністративно-правовий механізм».

В енциклопедичній літературі «механізм» здебільшого розглядається як: 1) внутрішня будова, система чого-небудь; 2) сукупність станів і процесів, з яких складається певне фізичне, хімічне та ін. явище [33, с. 673; 295, с. 695]; 3) метод, спосіб [33, с. 673].

Юридична наука активно використовує поняття «механізм» для позначення функціонування та розвитку правових явищ, завдяки чому в науковий обіг увійшли поняття: «механізм правового регулювання», «механізм держави», «механізм дії права», «механізм забезпечення прав і свобод», «державно-правовий механізм» та інші. Єсімов С., Курилін І., Ковалів М. слушно звертають увагу, що при наявності певної кількості праць, безпосередньо присвячених правовим механізмам, в загальнотеоретичній та

галузевій юридичній літературі, логічно було б припустити наявність єдиної теорії (концепції) правових механізмів. Однак, така теорія відсутня, відсутні єдині методологічні засади і єдиний науковий інструментарій [89, с. 18].

Водночас більшість науковців погоджуються з тим, що правові механізми являють собою складну конструктивну систему, що потребує єдності і взаємодії її елементів задля досягнення бажаного правового результату.

Так Лекарь С. дійшов висновку, що державно-правовий механізм як такий являє собою впорядковану сукупність взаємопов'язаних елементів реалізації певних функцій держави, які утворюють його структуру і орієнтовані на досягнення основної мети функціонування держави [155, с. 16]. На думку Цвіка М. механізм правового регулювання може бути визначений як система послідовно організованих юридичних засобів (явищ), за допомогою яких досягаються цілі правового регулювання [93, с. 413]. Тараханіч Т. дотримується схожої позиції, визначаючи правовий механізм як певну конструкцію, яка передбачає дію послідовно організованих юридичних засобів, які дають можливість досягти конкретну юридичну ціль з дотриманням відповідної процедури. Кожна ланка такого механізму є самостійним комплексом юридичних засобів [318, с. 13]. Радченко О., досліджуючи категорію «механізм» у системі державного управління, також звертає увагу, що механізми державного управління завжди мають чітко визначену мету й носять функціональний характер [271, с. 66].

Враховуючи вищенаведене, можемо зробити висновок, що будь-який «механізм» як правове явище характеризується тим, що, по-перше, визначена спільна мета елементів, що становлять структуру механізму, обумовлює його функціонування як явища цілісного і системного, по-друге, системна сукупність відповідних правових засобів забезпечує якісні характеристики функціонування механізму, по-третє результативність функціонування механізму в цілому залежить від результативності кожної окремої складової такої конструктивної системи, по-четверте, досягнення бажаного правового

результату виступає критерієм ефективності функціонування механізму у практичному вимірі.

При цьому безпосередньо в межах тематики нашого дослідження основний фокус має бути сконцентрований на адміністративно-правовій складовій механізму реалізації функцій прокуратурою, що безпосередньо характеризує призначення та визначає спрямованість його функціонування. В контексті наведеного вважаємо за доцільне навести думку Дручек О., яка звертає увагу, що «основним призначенням адміністративного права в умовах розбудови демократичної соціальної держави є запровадження регламентації відносин, демократичних за своєю сутністю, тобто спрямованих на реальне дотримання й охорону прав і свобод людини, ... а також ефективний захист цих прав у разі їх порушення [76, с. 125].

Отже, враховуючи предмет нашого дослідження, коротко зупинимося на наукових підходах до розуміння «механізму адміністративно-правового регулювання» та «адміністративно-правового механізму».

На думку Стеценка С. механізм адміністративно-правового регулювання – це сукупність правових засобів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин у сфері адміністративного права [303, с. 63]. Такої ж позиції дотримується Коломоєць Т. [119]. Колпаков В., Коваленко В. зазначають, що механізм адміністративно-правового регулювання – це сукупність адміністративно-правових засобів, за допомогою яких здійснюється вплив на відносини, що виникають у процесі реалізації адміністративних зобов'язань публічної адміністрації [152].

Наведені визначення є досить усталеними, але не зосереджують увагу на меті та бажаному правовому результаті функціонування адміністративно-правового механізму. Тому на наш погляд більш слушним є визначення авторів монографії «Адміністративне право України в сучасних умовах» Галунька В., Олефіра В., Пихтіна М., які визначають механізм адміністративно-правового регулювання як засоби функціонування єдиної

системи адміністративно-правового регулювання з метою забезпечення прав, свобод та публічних законних інтересів фізичних та юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства і держави [2, с. 87–90]. Слід також погодитися із Безпалою О. яка звертає увагу на результат застосування адміністративно-правового механізму – упорядкування діяльності відповідних суб'єктів, які вступили між собою у правові відносини; удосконалення форм і методів управлінської діяльності; реальне дотримання прав і свобод людини і громадянина, а також ефективний захист у разі їх порушення [14, с. 38–39].

Водночас слід звернути увагу на зауваження Миколенка О. щодо розмежування категорій «механізм адміністративно-правового регулювання» і «адміністративно-правовий механізм». Якщо перше поняття розкриває послідовність правового закріплення суспільних відносин в нормах права, функціонування правовідносин у суспільстві через реалізацію суб'єктами права своїх суб'єктивних прав чи юридичних обов'язків, можливі варіанти реалізації суб'єктивних прав чи юридичних обов'язків та варіанти актів застосування норм права (тобто розкривається механізм адміністративно-правового регулювання суспільних відносин), то друге поняття лише акцентує увагу, що певний правовий механізм забезпечується нормами адміністративного права, але він розкриває не стільки механізм правового регулювання суспільних відносин, скільки механізм публічного управління, механізм притягнення особи до юридичної відповідальності, механізм протидії корупції і ін., які регламентуються нормами адміністративного права. Також поняття «механізм адміністративно-правового регулювання» розкриває процес перетворення нормативно зафіксованого правила поведінки у реальне життя (підкреслимо, що це відбувається без прив'язки до слова «ефективність»). Поняття ж «адміністративно-правовий механізм» завжди акцентує увагу на ефективності існуючого механізму, намагаючись визначити його оптимальність, економічність та продуктивність. Власне тому словосполучення «адміністративно-правовий механізм» завжди

використовується у прив'язці до якогось конкретного явища правової дійсності [174, с. 13–14].

Що стосується адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратурою, ст. 1 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII безпосередньо визначено, що «прокуратура здійснює встановлені Конституцією України функції з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави» [261]. Отже метою функціонування адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратурою є захист прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави, а бажаним правовим результатом виступає досягнення належного рівня законності та правопорядку в державі.

Продовжуючи наше дослідження варто відмітити, що на сьогодні у науковій літературі існує два основних підходи, через які «механізм» розглядається у правовій доктрині – статичний та динамічний. У статичній правовій механізм визначається як сукупність взаємопов'язаних компонентів; в динамічній – як діяльність елементів, що утворюють систему, спрямовану на реалізацію основних цілей і завдань цього механізму [89, с. 18], тобто в межах першого підходу мова йде про сукупність структурних елементів, які організують структуру механізму, а в межах другого – на безпосередньому функціонуванні такої конструктивної системи.

Аналізуючи правничу літературу різного спрямування, можемо зробити висновок, що правовий механізм реалізації або ж здійснення окремих функцій держави розглядається здебільшого з позиції поєднання статичної та динамічної елементної складової, що на наше переконання дозволяє розглядати такий механізм як безпосередньо функціонуючу систему.

Так Єсімов С., Курилін І., Ковалів М. наголошують, що механізм реалізації демографічної функції держави повинен являти собою не статичну сукупність елементів, а систему зі складною структурою та наявністю прямих і зворотних зв'язків між складовими її елементами [89, с. 20]. Беляєва М. визначає механізм реалізації політичної функції держави як комплексну

систему, яка є сукупністю нормативно-правових та інституціональних елементів, за допомогою яких забезпечується реалізація політичної функції держави [15, с. 203]. Автор звертає увагу, що такий механізм є динамічною системою, в якій завжди існує рух, що породжує так звану нон-сумарність (ціле – більше, ніж сума складових частин). Завдяки руху та взаємодії елементів механізму функціонує сам механізм [15, с. 156]. Ступник Я. також наголошує на тому, що при всій місткості і багатогранності поняття «механізм» воно у всіх випадках покликане показати системно-динамічний, функціонально-структурний зріз соціальної дійсності [310, с. 995].

Сухонос В., аналізуючи сутність державного механізму в Україні і місце прокуратури в його структурі, звертає увагу, що при дослідженні державного механізму необхідно розглядати безпосередньо питання діяльності державних органів, їх місце і роль у державному механізмі, напрямки взаємодії між собою та із суспільством у цілому, окремими його інститутами, проблеми функціонування державного механізму і шляхи їх розв'язання. Окрім того автор підкреслює, що механізм – це «система в дії», а не «дія системи», тобто «система державних органів (державний апарат) в динаміці» в процесі здійснення державної влади, функціонування і взаємодії [315, с. 5]. Таке розуміння механізму здійснення функцій держави дає змогу розглядати державу як єдину систему, що функціонує та постійно еволюціонує, зі своїми елементами, принципами організації, формами й методами діяльності. Це дає змогу зв'язувати елементи держави в структурно-функціональний «вузол» і додавати їм динамічного змісту [201, с. 68].

Тобто одним із ключових аспектів функціонування адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратурою є взаємодія його елементів як певна форма зв'язку та взаємного впливу, що створює передумови для його ефективного функціонування у практико-реалізаційному вимірі.

Слід відмітити, що поєднання статички та динаміки є характерною особливістю «механізму реалізації (здійснення) функцій держави». На такому

аспекті зокрема наголошує Беспалова О., досліджуючи адміністративно-правовий механізм реалізації правоохоронної функції держави на основі аналізу змісту понять «механізм», «механізм реалізації (здійснення) функцій держави», «адміністративно-правове забезпечення», «адміністративно-правовий механізм», «механізм адміністративно-правового регулювання». Вчена акцентує увагу, що дані поняття є взаємодоповнюючими та взаємозалежними, але все ж таки не абсолютно схожі за своїм змістом. Так, наприклад, під час характеристики механізму правового регулювання на першому плані знаходиться статична складова (тобто відповідні правові норми); що ж стосується механізму реалізації функцій держави, то його особливістю є поєднання статичної та динамічної (наявність певних організаційних структур та реалізація ними покладених на них функцій у відповідних формах та шляхом застосування методів) складових [14, с. 48].

Отже адміністративно-правовий механізм реалізації функцій прокуратурою слід розглядати з позиції сукупності статичних та динамічних елементів, тобто його внутрішня будова матиме структурно-функціональний характер. У загальному ж вигляді дану категорію слід схарактеризувати як динамічне утворення, оскільки наявність динамічних елементів генерує системну взаємодію усіх складових конструктивної системи, забезпечуючи безпосереднє її функціонування у практичному вимірі. При цьому кожен елемент має власне призначення, одночасно обумовлене єдиною метою функціонування всього механізму задля досягнення бажаного правового результату.

Окрім того слід відмітити, що змістовно досліджуваний механізм та його структурні елементи не є сталими, на їх формування, трансформацію та модернізацію впливає ряд чинників об'єктивного та суб'єктивного характеру – пов'язаних як із внутрішньодержавними процесами, так і процесами на загальноєвропейському та міжнародному рівнях, тобто чинниками зовнішніми. За останні роки, починаючи з 2014 року, прокуратура України зазнала значних змін інституційно-організаційного, функціонального,

ресурсно-забезпечувального характеру, які мали наслідком внутрішньосистемні зміни адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратурою.

Як відзначає Куракін О., «відштовхуючись від сучасного зовнішнього вектору розвитку України, не важко передбачити, що більшість національних правових явищ перебувають в стані трансформації, переходу від постсоціалістичного змісту до європейського наповнення. Цей процес... знаходиться також під впливом низки інших, об'єктивних і суб'єктивних чинників. До першої категорії, в цьому контексті, можна віднести економічні, соціальні, демографічні, ментальні, військові чинники тощо, які викликані подіями останніх декількох років життя нашої держави. Більш серйозні перепони на шляху реформування, в тому числі й правових інститутів, включаючи механізм правового регулювання, сьогодні складає інша група чинників – суб'єктивні, до яких слід віднести: 1) революційний характер запроваджених реформ; 2) низький професійний рівень уповноважених суб'єктів; 3) низький рівень правової свідомості населення; 4) фактична перевага нормативістського підходу до праворозуміння; 5) недостатня якість інститутів громадянського суспільства; 6) застосування при проведенні реформ застарілих засобів і методів. Але центральне, визначальне місце серед вказаних чинників... посідає наявність чи відсутність так званої «політичної волі» до реалізації тих чи інших дій» [147, с. 333].

Враховуючи наведене, слід зупинитися на дослідженні структури адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратурою, яка виступає «його внутрішньою будовою, зміст якої становить система взаємопов'язаних і взаємообумовлених елементів і зв'язків, які формують цілісність механізму, визначають його властивості, функції та забезпечують дієвість» [205, с. 15].

Маємо констатувати, що єдиного підходу до виокремлення елементів механізму реалізації функцій держави у науковій літературі не спостерігається. Водночас проведений аналіз дає підстави зробити висновок,

що наукова спільнота одноставна у думці щодо виокремлення інституційної або суб'єктної складової механізму реалізації функцій держави. Власне безпосереднє функціонування «механізму реалізації функцій держави» об'єктивується в ході практичної діяльності відповідних суб'єктів. Безпосередньо в межах тематики нашого дослідження слід звернути увагу, що інституційна складова адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратурою має спеціальний склад, оскільки ст. 5 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII визначено, що «функції прокуратури України здійснюються виключно прокурорами. Делегування функцій прокуратури, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускається» [261].

Отже вважаємо за доцільне більш детально зупинитися на елементному складі досліджуваного механізму. Загалом погляди науковців на структуру адміністративно-правового механізму зводяться або до перерахування її елементів, або до об'єднання відповідних елементів у певні групи.

Так Стеценко С. складові елементи механізму адміністративно-правового регулювання поділяє на органічні та функціональні. Органічними елементами є ті, що визначають суть самого явища, тобто без яких не може відбуватись сам механізм адміністративно-правового регулювання. До них науковець відносить норми права, правові відносини та акти реалізації норм права. У свою чергу, функціональні складові можуть якісно змінити механізм адміністративно-правового регулювання, але без їх наявності зазначений механізм буде функціонувати. До таких складових належать: юридичний факт; правова свідомість; законність; акти тлумачення норм права; акти застосування норм права [303, с. 63–65]. Такої ж позиції дотримується і Коломoeць Т. [3]. Така класифікація елементів на наш погляд видається семантично невірною, оскільки слово «функціональний» тлумачиться як «1) пов'язаний з виконанням певної функції, залежний від діяльності, призначення, а не від структури, будови; 2) пов'язаний з функцією, функціями, з виявом життєдіяльності організму, тканин, клітин, залежний від

їх специфічної діяльності» [296]. Тобто назва групи елементів не відповідає їх змісту, функціональна група мала б передбачати набір елементів (інструментарій), який безпосередньо використовується уповноваженими суб'єктами під час реалізації відповідних функцій. Відповідно мова мала б йти про «другорядні», «похідні» або ж «факультативні» елементи. Хоча на наше переконання структура адміністративно-правового механізму має передбачати таку сукупність структурних елементів, яка є необхідною та достатньою, в межах нашого дослідження, – для ефективної реалізації функцій органами прокуратури.

На думку Шматової Ю. у механізмі адміністративно-правового забезпечення прав людини в умовах надзвичайних ситуацій необхідно виділяти дві групи елементів – відносно-статичні: 1) норма права, 2) державні органи та органи місцевого самоврядування та відносно-динамічні: 1) реалізація, 2) охорона та 3) захист [355, с. 65–67].

Денисова А. пропонує виокремлювати дві групи елементів у механізмі правового впливу – об'єктивні та суб'єктивні. Об'єктивні елементи забезпечують дієвість правового регулювання та включають до свого складу норми права, нормативно-правові акти, правові стимули, правові обмеження, правові принципи, форми реалізації права. Суб'єктивні ж елементи механізму правового впливу забезпечують в основному результативність об'єктивних елементів та включають до свого складу правову свідомість, правову культуру, правову ідеологію, правове виховання [58, с. 165]. Пропозиція автора щодо поділу елементів у механізмі правового впливу на об'єктивні та суб'єктивні на наш погляд заслуговує на увагу, водночас незрозумілим видається положення, що «об'єктивні елементи забезпечують дієвість», а «суб'єктивні елементи забезпечують результативність», оскільки всі елементи механізму мають забезпечувати і дієвість, і результативність. Окрім того немає практичного сенсу виокремлювати «нормативно-правові акти» поряд із «нормами права» в якості окремого елемента механізму.

Беляєва М. виокремлює в механізмі реалізації політичної функції Української держави лише дві складові: нормативно-правову та інституціональну [15, с. 203]. На думку Падалко Г. тенденції розвитку сучасної держави дають можливість «розширити» елементний склад механізму реалізації її функцій за рахунок включення в нього не тільки інституціонально оформлених структур (органів державної влади, установ, організацій) та нормативно-правових основ, а й інших – економічних, соціальних, духовних основ тощо [201, с. 13]. Погоджуючись щодо розширеного розуміння елементного складу механізму реалізації функцій держави, на наш погляд віднесення соціально-культурних та духовних основ до складових правового механізму є недоцільним.

Єсімов С., Курилін І., Ковалів М. до складу механізму реалізації демографічної функції держави включають: суб'єкти, які здійснюють реалізацію бажаних для держави демографічних процесів; об'єкти, які потребують правового визначення – демографічні та міграційні процеси населення; стратегії, доктрини, концепції, що стосуються демографічної політики, національної безпеки; правові засоби реалізації демографічної функції держави, включаючи нормативні акти, за допомогою яких забезпечується реалізація демографічної функції; критерії оцінки стану реалізації демографічної функції і її ефективності [89, с. 21–22]. В контексті наведеного видається дещо незрозумілим, чому автори розмежували «стратегії, доктрини, концепції, що стосуються демографічної політики, національної безпеки» та «нормативні акти, за допомогою яких забезпечується реалізація демографічної функції» на окремі складові механізму реалізації демографічної функції держави.

Мурза В., розглядаючи організаційно-правовий механізм забезпечення реалізації наглядової функції держави, визначає його з позиції: 1) інструментальної складової механізму, в основі якої лежать методи реалізації наглядової функції держави: метод нормативно-правового регулювання; метод примусу; метод рекомендацій; метод договірною

регулювання; метод інформаційного впливу тощо; 2) суб'єктної складової механізму: Верховна Рада України; Президент; органи виконавчої влади; суди; органи прокуратури; самоврядні та громадські організації; 3) функціональної складової механізму, що представлена правовими та організаційними формами реалізації наглядової функції держави [187, с. 271]. Слід зауважити, що в даному підході не враховано такий базовий відправний елемент будь-якого правового механізму як норми права. Якщо ж ми говоримо про адміністративно-правовий механізм, то саме норми адміністративного права, об'єктивовані у нормативно-правових актах, виступають його системоутворюючим елементом. Так відповідно до ст. 4 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII організація та діяльність прокуратури України, статус прокурорів визначаються Конституцією України, цим та іншими законами України, чинними міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [261]. При цьому слід погодитися із Безпаловою О., що адміністративно-правові норми, які регламентують специфіку реалізації функції держави, виступають статичною складовою механізму [10, с. 50].

Вишковська В. до структури механізму здійснення правозахисної функції держави відносить нормативно-правову, організаційно-правову та процесуально-правову складові. Нормативно-правову складову автор розподіляє на дві категорії. До першої категорії віднесено нормативно-правові акти, що визначають основні засади та напрямки здійснення правозахисної функції, до другої – нормативно-правові акти, що встановлюють правовий статус правозахисних органів та організацій. До організаційно-правового компоненту механізму здійснення правозахисної функції держави віднесено суб'єкти, тобто органи та організації, які спеціально уповноважені державою здійснювати на професійній основі та відповідно до закону, а у випадках встановлених законодавством – у відповідній процесуальній формі із застосуванням правових засобів діяльність, спрямовану на захист прав та свобод людини і громадянина. Процесуально-правовим компонентом

механізму здійснення правозахисної функції держави автор визначає правозахисну діяльність, яка полягає в наданні правових послуг, спрямованих на захист прав та свобод людини і громадянина, а також їх відновлення у разі порушення [37].

Боровик А., Томчук А. розглядають адміністративно-правовий механізм реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству як систему пов'язаних між собою структурно-організаційних (органи державної влади, а також засоби, методи, важелі, процедури, правові норми, стимули, способи, інструменти, принципи) та структурно-функціональних (організація управлінських процесів, функціональна діяльність, послідовна реалізація дій) елементів [28, с. 50]. В аспекті наведеного слід відмітити, що ми не можемо погодитися стосовно віднесення методів, процедур, інструментів, способів до структурно-організаційних елементів, адже вони є безпосереднім вираженням практичної діяльності суб'єктів відповідного механізму, тобто детермінують практичне його функціонування.

Слушним видається підхід Безпалової О. щодо складових механізму реалізації правоохоронної функції держави, до яких вчена відносить: інституційну складову (суб'єкти реалізації правоохоронної функції держави); адміністративно-правові норми, які регламентують специфіку реалізації правоохоронної функції держави; принципи реалізації правоохоронної функції держави; форми та методи реалізації правоохоронної функції держави; правовідносини, в яких відбувається переведення приписів, що містяться в нормативно-правових актах, у практичну площину; ресурсну складову (кадрове, інформаційне, матеріальне, технічне забезпечення тощо) [14, с. 50].

Отже, з урахуванням аналізу наведених точок зору, структуру адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратурою пропонуємо розглядати через сукупність таких складових:

1) нормативний блок – визначає правові підстави, вимоги та алгоритм функціонування досліджуваного механізму. До цього блоку слід віднести

норми адміністративного права, об'єктивовані в нормативно-правових актах, що регламентують порядок та межі реалізації функцій прокуратурою;

2) інституційно-організаційний блок – передбачає наявність чітко визначеної Законом України «Про прокуратуру» системи суб'єктів, уповноважених здійснювати функції прокуратури та організаційних зв'язків, що забезпечують належне функціонування такої системи;

3) інструментально-функціональний блок включає правові інструменти, які презентують практичний прояв реалізації функцій прокуратури (форми та методи реалізації функцій прокуратури);

4) ресурсно-забезпечувальний блок виступає передумовою ефективного функціонування адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратурою та включає кадрове, організаційне, технічне, інформаційно-аналітичне, соціальне, матеріально-побутове забезпечення тощо.

Отже на підставі аналізу вищенаведеного можемо зробити такі узагальнюючі висновки. Адміністративно-правовий механізм реалізації функцій прокуратурою має характерні ознаки, до яких слід віднести такі:

1) є динамічним системним утворенням, що характеризується внутрішньою зорганізованістю нормативних, інституційно-організаційних, інструментально-функціональних, ресурсно-забезпечувальних елементів, які формують цілісну єдність, забезпечуючи якісні характеристики функціонування механізму;

2) внутрішня будова має структурно-функціональний характер, що характеризується сукупністю статичних та динамічних елементів;

3) кожен елемент має власне призначення, одночасно обумовлене єдиною метою функціонування всього механізму задля досягнення бажаного правового результату. Метою функціонування адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратурою є захист прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави, а бажаним правовим результатом виступає досягнення належного рівня законності та правопорядку в державі;

4) результативність функціонування механізму в цілому залежить від результативності кожної окремої складової такої конструктивної системи, а досягнення бажаного правового результату виступає критерієм ефективності функціонування механізму у практико-реалізаційному вимірі;

5) одним із ключових аспектів функціонування адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратурою є системна взаємодія його елементів як певна форма зв'язку та взаємного впливу, що створює передумови для його ефективного функціонування;

6) виключний спеціальний склад суб'єктів, уповноважених здійснювати функції прокуратури;

7) безпосередня практична реалізація такого механізму здійснюється на основі адміністративно-правових норм.

Враховуючи наведене, під адміністративно-правовим механізмом реалізації функцій прокуратурою слід розуміти динамічне системне утворення, що характеризується внутрішньою зорганізованістю, взаємозв'язком та взаємодією нормативних, інституційно-організаційних, інструментально-функціональних, ресурсно-забезпечувальних елементів, за допомогою яких спеціально уповноваженими суб'єктами здійснюється цілеспрямований вплив на адміністративно-правові відносини, які виникають в процесі реалізації функцій прокуратурою з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства, забезпечуючи трансформацію визначених цілей та завдань у визначений правовий результат – належний рівень законності та правопорядку в державі.

1.3. Правові засади адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури та місце в ньому адміністративного законодавства

Як і кожна наука, юридична наука (або її галузі), припускаючи наявність розвинутої та впорядкованої системи знань про державно-правові явища, повинна мати як обов'язковий атрибут і інструментарій пізнання розвинутої систему категорій і понять – понятійний апарат, який визначається предметом даної науки. У зв'язку з цим формування понять, як і в цілому понятійного апарату юридичної науки, є найважливішим завданням та її власним призначенням, інакше кажучи, константою її буття [204, с. 50].

Однією із базових категорій понятійного апарату адміністративно-правової науки, та юридичної науки загалом, є категорія «правові засади», поряд з якою і у науковій, і у навчальній правничій літературі застосовуються споріднені терміни – «правові основи», «нормативно-правові основи», «нормативно-правові засади», «адміністративно-правові засади», «організаційно-правові засади» тощо, які нерідко вживаються правниками якщо не в абсолютно полярних, то в певній мірі дивергентних значеннях. Тобто для позначення змісту одного і того ж поняття застосовуються різні терміни або ж один і той же термін наділяється різним змістом. Співвідношення та розмежування даних термінів продовжує залишатися одним із дискусійних питань в юридичній науці, в тому числі у зв'язку із відсутністю уніфікованого застосування категорій «основи», «засади», «принципи» у чинному законодавстві.

Зокрема преамбула Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII [261] містить такі положення: «Цей Закон визначає *правові засади організації і діяльності* прокуратури України, статус прокурорів, порядок здійснення прокурорського самоврядування, а також систему прокуратури України». Розділ I Закону, який має назву «*Засади організації і діяльності* прокуратури» містить ст. 3 «*Засади діяльності*

прокуратури», якою визначено «засади» саме як «принципи». Але у назві ст. 3 мова про принципи організації (або ж засади) чомусь уже не йде, хоча принцип територіальності, визначений ст. 3 можна віднести не лише до принципів діяльності, але й до принципів організації прокуратури. При цьому Розділом I Закону визначено не тільки принципи, але й загальні положення щодо єдиної системи прокуратури та мети реалізації функцій прокуратури (ст. 1), безпосередньо функції прокуратури (ст. 2), законодавство про прокуратуру і статус прокурорів (ст. 4), а також інші положення щодо здійснення функцій прокуратури виключно прокурорами та інформування про діяльність прокуратури. Водночас в назві Розділу II Закону мова йде уже не про «засади», а про «основи» – Розділ II «Організаційні основи системи прокуратури». Далі у п. 1 ч. 5 ст. 7 Закону визначено, що «єдність системи прокуратури України забезпечується *єдиними засадами організації та діяльності прокуратури*». Тобто в контексті наведених вище положень ситуація стає ще більш заплутаною – під «єдиними засадами організації та діяльності прокуратури» законодавець розуміє «принципи», визначені ст. 3 Закону чи вкладає у категорію «засади» все ж таки набагато ширший зміст?

В контексті наведеного слід погодитися з Артикуцою Н., що важливою складовою якості законодавчого тексту є дотримання єдності термінології, її несуперечливості й логічної впорядкованості, відповідності національним та міжнародним термінологічним стандартам. Порушення законодавцем вимог щодо термінів та їх визначень у законодавчих актах спричиняє неузгодженість і невпорядкованість термінологічної бази сучасного законодавства в цілому та термінологічні розбіжності на галузевому та міжгалузевому рівнях, коли на позначення одного юридичного поняття в різних нормативно-правових актах вживаються різні термінологічні одиниці, що призводить до нечіткості, неясності та неоднозначності у розумінні та застосуванні законодавчих приписів [9, с. 39].

Отже з урахуванням наведеного в першу чергу слід уточнити зміст поняття «правові засади адміністративно-правового механізму реалізації

функцій прокуратури» як на підставі аналізу чинного законодавства України, так і з урахуванням узагальнення науково-теоретичних підходів до розуміння змісту поняття «правові засади» та суміжних теоретико-правових категорій.

У словникових виданнях під «засадами» здебільшого розуміється: 1) основа чогось; те головне, на чому ґрунтується, базується що-небудь; 2) вихідне, головне положення, принцип; основа світогляду, правило поведінки; 3) спосіб, метод здійснення чого-небудь [34]. Тобто поняття «засада» є семантично близьким до понять «принцип», «основа». Наприклад словник синонімів української мови пропонує ряд синонімічних слів до слова «засада», зокрема: база, головне правило, девіза, догма, ідея, начала, основа, підвалина, положення, правило, принцип, теза [294]. Власне через таку семантичну спорідненість наведені терміни часто використовуються як синонімічні і у законодавстві, і у науковій літературі правничого спрямування.

Як філософська категорія, поняття «засади» вказує на основоположність, визначальність, базовий характер, загальнотеоретичну важливість процесу чи явища, що досліджується [96, с. 97]. А категорія «засади права» у філософській літературі як правило використовується саме у розумінні «принципу». Зокрема у філософсько-правових концепціях Джона Ролза, Фрідріха Гаєка та Лона Л. Фуллера «засади права» постають як сукупність вимог до правової системи або як необхідні умови для існування правової системи та ефективного функціонування «добре впорядкованого суспільства» [307, с. 306].

Категорія «засади» є часто вживаною в національному законодавстві, в тому числі у назвах законодавчих актів, але, незважаючи на поширеність даного поняття, в жодному нормативно-правовому акті не надається його безпосереднє тлумачення. Окрім того, у національному законодавстві загалом спостерігається відсутність уніфікованості щодо застосування цього терміну.

По-перше, категорія «засади» часто ототожнюється законодавцем із категорією «основи». Наприклад в Законі України «Про основи національного спротиву» від 16 липня 2021 року № 1702-IX вказано, що він визначає

«правові та організаційні *zasadi* національного спротиву...». Так само Закон України «Про основи містобудування» від 16 листопада 1992 року № 2780-XII визначає «правові, економічні, соціальні та організаційні *zasadi*...». Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 5 жовтня 2017 року № 2163-VIII регламентує «правові та організаційні *osnovи* забезпечення захисту життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави, національних інтересів України у кіберпросторі, основні цілі, напрями та принципи державної політики у сфері кібербезпеки, повноваження державних органів, підприємств, установ, організацій, осіб та громадян у цій сфері, основні засади координації їхньої діяльності із забезпечення кібербезпеки».

По-друге, категорія «засади» ототожнюється законодавцем і з категорією «принципи» також. Зокрема, як ми відзначали вище, у ст. 3 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII «Засади діяльності прокуратури» по суті перелічені принципи діяльності прокуратури (верховенства права, законності, справедливості, неупередженості та об'єктивності, територіальності, презумпції невинуватості тощо).

По-третє, зміст категорії «засади» в національному законодавстві розкривається також через сукупність ключових характеристик або параметрів того чи іншого об'єкта. Так Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 року № 2411-VI до засад внутрішньої і зовнішньої політики відносить принципи та пріоритети державної політики у відповідних сферах. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» від 13 грудня 2022 року № 2834-IX визначає «мету, завдання, принципи, напрями, особливості формування та реалізації державної політики ..., гарантії участі громадян України, закордонних українців, громадських об'єднань та інших інститутів громадянського суспільства у її реалізації, визначає повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування у цій сфері». В свою чергу Закон України «Про основні засади

молодіжної політики» від 27 квітня 2021 року № 1414-IX визначає «мету, завдання, основні засади, напрями та механізми реалізації молодіжної політики в Україні, гарантії участі молоді у її формуванні та реалізації, особливості організаційних і правових засад утворення та діяльності молодіжних та дитячих громадських об'єднань».

Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 5 квітня 2007 року № 877-V закріплює «правові та організаційні засади, основні принципи і порядок здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, повноваження органів державного нагляду (контролю), їх посадових осіб і права, обов'язки та відповідальність суб'єктів господарювання під час здійснення державного нагляду (контролю)». Закон України «Про засади державної регіональної політики» від 5 лютого 2015 року № 156-VIII регламентує не лише правові та організаційні засади, але й «економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні ... засади державної регіональної політики як складової частини внутрішньої політики України, встановлює особливості відновлення регіонів та територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України».

Аналіз наведеного дає підстави зробити висновок, хоч і не цілком очевидний, що законодавець все ж таки намагається розмежувати терміни «засади» («основи») і «принципи», вкладаючи у категорію «засади» («основи») значно ширший зміст, який включає також і «принципи». Тобто категорія «засади» («основи») охоплює «принципи» як ціле та частина, а також включає інші основоположні параметри, які характеризують та визначають зміст того чи іншого правового явища, такі як цілі, мета, завдання, напрями (пріоритети), гарантії, порядок реалізації, повноваження суб'єктів тощо.

Схожих висновків дійшов Божко В., провівши ґрунтовний аналіз співвідношення змісту термінів «засада» і «принцип» крізь призму правових позицій Конституційного суду України. Науковець дійшов висновку, що не дивлячись на непослідовну позицію єдиного органу конституційної

юрисдикції, можна говорити про близькість, але не тотожність досліджуваних термінів, адже категорія «засади» охоплює значно більше правових явищ [25]. Окрім того на наш погляд позиція автора стосовно того, що «принципи є найважливішою складовою засад, адже саме вони зумовлюють зміст всіх інших її компонентів» [25] є цілком обґрунтованою і з нею можна погодитися.

Стосовно категорій «правова основа» («правові основи») та «правові засади» в текстах нормативно-правових актів, дослідження чинного законодавства так само свідчить про відсутність уніфікованості їх застосування. Водночас проведений аналіз свідчить, що сутність наведених категорій у національному законодавстві визначається як безпосереднім посиленням на нормативно-правові акти, які формують базис регулювання відповідних суспільних відносин, так і розкривається опосередковано, через сукупність правових норм, які визначають: 1) об'єкт правового регулювання; 2) принципи, мету, завдання, напрями діяльності; 3) правовий статус суб'єктів; 4) процедури діяльності (реалізації); 5) інформаційне, організаційне, соціальне, кадрове, фінансове, матеріально-технічне забезпечення тощо.

З цього приводу Артикуца Н. слушно зазначає, що далеко не кожен юридичний термін має законодавчо закріплену дефініцію: термін, що створюється і функціонує у правовій науці, може не фіксуватися в законах, а мати лише наукову дефініцію (аномія, диспозиція правової норми, правова система, правосвідомість, функції права, юридична деонтологія). До того ж, у науковій літературі, котра віддзеркалює процес формування правового знання, юридичний термін може мати декілька наукових дефініцій, які презентують різні наукові підходи і школи, різні аспекти вивчення одного й того самого правового поняття. Але таке явище не є бажаним у законодавстві [9, с. 39].

Що стосується доктринального розуміння категорій «основи», «засади» чи «принципи», дискусія щодо їх співвідношення є проявом особливостей сучасного стану національної юридичної науки з гносеологічної точки зору, які за справедливим твердженням Селіванова В. полягають у певній

невизначеності її методологічних і теоретичних підвалин та настанов [286, с. 23].

Так окремі дослідники, посилаючись на позицію законодавця (*часом дуже непослідовну* – курсив автора), ототожнюють «засади» і «принципи». Зокрема Європіна Л. визначає засади (принципи) органів прокуратури як базові ідеї, обумовлені функціями, метою й завданнями прокуратури, які стосуються всіх напрямів її (прокуратури) діяльності, визначають організаційні основи побудови прокурорської системи, умови її функціонування, існуючі підходи до кадрового забезпечення, початкової підготовки та підвищення кваліфікації персоналу, а також правові й моральні норми поведінки посадових осіб при реалізації ними владних повноважень» [85, с. 75]. Д'ячков Д. зазначає, що один лише аналіз принципів прокуратури одразу ж може дати повне уявлення про сутність прокуратури, її суттєві характеристики та значення для усєї правової системи України [55, с. 52]. При цьому з одного боку автор, виходячи з положень ст. 3 Закону України «Про прокуратуру», ототожнює «засади» і «принципи», а з іншого робить висновок, що «засади та основи цілком логічно розглядати як більш вищий ступінь узагальнення принципів як основних положень, керівних ідей, через що можна вважати, що з основ як базової категорії формуються засади, а з останніх – принципи» [55, с. 56].

Фролов Ю. розглядає правові засади діяльності вищих навчальних закладів як сукупність чинних нормативно-правових актів, що визначають мету, принципи, завдання, функції діяльності вищих навчальних закладів, окреслюють їх правовий статус [331, с. 1079]. Як сукупність нормативно-правових актів різної юридичної сили, норми яких спрямовані на здійснення правового впливу на суспільні відносини у відповідній сфері з метою їх регулювання та упорядкування розглядає правові засади діяльності прокурора в Україні Шапошник А. [346]. Схожої позиції дотримується Шинкарук А., досліджуючи правові засади регулювання діяльності нотаріусів у сфері державної реєстрації як сукупність нормативно-правових актів, положеннями

яких регламентовано порядок провадження зазначеного типу діяльності, правовий статус її суб'єктів [354, с. 2].

Натомість Іщук О. розглядає конструкцію «правові засади» як спеціально групувану сукупність матеріальних і процесуальних норм, що регулюють певну форму діяльності і відділяють її від інших правових форм [107, с. 41]. Як сукупність норм права визначає правові засади забезпечення митної безпеки Сімчук В. [290, с. 71].

Загалом наведені позиції науковців відображають вузький підхід щодо розуміння «правових засад», який можна розмежувати на дві основні групи наукових позицій: 1) «правові засади» як принципи, тобто векторно-ціннісне підґрунтя; 2) «правові засади» як нормативне підґрунтя: а) як сукупність нормативно-правових актів або б) як сукупність правових норм, які регламентують відповідні суспільні відносини.

Останнім часом у науковій літературі правничого спрямування досить поширеним став також інтегративний, широкий підхід до розуміння правових засад, відповідно до якого наведена категорія охоплює сукупність ключових характеристик або параметрів об'єкта, які є визначальними для його функціонування. Зокрема такий підхід є найбільш поширеним при характеристиці «адміністративно-правових засад».

Так, Губанова Т. обґрунтовує охоплення поняттям «адміністративно-правові засади» цінностей, завдань, форм і методів адміністративно-правового регулюючого впливу на суспільні відносини та внутрішні управлінські відносини суб'єктів публічної адміністрації [51, с. 12]. Залужний В. також дотримується широкого підходу до розкриття змісту адміністративно-правових засад дисциплінарної відповідальності військовослужбовців ЗСУ, під якими пропонує розуміти комплекс закріплених нормами, переважно, адміністративного права параметрів (основних характеристик) та принципів регулювання суспільних відносин, що виникають у процесі реалізації у підрозділах і частинах ЗСУ дисциплінарних правовідносин, які урегульовуються за допомогою адміністративно-правових засобів та

об'єктивуються на нормативно-правовому, суб'єктному та організаційно-управлінському рівнях [96, с. 100]. Тобто широкий підхід найбільш корелюється із позицією законодавця щодо наділення категорії «засади» («основи») широким змістом, який охоплює в тому числі категорію «принципів», як ціннісних орієнтирів, про що ми вели мову вище.

Отже поліваріативність розуміння категорії «засади» та «правові засади» як безпосередньо похідної від першої, а також суміжних категорій «принципи», «основи», «правові основи» пов'язано як із відсутністю уніфікованого застосування даних термінологічних одиниць у вітчизняному законодавстві, так і з суб'єктивним тлумаченням змісту даних категорій в залежності від специфіки об'єкта і предмета наукового дослідження, а також визначеної мети та поставлених перед суб'єктом тлумачення завдань.

Безпосередньо в межах тематики нашого дослідження розглядати правові засади адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури з позиції широкого підходу, так само як і з позиції розуміння засад як принципів, є недоцільним, враховуючи змістовне наповнення категорії «адміністративно-правовий механізм реалізації функцій прокуратури», що являє сукупність взаємозалежних та взаємопов'язаних елементів нормативного, інституційно-організаційного, інструментально-функціонального, ресурсно-забезпечувального характеру.

Тобто правові засади адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури виступають нормативним засобом закріплення інституційно-організаційних, інструментально-функціональних, ресурсно-забезпечувальних параметрів реалізації функцій прокуратури, формуючи нормативно-правове поле функціонування всього механізму реалізації функцій прокуратури як складного цілісного утворення.

При цьому правові засади адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури характеризуються певною дуальністю, з одного боку вони виступають статичною складовою цілісної конструктивної системи, яка може функціонувати лише у єдності та взаємодії її елементів,

тобто у динаміці, а з іншого, – виступаючи нормативним підґрунтям належного та ефективного функціонування всього механізму, справляють визначальний формуючий вплив на інші елементи системи, виступаючи нормативною межею їх функціонування.

Як уже відзначалося на початку даного підрозділу, чіткість та недвозначність термінології є одним із критеріїв якості тексту нормативно-правових актів. Існуюча незгодженість термінологічної бази, зокрема відсутність уніфікованості щодо застосування категорій «засади», «принципи», «основи», що має місце у низці статей та назв розділів Закону України «Про прокуратуру», призводить до неоднозначного тлумачення та застосування приписів Закону.

З урахуванням проведеного аналізу щодо тлумачення наведених вище категорій та з метою усунення термінологічних розбіжностей в Законі України «Про прокуратуру» щодо застосування категорій «засади», «принципи», «основи» пропонуємо:

– преамбулу Закону України «Про прокуратуру» викласти у редакції:

«Цей Закон визначає засади організації та діяльності прокуратури України, статус прокурорів, порядок здійснення прокурорського самоврядування, а також систему прокуратури України»;

– назву Розділу I Закону України «Про прокуратуру» викласти у редакції:

«Розділ I Загальні засади організації та діяльності прокуратури»;

– назву ст. 3 Закону України «Про прокуратуру» викласти у такій редакції:

«Принципи організації та діяльності прокуратури»;

– ч. 1 ст. 3 Закону України «Про прокуратуру» викласти у редакції:

«Організація та діяльність прокуратури ґрунтуються на принципах»;

– назву Розділу II Закону України «Про прокуратуру» викласти у такій редакції:

«Розділ II Організаційні засади системи прокуратури»;

– п. 1 ч. 5 ст. 7 Закону України «Про прокуратуру» викласти у редакції:
«5. Єдність системи прокуратури України забезпечується:
1) єдиними принципами організації та діяльності прокуратури».

Подальший хід дослідження вважаємо за доцільне спрямувати на безпосереднє дослідження та систематизацію правових засад адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури.

Слід погодитися із Кошиковим Д., що правовим базисом будь-якої діяльності є саме норма права, що виступає складовою частиною більш комплексного утворення – нормативно-правового акту, тобто більш коректно говорити саме про систему правових норм, а не нормативно-правових актів [136], оскільки не всі норми певних нормативних актів можуть мати відношення до адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури.

Отже, під правовими засадами адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури ми розуміємо сукупність правових норм, переважно адміністративного права, об'єктивованих у нормативно-правових актах різної юридичної сили, які визначають інституційно-організаційні, інструментально-функціональні, ресурсно-забезпечувальні параметри реалізації функцій прокуратури.

Конституція України займає найвище за юридичною силою місце в системі правових засад адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури, що безпосередньо впливає з ч. 1 ст. 8 Основного Закону. В першу чергу слід відмітити, що нормами Конституції України закріплено найважливіші базові вимоги, які характеризують спрямованість функціонування всього адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури, а саме – «права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» (ч. 2 ст. 3 Конституції). Не менш важливими є положення ч. 2 ст. 19 Конституції, відповідно до яких «органи

державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» [130], тобто норми Конституції України безпосередньо окреслюють нормативні контури інструментально-функціональних параметрів реалізації функцій прокуратури. Важливе значення в контексті нашого дослідження мають також положення п. 14 ст. 92 Конституції, якими визначено, що організація та діяльність прокуратури визначаються виключно законами України.

Найбільший інтерес представляє ст. 131¹, якою визначено функції прокуратури та частково регламентовано порядок призначення, звільнення та строк повноважень Генерального прокурора, розміщена у Розділі VIII «Правосуддя», чим підкреслюється місце прокуратури в системі державної влади.

Так відповідно до ст. 131¹ Конституції України функціями прокуратури є: 1) підтримання публічного обвинувачення в суді; 2) організація і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку; 3) представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом [130].

У Розділі XV «Перехідні положення» Конституції уточнюється, що представництво інтересів держави в суді виключно прокурорами здійснюється з 1 січня 2020 року, а представництво відповідно до закону прокуратурою громадян у судах у справах, провадження в яких було розпочато до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», здійснюється за правилами, які діяли до набрання ним чинності, – до ухвалення у відповідних справах остаточних судових рішень, які не підлягають оскарженню. П. 9 Розділу XV «Перехідні положення» Конституції також визначено, що прокуратура продовжує виконувати відповідно до чинних законів функцію досудового розслідування до початку

функціонування органів, яким законом будуть передані відповідні функції, а також функцію нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, – до набрання чинності законом про створення подвійної системи регулярних пенітенціарних інспекцій [130].

В контексті наведеного слід констатувати, що незважаючи на те, що саме Конституція України є основою для формування усієї нормативно-правової бази нашої держави, що безпосередньо визначено у ст. 8 – «закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй», на сьогодні має місце значна неузгодженість положень Закону України «Про прокуратуру» та Кримінального процесуального кодексу України функціям, визначеним в Конституції України, на що у науковій літературі уже неодноразово зверталась увага.

Важливе значення в системному ракурсі правових засад адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури має міжнародна складова, яка фактично виступає вектором та орієнтиром розвитку для відповідного нормативного підґрунтя на національному рівні, адже міжнародні акти виступають зокрема джерелом міжнародних стандартів прокурорської діяльності.

Міжнародні акти, які прямо (як безпосередній правовий інструментарій реалізації функцій прокуратури) чи опосередковано (як основа міжнародних стандартів прав і свобод людини) визначають параметри реалізації функцій прокуратури за просторовою сферою дії можна поділити на:

- 1) універсальні, зокрема такі як Загальна декларація прав людини 1948 р. [95], Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. [184], Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. [185], Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 1984 р. [127], Конвенція ООН про права дитини 1989 р. [126], Міжнародна конвенція про

боротьбу з бомбовим тероризмом 1997 р. [179], Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р. [122], Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції 2003 р. [121] тощо;

2) регіональні, такі як: Конвенція про екстрадицію 1933 р. [123], Європейська конвенція з прав людини 1950 р. [124], Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 р. [79], Європейська конвенція про передачу провадження у кримінальних справах 1972 р. [83], Конвенція про передачу засуджених осіб 1983 р. [125], Європейська конвенцію про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню 1987 р. [81], Європейська конвенція про видачу правопорушників 1998 р. [80], Європейська конвенція про міжнародну дійсність кримінальних вироків 2000 р. [82], Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми 2005 р. [128], Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму 2005 р. [128] тощо.

Окрім того окремо слід звернути увагу на міжнародні документи, які виступають безпосереднім джерелом міжнародних стандартів прокурорської діяльності як «перевірених досвідом та сформованих міжнародною спільнотою правил поведінки прокурорів, дотримання яких є необхідною умовою визнання національної прокуратури реальним інструментом забезпечення верховенства права та законності в державі, захисту прав і свобод громадян, а також формування високого рівня поваги громадян до органів прокуратури» [161, с. 107], зокрема: Керівні принципи ООН щодо ролі обвинувача (прийняті восьмим Конгресом ООН з профілактики злочинності і поводження з правопорушниками, Гавана, Куба 27 серпня – 7 вересня 1990 року) [367], Європейські керівні принципи з етики та поведінки для прокурорів («Будапештські керівні принципи»), прийняті на 6-й конференції Генеральних прокурорів Європи в Будапешті 31 травня 2005 р. [364], Рекомендація Rec (2000) 19 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам «Щодо ролі прокуратури в системі кримінального правосуддя» [273],

Рекомендація Res (2012) 11 «Щодо ролі прокурорів поза системою кримінального правосуддя» [376], Рекомендація Парламентської асамблеї Ради Європи 1604 (2003) «Про роль прокуратури в демократичному суспільстві, заснованому на верховенстві закону» [373], Декларація про мінімальні стандарти щодо безпеки і захисту прокурорів та членів їх сімей, прийнята Міжнародною асоціацією прокурорів [362] тощо.

Слід також погодитися із Мазуриком Р., що урахування прецедентів Європейського суду з прав людини, рішення якого є повноцінним джерелом права в Україні, в процесі реалізації основних функцій прокуратури є гарантією дотримання принципу верховенства права в діяльності прокурорів та належного захисту основних прав і свобод людини у взаємовідносинах з органами публічної адміністрації [161, с. 104].

Важливе місце в системі правових засад адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури займають також міжвідомчі міжнародні договори України про співробітництво з питань діяльності прокуратури з відповідними державними органами іноземних держав і міжнародними організаціями (ч. 1 ст. 93 Закону України «Про прокуратуру»), про які більш детально буде мова йти у підрозділі 3.1 дисертаційного дослідження.

Наступний рівень правових засад адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури складають закони України:

1) кодифіковані – Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-X [117]; Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III [138]; Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року [139]; Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 липня 2003 року № 1129-IV [140]; Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-IV [116]; Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року № 1618-IV [338]; Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 року

№ 1798-XII [49], норми яких здебільшого визначають процесуальні аспекти реалізації функцій прокуратури;

2) некодифіковані – Закон України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII [261]; Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII [232]; Закон України «Про Вищу раду правосуддя» від 21 грудня 2016 року № 1798-VIII [226]; Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 року № 2135-XII [243]; Закон України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» від 1 грудня 1994 року № 266/94-ВР [260]; Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» від 23 грудня 1993 року № 3782-XII [229]; Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30 червня 1993 року № 3341-XII [244]; Закон України «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів)» від 23 вересня 2021 року № 1780-IX [231]; Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року № 2939-VI [228]; Закон України «Про звернення громадян» від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР [240] тощо, норми яких регламентують різні аспекти інституційно-організаційних, інструментально-функціональних, ресурсно-забезпечувальних параметрів реалізації функцій прокуратури.

Що стосується підзаконного рівня правових засад адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури слід підкреслити, що відповідно до п. 14 ч. 1 ст. 92 Конституції України організація і діяльність прокуратури регламентується виключно законами України [130]. Ч. 1 ст. 4 Закону України «Про прокуратуру» в свою чергу визначає, що «організація та діяльність прокуратури України, статус прокурорів визначаються Конституцією України, цим та іншими законами України, чинними міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною

Радою України» [261]. Водночас ресурсно-забезпечувальні параметри реалізації функцій прокуратури здебільшого регламентовано саме на рівні підзаконних нормативно-правових актів, що не суперечить наведеним вище положенням Конституції України та Закону України «Про прокуратуру».

Зокрема серед нормативно-правових актів Президента України слід відмітити Укази «Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки» від 11 червня 2021 року № 231/2021 [265], «Про символіку Офісу Генерального прокурора» від 6 жовтня 2021 року № 506/2021 [264], «Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023 – 2027 роки» від 11 травня 2023 року № 273/2023 [120]. Отже на рівні указів Президента України також визначено напрями та пріоритети розвитку адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури.

Прикладами нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, якими визначено окремі аспекти ресурсно-забезпечувальних параметрів реалізації функцій прокуратури є постанови: «Про формений одяг працівників органів прокуратури, яким присвоєно класні чини» від 7 вересня 1998 року № 1392 [267], «Про упорядкування структури та умов оплати праці працівників органів прокуратури» від 31 травня 2012 року № 505 [266], «Про затвердження Порядку відшкодування непередбачуваних витрат у зв'язку з відкликанням прокурорів із щорічної основної або додаткової оплачуваної відпустки» від 15 квітня 2015 року № 209 [235], «Про затвердження Порядку виплати щомісячної надбавки за вислугу років прокурорам та іншим працівникам органів прокуратури» від 9 грудня 2015 року № 1090 [234] тощо.

Відповідно до ч. 2 ст. 9 Закону України «Про прокуратуру» Генеральний прокурор видає накази з питань, що належать до його адміністративних повноважень, у межах своїх повноважень, на основі та на виконання Конституції і законів України [261]. Тобто накази Генерального прокурора не можуть встановлювати додаткові повноваження або напрями діяльності, не

передбачені Конституцією і законами України, але дозволяють деталізувати різні аспекти інструментально-функціональних, ресурсно-забезпечувальних параметрів реалізації функцій прокуратури.

Зокрема відповідно до ч. 2 ст. 9 Закону України «Про прокуратуру» до повноважень Генерального прокурора віднесено [261]:

- організацію діяльності органів прокуратури України, у тому числі визначення меж повноважень Офісу Генерального прокурора, обласних та окружних прокуратур у частині виконання конституційних функцій;
- здійснення розподілу обов'язків між першим заступником та заступниками Генерального прокурора;
- затвердження актів з питань внутрішньої організації діяльності органів прокуратури, у тому числі щодо електронного документообігу;
- затвердження стратегії розвитку прокуратури;
- затвердження положення про систему індивідуального оцінювання якості роботи прокурорів та систему оцінювання якості роботи прокурорів;
- затвердження порядку вимірювання та регулювання навантаження на прокурорів;
- забезпечення виконання вимог щодо підвищення кваліфікації прокурорів Офісу Генерального прокурора;
- затвердження загальних методичних рекомендацій для прокурорів з метою забезпечення однакового застосування норм законодавства України під час здійснення прокурорської діяльності.

В якості прикладів наказів Генерального прокурора можна навести наступні: Стратегія розвитку прокуратури на 2021-2023 роки, затверджена наказом від 16 жовтня 2020 року № 489 [205], накази Генерального прокурора «Про затвердження Порядку організації роботи з питань внутрішньої безпеки в органах прокуратури України» від 13 квітня 2017 року № 111 [238], «Про організацію діяльності прокурорів щодо представництва інтересів держави в суді» від 21 серпня 2020 року № 389 [248], «Про організацію роботи органів прокуратури з особистого прийому, розгляду звернень і запитів та

забезпечення доступу до публічної інформації» від 6 серпня 2020 року № 363 [257], «Про затвердження Порядку координації діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності» від 8 лютого 2021 року № 28 [236], «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» від 30 вересня 2021 року № 309 [247], «Про організацію діяльності прокурорів з протидії порушенням прав людини у правоохоронній та пенітенціарній сферах» від 29 грудня 2021 року № 400 [245], «Про організацію роботи органів прокуратури України у сфері міжнародного співробітництва» від 12 вересня 2023 року № 258 [258] тощо.

Отже нормативні акти Генерального прокурора видаються на основі та на виконання Конституції і законів України з метою конкретизації норм законодавчих актів, деталізують порядок реалізації функцій органами прокуратури, а також регламентують внутрішньорганізаційне забезпечення відповідного напрямку діяльності.

Підсумовуючи наведене, можемо зробити узагальнюючі висновки. Система правових засад адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури має декілька рівнів об'єктивізації – міжнародний та національний.

Міжнародна складова представлена: 1) міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, які прямо (як безпосередній правовий інструментарій реалізації функцій прокуратури) чи опосередковано (як основа міжнародних стандартів прав і свобод людини) визначають параметри реалізації функцій прокуратури, 2) а також іншими міжнародними документами, які виступають джерелом міжнародних стандартів прокурорської діяльності.

В системному ракурсі правових засад адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури міжнародна складова виступає вектором та орієнтиром розвитку для відповідного нормативного підґрунтя на національному рівні.

Національна складова правових засад адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури представлена: 1) Конституцією України; 2) законами України; 4) підзаконними нормативно-правовими актами Президента України, Кабінету Міністрів України; 5) підзаконними нормативно-правовими актами Генерального прокурора.

Особливістю підзаконного рівня правових засад адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури є регламентація переважно ресурсно-забезпечувальних параметрів реалізації функцій прокуратури (укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, накази Генерального прокурора), визначення напрямів та пріоритетів розвитку адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури в цілому (укази Президента України, накази Генерального прокурора), а також деталізація різних аспектів інструментально-функціональних, ресурсно-забезпечувальних параметрів (накази Генерального прокурора), тоді як на законодавчому рівні регламентовано різні аспекти інституційно-організаційних, інструментально-функціональних, ресурсно-забезпечувальних параметрів, що обумовлено положеннями п. 14 ч. 1 ст. 92 Конституції України та ч. 1 ст. 4 Закону України «Про прокуратуру».

Висновки до розділу 1

Дослідження загально-правової характеристики адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури сприяло отриманню наступних висновків.

1. Наголошено, що наукове дослідження будь-якого правового явища детермінує об'єктивну необхідність комплексного пошуку та опрацювання сукупності джерел наукових розвідок, що стосуються як загальних, так і

спеціальних аспектів досліджуваної тематики. При цьому формування широкого діапазону джерельної бази дослідження та подальший її критичний аналіз дозволяє забезпечити всебічність дослідження, провести комплексну систематизацію наукових даних, здійснити акумулювання достовірних та інформативно цінних джерел з метою з'ясування невирішених, проблемних і дискусійних питань щодо реалізації функцій прокуратури, а також за результатами дослідження сформуванню наукового бачення щодо пріоритетних напрямів удосконалення адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури, що має важливе як науково-теоретичне, так і практичне значення в умовах триваючого реформування органів прокуратури в контексті європейського вектору розвитку України.

2. Встановлено, що тенденції сучасних досліджень, присвячених функціонуванню прокуратури України корелюються як зі збільшенням кількості реальних загроз національній безпеці, а також безпрецедентними викликами, які постали перед органами прокуратури у зв'язку із повномасштабною агресією РФ, так і процесами структурно-функціональної модернізації органів прокуратури, зумовленими остаточною відмовою від «радянської» моделі функціонування прокуратури та формуванням прокуратури європейського зразка, яка відповідатиме потребам та інтересам суспільства і держави, і, відповідно, перманентними змінами нормативно-правової регламентації організації та діяльності органів прокуратури.

3. Визначено трьохетапну періодизацію дослідження проблематики становлення та розвитку органів прокуратури з урахуванням умовно окреслених етапів реформування прокуратури незалежної України, пов'язаних із прийняттям Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року, змін до Конституції України від 2 червня 2016 року та Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури» від 19 вересня 2019 року:

– на першому етапі – з моменту проголошення незалежності України до прийняття Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року

тривало обґрунтування місця і ролі прокуратури в механізмі держави та загалом визначення її функціонального призначення (в тому числі необхідності та доцільності збереження функції так званого «загального нагляду»), в контексті розвитку незалежної України як правової демократичної держави з урахуванням міжнародно-правових стандартів у кореляції з особливостями національної правової системи, вітчизняними традиціями державотворення, а також потребами українського суспільства;

– другий етап – після закріплення засад організації й діяльності органів прокуратури в Законі України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року – до 2019 року, як перехідний період становлення прокуратури України у функціональному вимірі, характеризується подальшим обґрунтуванням правового статусу прокуратури як суміжного із судовою владою інституту в євроінтеграційному векторі розвитку України, полемікою щодо змісту та обсягу представницької функції прокуратури, акцентуацією на правозахисній спрямованості її функцій, спрямованістю теоретичних розробок на пошук шляхів удосконалення організаційного, кадрового, інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури;

– третій етап – після 2019 року характеризується переосмисленням на науковому рівні практичного вияву системних змін та трансформацій функціонального призначення, організації та діяльності прокуратури України, а також появою комплексних монографічних досліджень концептуального характеру, присвячених пошуку та обґрунтуванню перспективних векторів подальшого розвитку ефективної та раціональної моделі функціонування прокуратури України як незалежного деполітизованого інституту.

4. Запропоновано під адміністративно-правовим механізмом реалізації функцій прокуратурою розуміти динамічне системне утворення, що характеризується внутрішньою зорганізованістю, взаємозв'язком та взаємодією нормативних, інституційно-організаційних, інструментально-функціональних, ресурсно-забезпечувальних елементів, за допомогою яких спеціально уповноваженими суб'єктами здійснюється цілеспрямований вплив

на адміністративно-правові відносини, які виникають в процесі реалізації функцій прокуратурою з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства, забезпечуючи трансформацію визначених цілей та завдань у визначений правовий результат – належний рівень законності та правопорядку в державі.

5. Сформовано комплексне уявлення про внутрішню елементну будову адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратурою, яку запропоновано розглядати через сукупність таких складових:

– нормативний блок – визначає правові підстави, вимоги та алгоритм функціонування досліджуваного механізму. До цього блоку віднесено норми адміністративного права, об'єктивовані в нормативно-правових актах, що регламентують порядок та межі реалізації функцій прокуратурою;

– інституційно-організаційний блок – передбачає наявність чітко визначеної Законом України «Про прокуратуру» системи суб'єктів, уповноважених здійснювати функції прокуратури та організаційних зв'язків, що забезпечують належне функціонування такої системи;

– інструментально-функціональний блок включає правові інструменти, які презентують практичний прояв реалізації функцій прокуратури (форми та методи реалізації функцій прокуратури);

– ресурсно-забезпечувальний блок виступає передумовою ефективного функціонування адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратурою та включає кадрове, організаційне, технічне, інформаційно-аналітичне, соціальне, матеріально-побутове забезпечення тощо.

6. Наголошено, що змістовно адміністративно-правовий механізм реалізації функцій прокуратурою та його структурні елементи не є сталими, на їх формування, трансформацію та модернізацію впливає ряд чинників об'єктивного та суб'єктивного характеру – пов'язаних як із внутрішньодержавними процесами, так і процесами на загальноєвропейському та міжнародному рівнях, тобто чинниками зовнішніми. За останні роки, починаючи з 2014 року, прокуратура України

зазнала значних змін інституційно-організаційного, функціонального, ресурсно-забезпечувального характеру, які мали наслідком внутрішньосистемні зміни адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратурою.

7. Обґрунтовано, що адміністративно-правовий механізм реалізації функцій прокуратурою характеризується сукупністю таких ознак: а) є динамічним системним утворенням, що характеризується внутрішньою зорганізованістю нормативних, інституційно-організаційних, інструментально-функціональних, ресурсно-забезпечувальних елементів, які формують цілісну єдність, забезпечуючи якісні характеристики функціонування механізму; б) внутрішня будова має структурно-функціональний характер, що характеризується сукупністю статичних та динамічних елементів; в) кожен елемент має власне призначення, одночасно обумовлене єдиною метою функціонування всього механізму задля досягнення бажаного правового результату. Метою функціонування адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратурою є захист прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави, а бажаним правовим результатом виступає досягнення належного рівня законності та правопорядку в державі; г) результативність функціонування механізму в цілому залежить від результативності кожної окремої складової такої конструктивної системи, а досягнення бажаного правового результату виступає критерієм ефективності функціонування механізму у практико-реалізаційному вимірі; д) одним із ключових аспектів функціонування адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратурою є системна взаємодія його елементів як певна форма зв'язку та взаємного впливу, що створює передумови для його ефективного функціонування; е) виключний спеціальний склад суб'єктів, уповноважених здійснювати функції прокуратури; є) безпосередня практична реалізація такого механізму здійснюється на основі адміністративно-правових норм.

8. Встановлено, що поліваріативність розуміння категорії «засади» та «правові засади» як безпосередньо похідної від першої, а також суміжних категорій «принципи», «основи», «правові основи» пов'язано як із відсутністю уніфікованого застосування даних термінологічних одиниць у вітчизняному законодавстві, так і з суб'єктивним тлумаченням змісту даних категорій в залежності від специфіки об'єкта і предмета наукового дослідження, а також визначеної мети та поставлених перед суб'єктом тлумачення завдань.

9. Наголошено, що чіткість та недвозначність термінології є одним із критеріїв якості тексту нормативно-правових актів. Існуюча неузгодженість термінологічної бази, зокрема відсутність уніфікованості щодо застосування категорій «засади», «принципи», «основи», що має місце у низці статей та назв розділів Закону України «Про прокуратуру», призводить до неоднозначного тлумачення та застосування приписів Закону.

10. Запропоновано зміни до Закону України «Про прокуратуру» з метою усунення термінологічних розбіжностей щодо застосування категорій «засади», «принципи», «основи»:

– преамбулу Закону України «Про прокуратуру» викласти у редакції:

«Цей Закон визначає засади організації та діяльності прокуратури України, статус прокурорів, порядок здійснення прокурорського самоврядування, а також систему прокуратури України»;

– назву Розділу I Закону України «Про прокуратуру» викласти у редакції:

«Розділ I Загальні засади організації та діяльності прокуратури»;

– назву ст. 3 Закону України «Про прокуратуру» викласти у такій редакції:

«Принципи організації та діяльності прокуратури»;

– ч. 1 ст. 3 Закону України «Про прокуратуру» викласти у редакції:

«Організація та діяльність прокуратури ґрунтуються на принципах»;

– назву Розділу II Закону України «Про прокуратуру» викласти у такій редакції:

«Розділ II Організаційні засади системи прокуратури»;

– п. 1 ч. 5 ст. 7 Закону України «Про прокуратуру» викласти у редакції:

«5. Єдність системи прокуратури України забезпечується:

1) єдиними принципами організації та діяльності прокуратури».

11. Обґрунтовано доцільність тлумачення правових засад адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури з позиції вузького підходу до їх розуміння – як нормативного підґрунтя належного та ефективного функціонування такого механізму, репрезентованого сукупністю правових норм переважно адміністративного права, об'єктивованих в нормативно-правових актах різної юридичної сили, що виступають нормативною межею функціонування інституційно-організаційних, інструментально-функціональних, ресурсно-забезпечувальних елементів адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури.

12. Встановлено, що правові засади адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури характеризуються певною дуальністю, з одного боку вони виступають статичною складовою цілісної конструктивної системи, яка може функціонувати лише у єдності та взаємодії її елементів, тобто у динаміці, а з іншого, – виступаючи нормативним підґрунтям належного та ефективного функціонування всього механізму, справляють визначальний формуючий вплив на інші елементи системи, виступаючи нормативною межею їх функціонування.

13. Визначено, що система правових засад адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури має декілька рівнів об'єктивізації – міжнародний та національний.

14. Міжнародна складова правових засад адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури представлена: 1) міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, які прямо (як безпосередній правовий інструментарій реалізації функцій прокуратури) чи опосередковано (як основа міжнародних стандартів прав і

свобод людини) визначають параметри реалізації функцій прокуратури, 2) а також іншими міжнародними документами, які виступають джерелом міжнародних стандартів прокурорської діяльності.

15. Національна складова правових засад адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури представлена: 1) Конституцією України; 2) законами України; 4) підзаконними нормативно-правовими актами Президента України, Кабінету Міністрів України; 5) підзаконними нормативно-правовими актами Генерального прокурора.

16. Встановлено, що особливістю підзаконного рівня правових засад адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури є регламентація переважно ресурсно-забезпечувальних параметрів реалізації функцій прокуратури (укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, накази Генерального прокурора), визначення напрямів та пріоритетів розвитку адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури в цілому (укази Президента України, накази Генерального прокурора), а також деталізація різних аспектів інструментально-функціональних, ресурсно-забезпечувальних параметрів (накази Генерального прокурора), тоді як на законодавчому рівні регламентовано різні аспекти інституційно-організаційних, інструментально-функціональних, ресурсно-забезпечувальних параметрів, що обумовлено положеннями п. 14 ч. 1 ст. 92 Конституції України та ч. 1 ст. 4 Закону України «Про прокуратуру».

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ЗДІЙСНЕННЯ ОКРЕМИХ ФУНКЦІЙ ПРОКУРАТУРИ

2.1. Особливості організації здійснення нагляду за додержанням законів органами, що проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство

Єдина історично відома модель прокуратури в Україні – це радянська (а перед цим – царистська). Ця модель є відображенням недемократичного минулого і не відповідає європейським стандартам та заявленим Радою Європи цінностям. Саме у зв'язку з цим Україна, набуваючи членства у Раді Європі, мусила взяти на себе зобов'язання щодо реформування прокуратури у відповідності до стандартів Ради Європи [35; 36], – «роль та функції прокуратури будуть змінені (зокрема, щодо здійснення загального нагляду за законністю), що трансформує цю інституцію на орган, який відповідає стандартам Ради Європи» [272]. Йдеться про те, що прокуратура – це державний орган, який від імені суспільства й у суспільних інтересах забезпечує правозастосування, в разі якщо порушення закону тягне за собою кримінальне покарання, з урахуванням, з одного боку, прав особи, а з другого – необхідної дієвості системи кримінального правосуддя [171, с. 202].

Примітно, що у своїх висновках Венеціанська комісія вельми критично висловлювалася щодо закону про органи прокуратури в Україні, який був чинним до 14 жовтня 2014 року. Тоді прокуратура була як «дуже потужний інститут, функції якого значно перевищують обсяг функцій, виконуваних прокурором у демократичній правовій державі». Цей інститут був названий прокуратурою радянського штибу (CDL-AD (2006)029. пп. 3 і 4) [35]. Власне, після означеного періоду були сформовані нормативно-правові передумови

для реальної побудови в Україні європейської моделі прокуратури, що ґрунтується на рамкових спільних інституціональних принципах і стандартах організації та діяльності [171, с. 217]. Фактично більшість європейських стандартів були імplementовані. Тож, принаймні на рівні законодавства можна сказати про те, що ми вже маємо «прокуратуру європейського зразка» [343], де з-поміж іншого таки вирішено питання про наявність у прокуратури функцій загального нагляду.

У цьому контексті варто уточнити, що нині прокурорський нагляд являє собою одну з форм реалізації повноважень прокурором, яка в адміністративно-правовому аспекті є особливим видом публічно-службової діяльності [75, с. 132]. Основним вітчизняним джерелом права, яке регламентує здійснення прокурорського нагляду, є Закон України «Про прокуратуру», який виокремлює нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, та, відповідно, нагляд за додержанням законів під час виконання судових рішень у кримінальних справах, а також під час застосування інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян [261]. Також варто зазначити, що серед спеціальних видів прокурорського нагляду, здійснюваних прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та заступниками Генерального прокурора або прокурорами-керівниками департаментів Офісу Генерального прокурора, вказаний Закон називає і нагляд за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування Національним антикорупційним бюро України (п. 1 ч. 5 ст. 8), а ще нагляд за досудовим розслідуванням корупційних злочинів у разі їх вчинення прокурором Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (ч. 7 ст. 8-1). Конституція України як основний закон держави у п. 2 ст. 131-1 передбачає ще один вид прокурорського нагляду – нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку [130]. Ч. 2 ст. 36 КПК України

називає також нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування [75, с. 132-133; 139].

Відповідно, маємо підтвердження того, що здійснення нагляду за додержанням законів органами, що проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство є історично сформованим механізмом, який перебуває на етапі активної трансформації відповідно до європейських стандартів та цінностей.

Цікаво, що у 1998 році з метою забезпечення виконання вимог Конституції України щодо нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство наказом Генеральної прокуратури України № 4 Головне управління нагляду за законністю оперативно-розшукової діяльності, дізнання та досудового слідства, Головне управління військових прокуратур, управління з розслідування особливо важливих справ, управління нагляду за додержанням законів органами СБУ, державної митної служби та прикордонної охорони при провадженні оперативно-розшукової діяльності, дізнання та досудового слідства, прокурорів Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя, військових прокурорів регіонів, міських, районних, міжрайонних, військових прокурорів гарнізонів і прирівняних до них прокурорів було зобов'язано здійснювати нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство [250]. Основне призначення нагляду об'єктивувалося ефективним впливом на результативність і якість дізнання та слідства, сприяння розкриттю злочинів, захисту особи, її конституційних прав, а також інтересів держави і суспільства від злочинних посягань при неухильному додержанні органами слідства та дізнання вимог закону. З метою оперативного розслідування складних та багатоепізодних кримінальних справ ставилося завдання створювати спільні слідчо-оперативні групи, керівництво якими покладалось на досвідчених працівників. Також прокурори мали особисто виїжджати на місце події у випадках вчинення злочинів, які набули

широкого громадського розголосу з метою належної організації огляду місця події та проведення інших першочергових слідчих дій, забезпечення координації роботи працівників правоохоронних органів, спрямованої на розкриття злочинів [250].

Перевірки первинного обліку мали проводитись не менш як один раз на місяць. Місячний термін встановлювався і для перевірок законності тримання під вартою осіб, справи щодо яких розслідуються та кримінальних справ, у яких особам пред'являлось обвинувачення, і закритих у процесі попереднього слідства за недоведеністю їх участі у вчиненні злочину або за відсутністю події чи складу злочину [250].

Окремо визначалось, що здійснюючи нагляд за додержанням законів при проведенні оперативно-розшукової діяльності, прокурори у межах своєї компетенції мали перевіряти оперативно-розшукові справи, реєстраційні, облікові, звітні, статистичні, аналітичні та інші документи з цих питань і вживати заходів щодо усунення порушень законності та притягнення винних до встановленої законом відповідальності. Причому наголошувалось, що: «Втручання в тактику проведення оперативно-розшукових заходів є неприпустимим, якщо дії оперативних працівників не суперечать законодавству» [250].

Аналіз зазначеного свідчить, що на той час функціонував спеціалізований підрозділ у прокуратурі, – Головне управління нагляду за законністю оперативно-розшукової діяльності, дідання та досудового слідства, яке відповідало за забезпечення ефективного контролю за правозастосуванням у цих сферах. Також примітно, що не тільки це управління, а й прокурори усіх рівнів мали широкі повноваження щодо перевірок, аналізу та контролю за роботою відповідних органів. Крім того, важливим аспектом була активна участь прокурорів у проведенні розслідувань складних резонансних кримінальних справ.

Цей Наказ втратив чинність у 2002 році, зокрема коли був прийнятий Наказ «Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів

органами, які проводять дізнання та досудове слідство» [254], а також Наказ «Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність» [255]. Положеннями першого було встановлено, що загальними критеріями оцінки діяльності органів прокуратури на зазначеному напрямі є повнота і своєчасність використання наданих повноважень щодо: виявлення фактів порушення законності при прийманні, реєстрації та вирішенні заяв і повідомлень про вчинені або ті, що готуються, злочини, достовірності статистичних показників щодо стану злочинності, дізнання та досудового слідства; недопущення порушень прав і свобод людини і громадянина при затриманнях, арештах, притягненні до кримінальної відповідальності, невідкладного вжиття заходів до їх фактичного поновлення та притягнення винних службових осіб правоохоронних органів до встановленої законом відповідальності; забезпечення оперативності та якості дізнання і досудового слідства, сприяння розкриттю і попередженню злочинів, безумовного додержання закону про всебічне, повне і об'єктивне дослідження всіх обставин справи, виявлення причин і умов, що сприяли вчиненню злочину, відшкодування заподіяних злочинними діями збитків [254]. Передбачалось, що наглядова діяльність прокурорів щодо первинного обліку та її обсяг не повинні обмежуватися лише перевіркою законності прийнятих рішень по матеріалах про відмову в порушенні кримінальної справи. Й загалом встановлювався обов'язок аналітичну роботу стану прокурорського нагляду за додержанням законів при провадженні дізнання та досудового слідства проводити, виходячи із стану злочинності та наявної необхідності поглибленого вивчення, яка визначалась у кожному конкретному випадку [254].

Водночас Наказ «Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність» встановив інституційну структуру щодо цього напрямку наглядової діяльності, скасувавши дію спеціальних актів, які тоді врегульовували ці питання (наприклад, втратив чинність Наказ № 2 від 17 вересня 1999 року

«Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами Служби безпеки України, які проводять оперативно-розшукову діяльність»). Зокрема було встановлено, що нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, здійснюється безпосередньо працівниками органів прокуратури, визначеними наказом Генерального прокурора України не рідше як один раз на півріччя щодо: 1) наявності підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності та для заведення оперативно-розшукових справ; 2) дотримання строків здійснення оперативно-розшукової діяльності законності їх продовження, припинення і поновлення обчислення строків ведення оперативно-розшукової справи; 3) відповідності заходів, які здійснюються в процесі оперативно-розшукової діяльності чинним на той час нормам законодавства; 4) законності постанов суду про дозвіл або відмову на проведення оперативно-розшукових заходів, що мало здійснюватись перевіряти протягом 3 діб після одержання відповідного повідомлення. Окремо визначалось, що незаконні постанови про заведення або закриття оперативно-розшукової справи, зупинення або поновлення оперативно-розшукової діяльності чи про інші рішення, що суперечать закону, підлягають негайному скасуванню. Однак знову наголошувалось, що при наданні письмових вказівок прокурор не має права втручатися у методи і тактичні прийоми проведення оперативними підрозділами оперативно-розшукових заходів [255].

Ще через два роки були видані аналогічні накази [251; 256]. Так в контексті наглядової діяльності органів дізнання та досудового слідства було запроваджено єдину систему організації прокурорського нагляду за додержанням законів усіма такими органами, незалежно від їх відомчої належності. Цим Наказом вже було визначено інституційну структуру щодо цього напрямку наглядової діяльності, встановлено обов'язок забезпечувати комплексний підхід до перевірок кожної кримінальної справи, всіляко сприяти забезпеченню надання реальної можливості підозрюваному чи обвинуваченому захищатися передбаченими законом способами від

пред'явленого обвинувачення, не допускати перекладання на нього обов'язку доведення невинуватості у вчиненні злочину [251]. Щодо нагляду за додержанням законів при проведенні оперативно-розшукової діяльності передбачалось, що прокурори мали проводити відповідні перевірки на підставі: 1) планових заходів з урахуванням стану законності у цій сфері діяльності; 2) вказівки уповноваженого прокурора вищого рівня; 3) рішення суду; 4) результатів вивчення матеріалів кримінальних справ про нерозкриті злочини; інформації про неналежне реагування на доручення слідчого та суду у кримінальних справах, які перебувають у їх провадженні; неналежного виконання вказівок уповноваженого прокурора; 5) повідомлення слідчого щодо проведення оперативно-розшукових заходів у порядку чинних на той час ст.ст. 187, 187-1 КПК України під час розслідування кримінальних справ; б) ініціювання керівників відповідних галузевих управлінь і відділів у інших випадках. Змінам було піддано й предмет перевірок – наявність підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності, законності при заведенні та закритті оперативно-розшукових справ, продовженні, припиненні та поновленні строків їх ведення; законності застосування окремих обмежень прав і свобод людини, які мають винятковий і тимчасовий характер, законності і обґрунтованості подань до суду про надання дозволу на проведення оперативно-розшукових заходів, зокрема на зняття інформації з каналів зв'язку; відповідності відомчих наказів, інструкцій, розпоряджень та інших правових актів з питань проведення оперативно-розшукової діяльності чинному законодавству [256]. Окрім того, з'явилися суттєві норми щодо критеріїв оцінки ефективності прокурорського нагляду за додержанням законів при проведенні оперативно-розшукової діяльності, а також зобов'язання керівників прокуратур вживати заходів щодо забезпечення захисту від розголошення даних, які знаходяться в документах та матеріалах про оперативно-розшукову діяльність піднаглядних органів [256].

Ще через рік означені накази втратили чинність, адже знову Генеральною прокуратурою було прийнято рішення оптимізувати процедури

забезпечення належної організації нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство у спосіб деталізації порядку здійснення означеної діяльності (наприклад, з метою підвищення ефективності діяльності слідчого апарату органів прокуратури містилось зобов'язання запроваджувати спеціалізацію слідчих [252], а в контексті перевірки законності проведення оперативно-розшукових заходів та прийнятих при цьому рішень уточнено інституційний складник, змінено підстави їхнього проведення, а також розширено предмет перевірки, зокрема до: а) підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності, заведення оперативно-розшукових справ; б) наявності повноважень в осіб, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність; в) відповідності оперативно-розшукових заходів цілям і завданням оперативно-розшукової діяльності, а також неприпустимості застосування технічних засобів, психотропних, хімічних та інших речовини, які пригнічують волю або завдають шкоди здоров'ю людей та навколишньому середовищу; г) умов і порядку проведення оперативно-розшукових заходів, а також залучення громадян до їх здійснення на конфіденційній основі та засадах добровільності (відомості про осіб, які конфіденційно співробітничали або співробітничали з розвідувальним органом України, належність конкретних осіб до кадрового складу розвідувальних органів, а також форми, методи і засоби розвідувальної діяльності та організаційно-штатна структура розвідувальних органів до предмета прокурорського нагляду не належить); д) застосування окремих обмежень прав і свобод людини, обґрунтованості подань до суду про надання дозволу на проведення оперативно-розшукових заходів, зокрема на зняття інформації з каналів зв'язку; е) продовження, припинення та закриття оперативно-розшукових справ, поновлення строків ведення, а також використання результатів оперативно-розшукової діяльності; є) відповідності відомчих наказів, інструкцій, розпоряджень та інших правових актів з питань проведення оперативно-розшукової діяльності [255]).

Після неодноразових змін та доповнень до означених Наказів, у 2012 році вони втратили чинність, адже знову були розроблені оновлені правила провадження означеної діяльності.

Так з метою забезпечення ефективного нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування, в тому числі у формі процесуального керівництва ним, підтримання державного обвинувачення, оскарження судових рішень і здійснення інших передбачених законом повноважень з цих питань Наказом Генеральної прокуратури «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» [246] було розширено положення нині прийнятого на той час КПК України. Наприклад, в інституційному аспекті встановлено жорстку підпорядкованість як у внутрішній структурі прокуратури, так й у діяльності процесуальних керівників. Зокрема, п. 3.1, 7, 7.2 наказу закріплювали жорсткий адміністративний контроль за діяльністю процесуальних керівників:

«3.1. Контроль за якістю здійснення процесуального керівництва на стадії досудового розслідування та участі у судовому провадженні здійснювати керівникам органів прокуратури та галузевих підрозділів апаратів прокуратур усіх рівнів, які за розподілом обов'язків відповідають за відповідну ділянку роботи.»

«7. Керівникам органів прокуратури усіх рівнів за наявності підстав перевіряти обґрунтованість повідомлень про підозру, дотримання строків, прав і законних інтересів підозрюваних.

7.1. При прийнятті рішення про закриття кримінального провадження, у якому особі повідомлено про підозру, упродовж п'яти днів направляти його керівнику органу прокуратури вищого рівня з мотивованим висновком.

7.2. Прокурорам районів у містах такі провадження направляти через прокуратуру міста з районним поділом.» [18, с. 72].

У 2019 році цей Наказ втратив чинність, адже у березні цього року набув чинності Наказ «Про затвердження Порядку організації діяльності прокурорів і слідчих органів прокуратури у кримінальному провадженні», який визначав

процедуру організації діяльності слідчих прокуратури, керівників органів досудового розслідування органів прокуратури (з урахуванням вимог розділу X «Прикінцеві положення» та розділу XI «Перехідні положення» КПК України та розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Державне бюро розслідувань») та прокурорів усіх рівнів у кримінальному провадженні, а саме організації та процесуального керівництва досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляду за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів досудового розслідування, підтримання публічного (державного) обвинувачення в суді, оскарження судових рішень, здійснення інших повноважень в межах компетенції органів прокуратури [237]. Цей Наказ також втратив чинність, зокрема у 2021 році, як і вказівки Генерального прокурора України «Про порядок передачі матеріалів кримінальних проваджень до органів досудового розслідування» від 04 грудня 2014 року № 435, адже був розроблений новий механізм забезпечення ефективної організації діяльності прокурорів прокуратур усіх рівнів у кримінальному провадженні [247], у тому числі – щодо здійснення нагляду за додержанням законів органами, що провадять дізнання, досудове слідство.

Відповідний наказ досі є чинним, остання редакція якого датується 5 грудня 2023 року. Його положеннями встановлено, що прокурор зобов'язаний здійснювати: 1) щоденний моніторинг Єдиного реєстру досудових розслідувань, систематичний – Єдиного державного реєстру судових рішень та Інформаційно-аналітичної системи «Облік та статистика органів прокуратури»; 2) витребування та вивчення інформації про хід і результати досудового розслідування та судового розгляду кримінального провадження, матеріалів кримінального провадження та засвідчених копій судових рішень; 3) підготовку проєктів процесуальних та інших документів із питань діяльності прокурорів у кримінальному провадженні, які подаються на підпис Генеральному прокурору, керівникам обласних прокуратур, їх першим заступникам та заступникам; 4) вивчення за потреби стану додержання вимог

кримінального процесуального законодавства; 5) інформаційно-аналітичне та методичне забезпечення діяльності прокурорів, вивчення та узагальнення практики застосування законодавства; 6) підготовку та проведення нарад із питань діяльності прокурорів, залучення до участі в таких нарадах відповідних працівників прокуратур нижчого рівня; 7) виконання інших доручень Генерального прокурора, керівників обласних прокуратур, їх перших заступників та заступників. Причому при здійсненні цих обов'язків прокурор в обов'язковому порядку має проводити моніторинг даних, які можуть свідчити про можливі порушення вимог кримінального процесуального законодавства України при: затриманні особи у порядку, передбаченому ст. 207, 208 КПК України; прийнятті судом рішення про відмову в затвердженні угоди між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості та повернення кримінального провадження для продовження досудового розслідування; поверненні обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру з підстав їх невідповідності вимогам Кримінального процесуального кодексу України; закритті кримінального провадження щодо підозрюваного; винесені судом ухвали про відмову в застосуванні, зміні або припиненні застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру; зміні підозри на менш тяжкий злочин; укладанні угод про визнання винуватості у кримінальних провадженнях щодо учасників організованих груп та злочинних організацій; визначенні підслідності щодо проведення досудового розслідування у формі дізнання кримінальних проступків та досудового слідства злочинів уповноваженими органами; повідомленні про підозру у кримінальних провадженнях на пріоритетних напрямках, визначених Генеральним прокурором [247].

Своєю чергою, Наказом «Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність», що датувався 3 грудня 2012 року, було поставлено обов'язок прокурорам здійснювати нагляд за додержанням прав і свобод людини і

громадянина, інтересів суспільства та держави при здійсненні оперативно-розшукової діяльності щодо попередження, своєчасного виявлення і припинення злочинів, розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно зниклих осіб [253]. Знову було оптимізовано інституційний складник за функціональним розподілом, а також підстави та предмет перевірок, зокрема щодо а) заведення оперативно-розшукових справ, підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності; б) наявності повноважень в осіб, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність; в) відповідності оперативно-розшукових заходів цілям і завданням оперативно-розшукової діяльності, дотримання встановлених законодавством умов і порядку проведення оперативно-розшукових заходів, а також залучення громадян до їх здійснення на конфіденційній основі та засадах добровільності; г) застосування окремих обмежень прав і свобод людини, обґрунтованості клопотань до суду про надання дозволу на проведення оперативно-розшукових заходів, зокрема пов'язаних із втручанням у приватне спілкування; г) своєчасності направлення відомостей про злочинну діяльність окремих осіб, які здобуті в ході оперативно-розшукової діяльності, органам досудового розслідування для початку та здійснення досудового розслідування; д) обґрунтованості продовження, припинення, поновлення обчислення строків ведення оперативно-розшукових справ та їх закриття, а також використання результатів оперативно-розшукової діяльності; е) своєчасності повідомлення про заведення та закриття оперативно-розшукових справ; є) відповідності відомчих наказів, інструкцій, розпоряджень та інших правових актів з питань проведення оперативно-розшукової діяльності Конституції України та іншим законам України [253].

Редакцій цього Наказу було три, після чого, 8 вересня 2023 року, набув чинності Наказ Офісу Генерального прокурора «Про організацію нагляду за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність» № 253, який є спеціалізованим чинним нормативно-правовим

актом у цьому контексті. Наразі передбачається, що перевірки законності проведення оперативно-розшукових заходів та прийнятих при цьому рішень здійснюються на підставі: 1) планових заходів, визначених з урахуванням стану законності у цій діяльності, зокрема даних щодо попередження, своєчасного виявлення і припинення кримінальних правопорушень, викриття причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, здійснення профілактики правопорушень, розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно відсутніх осіб; 2) повідомлень оперативних підрозділів про заведення, прийняття до провадження, закриття оперативно-розшукової справи, проведення оперативно-розшукових заходів, які не потребують дозволу слідчого судді або рішення прокурора, а також про використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності відповідно до ст. 10 Закону; 3) повідомлень і звернень осіб про порушення вимог законодавства під час здійснення оперативно-розшукової діяльності; 4) інформації про неналежне проведення оперативно-розшукових заходів, невиконання вказівок, постанов уповноваженого прокурора, а також доручень, постанов слідчого, прокурора, ухвал слідчого судді, суду щодо здійснення розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, або ухиляються від відбування кримінального покарання; 5) рішень Генерального прокурора, його першого заступника та заступників, заступника Генерального прокурора – керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, керівників самостійних структурних підрозділів Офісу Генерального прокурора, керівників обласних та спеціалізованих на правах обласних прокуратур, їх перших заступників та заступників, керівників окружних прокуратур та спеціалізованих прокуратур (на правах окружних). У зв'язку з цим прокурори мають перевіряти додержання вимог законодавства щодо: заведення оперативно-розшукових справ, достатності підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності; наявності відповідних повноважень (щодо ведення оперативно-розшукових справ, затвердження у

них відповідних рішень) в осіб, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність; відповідності оперативно-розшукових заходів меті і завданням оперативно-розшукової діяльності, дотримання вимог законності проведення оперативно-розшукових заходів; застосування окремих обмежень прав і свобод людини і громадянина, обґрунтованості клопотань до суду про надання дозволу на проведення оперативно-розшукових заходів, які тимчасово обмежують конституційні права та свободи особи; проведення оперативно-розшукових заходів, які не потребують дозволу слідчого судді або рішення прокурора; обґрунтованості продовження, припинення, поновлення строків ведення оперативно-розшукових справ та їх закриття; своєчасності та обґрунтованості направлення відомостей про кримінальні правопорушення окремих осіб та груп осіб, які здобуті під час оперативно-розшукової діяльності, органу досудового розслідування для початку досудового розслідування, а також інших випадків використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності відповідно до ст. 10 Закону; направлення прокурору повідомлень про заведення, закриття оперативно-розшукових справ та про інші випадки, у яких законодавством передбачено письмове інформування прокурора щодо прийнятого рішення в оперативно-розшуковій справі [249].

Отже, маємо підтвердження, що цей різновид наглядової діяльності прокурорів спочатку об'єктивувався єдністю видового напрямку діяльності правоохоронних органів (однак не цілковито, адже був розподіл специфіки її здійснення природною властивістю тексту положень нормативно-правових актів окремо щодо кожного об'єкту перевірок), проте досить швидко прийшло усвідомлення необхідності їхньої диференціації як самостійних об'єктів перевірки (оперативно-розшукової та досудового розслідування), що мають врегульовуватись окремими нормативними актами. Їх положення пройшли тривалий шлях проходження «перехідного періоду» від радянської моделі загального нагляду до європейських стандартів спеціалізованого нагляду, який обумовлений як природою та метою цих напрямів правоохоронної діяльності, так і обсягом і межами наглядових процедур за їх здійсненням.

У цілому, такий підхід до нагляду за додержанням законів органами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство, свідчать про стратегічну спрямованість прокуратури постійно удосконалювати процедури забезпечення правової державності, захист прав та інтересів громадян, а також механізми підвищення довіри суспільства до правоохоронних органів. Однак з іншого боку – знадобилось занадто багато часу для усвідомлення істинної ролі прокуратури у зазначених механізмах та процедурах, адже нормативні приписи мали відповідати фактичній практичній діяльності прокурорів, виявлення проблемних аспектів якої поступово забезпечувало більш ефективне функціонування органів безпеки.

Наразі ст. 25 Закону України «Про прокуратуру» апелює правовим концептом «нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство». На нашу думку, це пояснюється особливостями сфери протидії злочинності, яка в загальному є об'єктом нагляду.

Її положення визначають, що прокурор здійснює нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, користуючись при цьому правами і виконуючи обов'язки, передбачені Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» та Кримінальним процесуальним кодексом України [261]. Тобто це загальні положення, які більш конкретизовані спеціальними законодавчими актами та деталізовані відомчими нормативно-правовими актами.

Також передбачено, що письмові вказівки прокурора органам, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство, надані в межах повноважень, є обов'язковими для цих органів і підлягають негайному виконанню. А видання прокурором розпоряджень поза межами його повноважень тягне за собою відповідальність, передбачену законом [261].

Тут доречно вказати, що досить тривалий час маючи за діючим КПК України значний обсяг наглядових повноважень, прокурор фактично не був

наділений можливістю впливати на слідчого та працівників оперативних підрозділів у випадку ігнорування наданих прокурором вказівок, порушення розумних строків розслідування кримінального провадження, зокрема шляхом повної бездіяльності, та в інших випадках. Й нині наявний механізм впливу не дозволяє повною мірою забезпечити процесуальний примус до виконання завдань кримінального судочинства, що негативно відображається на стані охорони прав сторін кримінального провадження, в першу чергу осіб, які є потерпілими від кримінального правопорушення, адже передбачена ст. 185-8 КУпАП України відповідальність посадової особи за невиконання законних вимог прокурора та ухилення від прибуття за викликом в прокуратуру наразі є малоефективним засобом примусу [224]. Тому доречними вбачаються пропозиції суб'єктів законодавчої ініціативи щодо доцільності доповнення зазначеної статті КУпАП України частиною третьою такого змісту:

«Залишення без належного розгляду та реагування уповноваженими посадовими особами органів правопорядку вимог прокурора про вжиття заходів до усунення порушень закону в їх діяльності, притягнення осіб до дисциплінарної відповідальності,

- тягне накладення штрафу від вісімдесяти до сто п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.» [268].

Зазначимо також, що ст. 25 Закону України «Про прокуратуру» узагальнює роль Генерального прокурора, керівників відповідних прокуратур, їх перших заступників та заступників відповідно до розподілу обов'язків до координаційної діяльності правоохоронних органів відповідного рівня у сфері протидії злочинності. Основною формою координації визначено проведення координаційних нарад з керівниками правоохоронних органів, на яких заслуховується інформація щодо їхньої діяльності у сфері протидії злочинності. Рішення координаційної наради є обов'язковим до виконання всіма зазначеними в ньому правоохоронними органами. Передбачається, що порядок та інші форми координації затверджуються наказом Генерального прокурора [261]. Зокрема нині чинний з таких встановлює, що суб'єктами

координаційної діяльності є правоохоронні органи, на які законодавством України покладено функції здійснення дідання, досудового слідства та проведення оперативно-розшукової діяльності, а в необхідних випадках – інші державні органи за їх згодою [236]. Ці повноваження є застосовними у випадку наявності проблем у сфері протидії злочинності, які можуть бути вирішені за умови узгодження діяльності суб'єктів дідання, досудового слідства та оперативно-розшукової діяльності відповідного рівня та вжиття спільних заходів. Означене стосується: розробки та впровадження у їхню діяльність та органів прокуратури пріоритетів кримінально-правової політики, сучасних підходів до протидії злочинності; визначення основних напрямів та проблем у правозастосовній і правоохоронній діяльності щодо запобігання та протидії злочинності на основі аналізу її структури, динаміки та прогнозування тенденцій, підготовки пропозицій щодо шляхів вирішення відповідних проблем із метою сприяння у виконанні завдань кримінального провадження; розробки, узгодження і реалізації спільних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення, розкриття, припинення та розслідування кримінальних правопорушень, причин та умов, які сприяли їх вчиненню; підготовки пропозицій щодо вдосконалення законодавства у сфері протидії злочинності [236].

Отже, наглядова функція, яку здійснює прокурор під час досудового розслідування, є пріоритетною, оскільки завдяки ефективному здійсненню прокурорського нагляду забезпечується охорона прав та законних інтересів учасників кримінального провадження, законність процесуальної діяльності органів дідання та досудового слідства. Необхідно зауважити, що від обсягу та реалізації процесуальних повноважень прокурора безпосередньо залежить успішність та результативність виконання конституційної функції органів прокуратури по процесуальному керівництву досудовим розслідуванням, стан додержання та захисту прав його учасників [224]. Наразі прокурор, здійснюючи нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим

розслідуванням, уповноважений: 1) починати досудове розслідування за наявності підстав, передбачених КПК України; 2) мати повний доступ до матеріалів, документів та інших відомостей, що стосуються досудового розслідування; 3) доручати здійснення конкретних процесуальних дій або давати вказівки щодо їх проведення чи брати участь у них; 4) скасовувати незаконні та необґрунтовані постанови слідчих; 5) ініціювати перед керівником органу досудового розслідування питання про відсторонення слідчого від проведення досудового розслідування та призначення іншого слідчого за наявності підстав, передбачених КПК України, для його відводу, або у випадку неефективного досудового розслідування; 6) приймати процесуальні рішення у випадках, передбачених КПК України, у тому числі щодо закриття кримінального провадження та продовження строків досудового розслідування за наявності підстав, передбачених КПК України; 7) погоджувати або відмовляти у погодженні клопотань слідчого до слідчого судді про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій у випадках, передбачених цим Кодексом, чи самостійно подавати слідчому судді такі клопотання; 8) повідомляти особі про підозру; 9) пред'являти цивільний позов в інтересах держави та громадян, які через фізичний стан чи матеріальне становище, недосягнення повноліття, похилий вік, недієздатність або обмежену дієздатність неспроможні самостійно захистити свої права, у порядку, передбаченому цим Кодексом та законом; 10) затверджувати чи відмовляти у затвердженні обвинувального акта, клопотань про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, вносити зміни до складеного слідчим обвинувального акта чи зазначених клопотань, самостійно складати обвинувальний акт чи зазначені клопотання; 11) здійснювати інші повноваження, передбачені КПК України [139].

Водночас наглядова функція, яку здійснює прокурор під час реалізації правоохоронними органами оперативно-розшукової діяльності, є запорукою функціонування сучасних й ефективних оперативних підрозділів, здатних

ініціативно виконувати завдання за напрямками їх діяльності та виправдовувати суспільні очікування [320, с. 85], адже це сфера прокурорського нагляду, що характеризується специфічними об'єктом і предметом нагляду, повноваженнями прокурора, необхідністю дотримання прав і свобод людини та громадянина в процесі здійснення оперативно-розшукової діяльності, встановленого порядку проведення оперативно-розшукових заходів, законності рішень, що приймаються оперативними підрозділами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність [77, с. 67–73].

Зокрема прокурор в межах своєї компетенції:

- 1) безперешкодно входить в усі приміщення органів, які проводять оперативно-розшукову діяльність;
- 2) вимагає для перевірки розпорядження, інструкції, накази та інші акти щодо оперативно-розшукової діяльності, оперативно-розшукові справи, реєстраційні, облікові, звітні, статистичні, аналітичні документи та інші відомості щодо здійснення оперативно-розшукових заходів;
- 3) доручає керівникам відповідних органів проведення у підвідомчих їм підрозділах перевірок з метою усунення порушень закону;
- 4) дає письмові вказівки про проведення оперативно-розшукових заходів з метою попередження та виявлення кримінальних правопорушень, про розшук осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно відсутні;
- 5) дає згоду на продовження строку проведення оперативно-розшукової діяльності;
- 6) отримує пояснення щодо порушень вимог закону від посадових осіб органів, які проводять оперативно-розшукову діяльність;
- 7) перевіряє скарги на порушення законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, з ознайомленням у необхідних випадках з оперативно-розшуковими матеріалами;
- 8) скасовує незаконні постанови про заведення або закриття оперативно-розшукової справи, зупинення або поновлення оперативно-розшукової діяльності чи про інші рішення, що суперечать закону;
- 9) вживає заходів щодо усунення порушень законності під час проведення оперативно-розшукової діяльності і щодо притягнення винних до

встановленої законом відповідальності; 10) опротестовує незаконну постанову суду про дозвіл або відмову на проведення оперативно-розшукових заходів [243].

Узагальнюючи, наглядова функція, яку здійснює прокурор під час реалізації правоохоронними органами оперативно-розшукової діяльності, дізнання та досудового слідства є важливою для забезпечення законності дій означених суб'єктів, від якості діяльності яких залежить рівень забезпечення балансу соціальної справедливості. Вона також є запобіжним механізмом для можливих порушень прав громадян у ході їхнього здійснення.

Отже, організація здійснення нагляду за додержанням законів органами, що проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство – це послідовний процес забезпечення законності у діяльності органів безпеки, який розрахований на мінімізацію проявів функціональних порушень процедур належної діяльності піднаглядних суб'єктів задля здійснення поступового переходу від карно-стимулюючих методів роботи прокурорів до їхньої взаємодії як суб'єктів реалізації спільної стратегії та тактики дій у сфері протидії злочинності.

Відповідальність за правильну організацію цього процесу більшою мірою лежить на Офісі Генерального прокурора, який має забезпечити, щоб всі ланки цього механізму діяли злагоджено завдяки заздалегідь розробленим порядкам та інструкціям, які оперативно адаптуються під змінні умови безпекового середовища та способи реалізації міжінституційних зв'язків.

2.2. Нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян

Як і у випадку здійснення нагляду за додержанням законів органами, що проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, наглядова функція, яку здійснює прокурор під час реалізації виконання судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, має свою унікальну специфіку.

Доречно вказати, що державна протидія злочинності проявляється у захисті громадян від злочинних посягань, забезпеченні можливості реалізації їхніх прав, свобод та законних інтересів, особливо коли на вказані об'єкти протиправно посягає державний орган, що має повноваження обмежувати людину в її правах і свободах, однак із дотриманням вимог чинних законів України. Незважаючи на те, що роль прокуратури у здійсненні нагляду за додержанням законів під час виконання судових рішень у кримінальних справах, а також під час застосування інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, є, безумовно, особливо важливою у рамках забезпечення прав і свобод громадян, свобода яких перебуває у найбільш вразливому стані, зазначений напрям діяльності прокуратури сьогодні є в недостатній мірі дослідженим у теоретичному аспекті [176, с. 162]. За твердженнями Т. Мироненко [176] це зумовлено змінами та доповненнями, які вносяться до діючих нормативних актів з метою їхнього уточнення, модифікації або прийняття загалом нових на зміну наявним, адже вони вичерпали свою актуальність. Слід поголитись з такою аргументацією, однак вбачаємо за необхідне додати, що це не основна причина необхідності дослідження особливостей нагляду за додержанням законів при

виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, адже це питання є: по-перше, досить специфічним та складним з огляду поєднання/диференціації теоретичного та практичного дискурсів; по-друге, неоднозначним з точки зору забезпечення балансу між захистом прав громадян і необхідністю виконання судових рішень та забезпечення громадської безпеки в цілому; по-третє, ширшим в контексті динаміки, необмеженим лиш законодавчими змінами, оскільки багато аспектів цієї проблематики оптимізуються й правозастосовною практикою та під впливом суспільних вимог, які дозволяють вчинення/утримання від певних дій без корективів законодавчих положень.

Отже, можемо узагальнити, що з-поміж функціонального дискурсу діяльності органів прокуратури, зростаюча увага до прав людини, розвиток правозахисного руху та інтерес суспільства до прозорості та ефективності правосуддя додатково актуалізують необхідність аналізу специфіки здійснення нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Розпочати слід з того, що вченими здійснюється розгляд означеної проблематики як з позиції єдності об'єктного напрямку, так і в диференційованому аспекті. Наприклад, Т. Мироненко розглядає загальні та спеціальні правові норми, що регламентують прокурорський нагляд щодо здійснення нагляду за додержанням законів під час виконання судових рішень у кримінальних провадженнях, а також застосування інших заходів примусового характеру, що пов'язані з обмеженням особистої свободи громадян [176, с. 162], хоч і обрала за назву своєї публікації таке формулювання як: «До питання про прокурорський нагляд за додержанням законів під час виконання судових рішень у кримінальних справах». Вчений М. Сикал [289], наприклад, вивчав здійснення прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах,

звертаючи увагу на його особливості щодо застосування інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, а С. Гречанюк [50] загалом розглядає проблеми здійснення прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні покарань, втім знову ж таки через призму прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних провадженнях, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Інша позиція спостерігається, наприклад, у праці О. Богатирьової [24] (вчена розглянула особливості прокурорського нагляду за додержанням законності щодо участі засуджених до позбавлення волі у самодіяльних організаціях та проведенні богослужінь і релігійних обрядів) чи О. Шандула [345] (вченим досліджено проблеми прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні кримінального покарання у виді арешту).

Відповідно, маємо підтвердження того, що заявлена до аналізу проблематика відзначається комплексним змістом, тобто є загальні аспекти здійснення нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, і спеціальні, які породжені існуванням самостійних різновидів застосування комплексу обмежень прав і свобод засудженого/правопорушника.

Зокрема положеннями КВК України встановлено, що завданнями кримінально-виконавчого законодавства України є з-поміж іншого визначення порядку нагляду і контролю за виконанням кримінальних покарань, участі громадськості в цьому процесі. Статтею 22 цього Кодексу передбачено, що прокурор відповідно до Закону України «Про прокуратуру» здійснює нагляд за додержанням законів в органах і установах виконання покарань при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян [140]. З означеного слідує, що піднаглядним

об'єктом у цьому випадку є органи і установи виконання покарань, а предмет – порядок і умови тримання осіб у таких місцях.

Важливо, що у п. 9 Перехідних положень Конституції України між словами «при виконанні судових рішень у кримінальних справах» та «при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян» стоїть кома, а значить треба розуміти, що нагляд прокурора охоплює не тільки сферу виконання покарань, а й усі будь-які інші відносини, пов'язані з примусовим обмеженням особистої свободи громадян, поза кримінально-виконавчою сферою. Саме таке розуміння предмета прокурорського нагляду викладене в наказі [98, с. 142] № 400 Офісу Генерального прокурора від 29 грудня 2021 року «Про організацію діяльності прокурорів з протидії порушенням прав людини у правоохоронній та пенітенціарній сферах», де передбачено, що такий нагляд здійснюється для:

- 1) забезпечення реагування на факти смерті особи внаслідок застосування сили працівником правоохоронного органу під час затримання, проведення масових заходів, слідчих та процесуальних дій, режимних заходів, а також неналежного матеріально-побутового забезпечення та умов праці, ненадання або неналежного надання медичної допомоги у місцях несвободи; 2) протидії катуванням та іншим формам неналежного поводження, у тому числі заподіяння особі фізичних чи моральних страждань унаслідок непропорційного застосування сили під час затримання, проведення слідчих та процесуальних дій, режимних заходів у місцях несвободи, ненадання чи неналежного надання медичної допомоги, тримання затриманих, взятих під варту та засуджених осіб у неналежних умовах, використання праці ув'язнених з порушенням вимог законодавства та заходів безпеки; 3) забезпечення законності та обґрунтованості обмеження права на свободу та особисту недоторканність, належного реагування на факти безпідставного затримання і тримання осіб у територіальних підрозділах правоохоронних органів, порушення прав осіб на дострокове звільнення від відбування покарання; 4) реалізації заходів, передбачених державними програмними

документами щодо захисту прав людини у правоохоронній та пенітенціарній сферах, міжнародними договорами, ратифікованими Україною [245]. Міститься також уточнення, що участь прокурорів у судовому провадженні стосується зокрема а) прийняття рішень щодо виконання кримінальних покарань у виді конфіскації майна або штрафу, за законністю, своєчасністю та повнотою вжитих заходів примусового виконання, у тому числі відкриття виконавчого провадження, повернення виконавчого документа стягувачу, зупинення вчинення виконавчих дій, додержання строків вчинення виконавчих дій; б) при доставленні, адміністративному затриманні та триманні осіб, складанні стосовно них протоколів про адміністративні правопорушення, застосуванні в адміністративному порядку інших заходів, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, та накладенні адміністративних стягнень у вигляді адміністративного арешту, у тому числі з утриманням на гауптвахтах, а також виправних, громадських або суспільно корисних робіт, примусового повернення і видворення за межі України іноземців та осіб без громадянства [245].

Відповідно, можна вести мову окремо про: 1) нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах; 2) нагляд за додержанням законів при застосуванні заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян поза кримінально-виконавчою сферою.

Щодо першого слід вказати, що не має суттєвої різниці про яке судове рішення йде мова, адже у будь-якому випадку ним вирішується конкретне питання кримінального провадження. Однак важливо, що кожне судове рішення є процесуальним, але не кожне процесуальне рішення є судовим, оскільки судові рішення приймають суб'єкти кримінального провадження, які здійснюють судову діяльність (слідчий суддя, суд, суддя (у тому числі суддя-доповідач), суд присяжних) [53, с. 117].

Звернемо увагу, що у КПК України не закріплено дефініція терміну «судове рішення», однак, однією з новел нового КПК України 2012 року є

закріплення поняття процесуальних рішень. Так, у ч. 1 ст. 110 КПК України зазначено, що «процесуальними рішеннями є всі рішення органів досудового розслідування, прокурора, слідчого судді, суду». Водночас у науці кримінального процесуального права існують різні визначення понять як процесуального рішення, так і судового рішення, в залежності від того, які ознаки (характерні риси) вчені беруть за основу. Зокрема судовому рішенню притаманні наступні характерні риси, зокрема: а) може бути прийняте лише уповноваженими суб'єктами кримінального провадження, які реалізують свої владні повноваження в межах своєї компетенції; б) має державно-владний та загальнообов'язковий характер (тобто виражає державно-владний припис) та ухвалюється ім'ям України; в) є юридичним фактом, який породжує, змінює або припиняє кримінально-процесуальні відносини; г) підтверджує існування або відсутність матеріально-правових відносин; д) має пізнавально-засвідчувальний характер, оскільки містить встановлені (або невстановлені) фактичні обставини кримінального провадження та докази, які підтверджують їх існування або відсутність на момент його ухвалення; е) має бути прийнятим у встановленій законом формі та ін. Тому логічним є визначення судового рішення як виду правозастосовного акту слідчого судді, суду, судді (у тому числі судді-доповідача), суду присяжних, який має державно-владний, владно-розпорядчий та загальнообов'язковий характер, прийнятого у встановленій законом формі (ухвали, постанови, вироку, поданні), пов'язаного з вирішенням правових питань, що виникають у судовій діяльності та який містить владні приписи щодо вчинення певних правових дій чи настання певних правових наслідків [53, с. 118, 120].

Наголосимо, що судові рішення як правозастосовний акт є різновидом індивідуального. Це важливо з огляду на те, що аналіз положень ст. 26 Закону «Про прокуратуру» дозволяє стверджувати, що у цьому контексті нагляд здійснюється за усіма різновидами індивідуальних актів, які стосуються сфер застосування комплексу обмежень особистої свободи громадян – як кримінально-процесуального характеру, так і адміністративного. На це вказує

формулювання п. 1 ч. 1 цієї статті, де вказано, що: «прокурор має право у будь-який час за посвідченням, що підтверджує займану посаду, відвідувати місця тримання затриманих, попереднього ув'язнення, установи, в яких засуджені відбувають покарання, установи, де перебувають особи, щодо яких застосовані примусові заходи медичного або виховного характеру, та будь-які інші місця, до яких доставлено осіб з метою складення протоколу про адміністративне правопорушення чи в яких особи примусово тримаються згідно з судовим рішенням або рішенням адміністративного органу» [261].

Зокрема адміністративним рішенням чинне законодавство іменує рішення індивідуального характеру, прийняте адміністративним органом для вирішення конкретної справи та спрямоване на набуття, зміну, припинення чи реалізацію прав та/або обов'язків окремої особи (осіб) [225]. Річ у тім, що провадження в справах про адміністративні правопорушення має два різновиди: судове та позасудове. Саме останнього стосуються зазначені положення. Так, ст. 213 КУпАП України встановлено, що справи про адміністративні правопорушення розглядаються: 1) адміністративними комісіями при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад; 2) виконавчими комітетами (а в населених пунктах, де не створено виконавчих комітетів, – виконавчими органами, що виконують їх повноваження) сільських, селищних, міських рад та їх посадовими особами, уповноваженими на те цим Кодексом; 3) районними, районними у місті, міськими чи міськрайонними судами (суддями), а у випадках, передбачених цим Кодексом, місцевими адміністративними та господарськими судами, апеляційними судами, вищими спеціалізованими судами, Верховним Судом; 4) органами Національної поліції, органами державних інспекцій та іншими органами (посадовими особами), уповноваженими на те цим Кодексом [117]. У ст. 7 цього Кодексу міститься уточнення: «Прокурор здійснює нагляд за додержанням законів при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення шляхом реалізації повноважень щодо нагляду за додержанням законів при застосуванні заходів примусового характеру,

пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян» [117]. Своєю чергою, ст. 250 деталізує, що: «прокурор, заступник прокурора, здійснюючи нагляд за додержанням і правильним застосуванням законів при провадженні в справах про адміністративне правопорушення має право з-поміж іншого перевіряти правильність застосування відповідними органами (посадовими особами) заходів впливу за адміністративні правопорушення» [117].

Отже, можемо узагальнити, що загалом можна апелювати категорією нагляд за додержанням законів при виконанні судових та адміністративних рішень, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Втім означена думка цілком логічно може бути підданою критиці з точки зору міжнародних стандартів нагляду прокурором за дотриманням законності у кримінальному провадженні. Зазначимо, що їх можна розділити на такі групи: 1) міжнародні нормативно-правові акти загально-правового спрямування, зокрема ті, які містять фундаментальні основи міжнародних стандартів захисту прав людини (Загальна декларація прав людини від 1948 року; Міжнародний Пакт про громадянські і політичні права від 1966 року; Конвенція про захист прав людини і основних свобод від 1950 року; тощо); 2) спеціалізовані міжнародні нормативно-правові акти, тобто ті, які безпосередньо містять положення, які стосуються визначення стандартів діяльності прокуратури, які в свою чергу можна поділяти в залежності від напрямку регулювання (Кодекс поведінки посадових осіб із підтримання правопорядку, прийнятий резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 17 грудня 1979 року; Керівні принципи ООН стосовно ролі осіб, які здійснюють судові переслідування від 1990 року); Рекомендація R (2000) 19 Комітету міністрів державам-членам Ради Європи про роль державного обвинувачення в системі кримінального правосуддя від 06 листопада 2000 року; Рекомендація ПАРЕ 1604 (2003) про роль прокуратури у демократичному правовому суспільстві від 27 травня 2003 року; Рекомендація CM/Rec (2012) 11 Комітету міністрів державам-членам Ради Європи про роль прокуратури поза межами системи кримінального правосуддя від 19 вересня 2012 року; «Стандарти

професійної відповідальності та викладення основних прав і обов'язків прокурорів», прийняті Міжнародною асоціацією прокурорів від 21 квітня 1999 року) [22]. Окремо слід вказати, що і прецеденти ЄСПЛ є важливим інструментом для забезпечення верховенства права та належного захисту основних прав і свобод людини у кримінальному судочинстві, і вони виконують ключову роль у роботі органів прокуратури у контексті здійснення наглядових функцій прокуратури.

Річ у тім, що останні двадцять років у Раді Європи вилися дискусії, зокрема які стосувались обмеження ролі прокурора межами системи кримінального правосуддя та відмови від функції нагляду за законністю. Результатом цих дискусій стало прийняття Рекомендацій CM/Rec (2012) 11 Комітету Міністрів РЄ про роль прокуратури поза межами системи кримінального правосуддя [274]. У ній наголошувалося на усвідомленні того факту, що в більшості країн-членів, з огляду на їхні правові традиції, прокуратура відіграє різну роль також і поза межами системи кримінального судочинства, що може включати у себе захист загальних або публічних інтересів, надання правової допомоги особам у захисті їхніх прав і основоположних свобод, представництво інтересів держави у суді, нагляд за діяльністю державних органів та інших юридичних осіб, а також здійснення консультативної функції у судах. У таких випадках завданнями прокуратури визначалися: представництво загальних або публічних інтересів, захист прав і основоположних свобод людини, а також утвердження верховенства права. Цей документ дав можливість окремим українським фахівцям зробити висновок про те, що наявність прокурорського нагляду не суперечить положенням міжнародних документів [22; 209, с. 76].

Необхідно також зазначити, що і в професійному середовищі прокурорів немає одностайної думки щодо їх ролі і місця щодо нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян. Так, наприклад, результати програмної

ініціативи «Права людини і правосуддя» та Правової Ініціативи Відкритого Суспільства репрезентують:

– прокурори не до кінця розуміють свою роль при забезпеченні прав і свобод підозрюваної особи;

– переважна більшість опитаних в межах дослідження прокурорів вважають, що порушення прав людини під час досудового розслідування майже не трапляються. Крім того, процесуальні керівники вважають, що у переважній більшості випадків підозрювані скаржаться на порушення їх прав з метою уникнення відповідальності за вчинене правопорушення;

– кожний четвертий опитаний в ході анкетування прокурор допускає, що на певні порушення прав затриманої особи можна не звертати уваги, якщо завдяки їм будуть отримані докази причетності підозрюваної особи до вчиненого злочину. Через потенційно негативні наслідки за виправдувальний вирок, а також будь-які дії, які пом'якшують становище особи, прокурори уникають збору доказів на користь підозрюваної особи, а крім того можуть «заплющити очі» на певні порушення прав людини, якщо завдяки їм вдалося зібрати вагомий доказ на користь обвинувачення [18].

Відповідно, нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян – суспільно-важлива необхідність, нехтування якою має значні негативні наслідки. Представлене дослідження є репрезентацією актуальності здійснення подальшої оптимізаційної роботи у цьому напрямку. Зокрема щодо навчання та підвищення ступеня усвідомлення прокурорами їхньої ролі у забезпеченні прав людини як під час досудового розслідування, так і на стадії виконання покарань. Також необхідно вдосконалювати механізми контролю за діяльністю прокурорів, щоб уникнути можливих зловживань та порушень прав як підозрюваних, так і засуджених/правопорушників. Зокрема у світі вироблені різні механізми моніторингу та оцінки, які передбачають організацію моніторингових місій або програм оцінки для перевірки

дотримання прокурорами міжнародних стандартів у кримінальному провадженні та поза ним. Наприклад, діяльність Ради Європи з моніторингу дотримання прав людини в країнах-членах.

Отже, основна проблема в ідентифікації сутності категорії «нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян» полягає у відсутності нормативного визначення ключових категорій її змісту. Ця проблема посилюється фактором того, що зміст поняття «обмеження особистої свободи громадян» трактується через дискурс кримінально-виконавчої сфери як позбавлення можливості вільного пересування і спілкування з іншими особами (ізоляція), знаходження під вартою і наглядом. Сюди відносяться арешт (гауптвахта для військовослужбовців), позбавлення волі на певний строк, довічне позбавлення волі. Їх об'єднує тримання засуджених в установах закритого типу в умовах ізоляції. Що стосується обмеження волі та тримання в дисциплінарному батальйоні, КВК України розглядає їх у розділі виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі. Засуджені тримаються в установах відкритого типу без ізоляції від суспільства. Але, безумовно, певні обмеження особистої свободи засуджених мають місце [98, с. 142]. Однак заходи примусового характеру, пов'язані з обмеженням особистої свободи громадян – це не тільки про кримінально-виконавчий дискурс. Зокрема порівняльний аналіз норм Конституції України, КВК України та Закону України «Про прокуратуру» дає підстави зробити висновок, що граматична конструкція досліджуваних норм не ідентична, що приводить до суттєвих відмінностей їх семантичного смислу [98, с. 142].

З усім тим, специфіка цього дослідження зумовлює необхідність вивчення саме процедур та особливостей такого нагляду. Тому слід зазначити, що до 29 грудня 2021 року організація діяльності прокурорів з нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з

обмеженням особистої свободи громадян врегульовувалась однойменними порядками, затвердженими наказами Генеральної прокуратури України (згодом – Офісу Генерального прокурора). Після означеного періоду набув чинності наказ Офісу Генерального прокурора № 400 «Про організацію діяльності прокурорів з протидії порушенням прав людини у правоохоронній та пенітенціарній сферах» [245]. Його положеннями встановлено, що відповідні функції мають здійснюватись задля:

– організації та здійснення процесуального керівництва та підтримання публічного обвинувачення у кримінальних провадженнях: 1) про кримінальні правопорушення, передбачені статтями 127, 146-1, 365, 371, 373, 374 КК України, вчинені працівниками правоохоронних органів, за фактами порушень прав людини, пов'язаних із катуванням, перевищенням влади або службових повноважень, якщо вони супроводжувалися насильством або погрозою його застосування, застосуванням зброї чи спеціальних засобів або болісними і такими, що ображають особисту гідність потерпілого, діями, завідомо незаконних затримань, приводів, домашніх арештів або тримань під вартою, примушувань давати показання, порушень права на захист; 2) про кримінальні правопорушення, вчинені у центральних органах виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері виконання кримінальних покарань і пробації, їхніх територіальних органах управління, на державних підприємствах та в установах, створених для забезпечення виконання завдань Державної кримінально-виконавчої служби України; 3) досудове розслідування у яких здійснюється на виконання рішень Європейського суду з прав людини за фактами порушення статей 3 та 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод;

– організації та забезпечення в межах компетенції участі прокурорів у судовому провадженні під час вирішення питань: 1) про продовження, зміну або припинення застосування примусових заходів медичного характеру; 2) про застосування до засуджених акту амністії; 3) пов'язаних із виконанням вироку (крім передбачених пунктами 12, 14 частини першої статті 537 КПК

України, у частині, не пов'язаній з виконанням кримінальних покарань); 4) які вирішуються судом після виконання вироку, а також у судовому провадженні з перегляду судових рішень зазначених категорій;

– забезпечення нагляду за додержанням: 1) прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства і держави при виконанні покарань та інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи, відповідно до законів України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України; 2) законодавства щодо запобігання катуванню чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню із затриманими, взятими під варту та засудженими чи їх покаранню; 3) передбачених законодавством вимог режиму, порядку та умов тримання затриманих, осіб, до яких застосовано запобіжні заходи у вигляді тримання під вартою, поміщення до психіатричного закладу в умовах, що виключають їхню небезпечну поведінку, а також осіб, до яких застосовано інші заходи примусового характеру; 4) визначених законодавством вимог режиму, порядку та умов тримання, а також відбування покарань в'язнями, у тому числі щодо використання бюджетних коштів, майна та інших ресурсів держави, спрямованих на ці цілі; 5) законодавства під час виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та пробації; 6) законів під час здійснення оперативно-розшукової діяльності оперативними підрозділами органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України; 7) законодавства при застосуванні за адміністративні правопорушення заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян [245].

З метою забезпечення означеного, Закон України «Про прокуратуру» уповноважує прокурорів (окрім можливості відвідування місць обмежень особистої свободи): 1) опитувати осіб, які перебувають у місцях, зазначених у пункті 1 цієї частини, з метою отримання інформації про умови їх тримання та поводження з ними, ознайомлюватися з документами, на підставі яких ці особи тримаються в таких місцях, засуджені або до них застосовано заходи

примусового характеру; 2) знайомитися з матеріалами, отримувати їх копії, перевіряти законність наказів, розпоряджень, інших актів відповідних органів і установ та в разі невідповідності законодавству вимагати від посадових чи службових осіб їх скасування та усунення порушень закону, до яких вони призвели, а також скасовувати незаконні акти індивідуальної дії; 3) вимагати від посадових чи службових осіб надання пояснень щодо допущених порушень, а також вимагати усунення порушень та причин і умов, що їм сприяли, притягнення винних до передбаченої законом відповідальності; 4) знайомитися з матеріалами виконавчого провадження щодо виконання судових рішень у кримінальних справах, робити з них виписки, знімати копії та в установленому законом порядку оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність державного виконавця; 5) вимагати від керівників органів вищого рівня проведення перевірок підпорядкованих і підконтрольних органів та установ попереднього ув'язнення, виконання покарань, застосування заходів примусового характеру та перевірок інших місць, обмеження особистої свободи громадян; 6) звертатися до суду з позовом (заявою) у визначених законом випадках [261].

Певна деталізація зазначеного міститься у відомчих актах. Наприклад, Положення про відділ протидії порушенням прав людини у правоохоронній та пенітенціарній сферах Київської обласної прокуратури з-поміж зазначених вище містить наступні положення: «Відділ протидії порушенням прав людини у правоохоронній та пенітенціарній сферах Київської обласної прокуратури має такі завдання, функції та напрями діяльності: 1) виконання вимог закону під час приймання, реєстрації, розгляду та вирішення заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, своєчасне внесення відомостей до ЄРДР; 2) організація та забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінальних правопорушень, а також оскарження незаконних судових рішень на стадії досудового розслідування і судового розгляду кримінальних проваджень зазначеної категорії, виконання вимог закону про невідворотність покарання за вчинене кримінальне правопорушення;

3) запобігання незаконному притягненню особи до кримінальної відповідальності та необґрунтованому застосуванню щодо неї заходів процесуального примусу; 4) забезпечення відшкодування збитків, завданих кримінальними правопорушеннями; 5) застосування належної правової процедури до кожного учасника кримінального провадження, забезпечення особам, затриманим за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, права на захист, у тому числі в порядку, визначеному Законом України «Про безоплатну правову допомогу»; 6) здійснення безпосереднього нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, у тому числі заходів впливу за адміністративні правопорушення, в межах територіальної юрисдикції, у:

- а) Центральному міжрегіональному управлінні Міністерства юстиції України (м. Київ), філії Державної установи «Центр пробації» в м. Києві та Київській області, Головному управлінні Національної поліції в Київській області, Департаменті охорони здоров'я Київської обласної державної адміністрації – при реалізації державної політики у сфері виконання судових рішень у кримінальних справах та застосуванні інших заходів примусового характеру, заходів впливу за адміністративні правопорушення, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян;
- б) філії Державної установи «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України» в м. Києві та Київській області;
- в) Головному управлінні Національної поліції в Київській області – з питань організації Індивідуально-профілактичної роботи, а також при здійсненні оперативно-розшукової діяльності з розшуку засуджених осіб, застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян;
- г) управлінні патрульної поліції в Київській області при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян;
- д) Центральному міжрегіональному управлінні Державної міграційної служби у м. Києві та Київській області – при адміністративному затриманні,

примусовому поверненні та видворенні осіб, які незаконно перебувають в Україні; е) інших територіальних органах, установах, закладах при виконанні судових рішень у кримінальних справах, справах про адміністративні правопорушення, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян» [211].

Аналогічно сформовано основні завдання та напрями діяльності такого ж відділу Житомирської обласної прокуратури [212] чи Кіровоградської обласної прокуратури [213], різняться тільки межі територіальної юрисдикції окружних прокуратур щодо здійснення цього різновиду нагляду. Наприклад, такими для Кіровоградської обласної прокуратури є: 1) територіальні підрозділи органів Міністерства юстиції України, Головне управління Національної поліції в Кіровоградській області, Департамент охорони здоров'я Кіровоградської обласної державної адміністрації, Головне управління Державної міграційної служби України в Кіровоградській області, філії ДУ «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України» в Черкаській та Кіровоградській областях та підпорядкованих їй територіальних медичних закладах, інші органи та установи відповідно до наказів Генерального прокурора, а також територіальні органи, установи, підприємства та структурні підрозділи інших органів, які забезпечують реалізацію державної політики у сферах виконання судових рішень у кримінальних справах та застосування інших заходів примусового характеру, заходів впливу за адміністративні правопорушення, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян; 2) ДУ «Кропивницький слідчий ізолятор», дільниці слідчого ізолятора при ДУ «Кропивницька виправна колонія (№ 6)», Державна кримінально-виконавча служба України, у тому числі взаємодія адміністрацій цих установ та конвойних підрозділів щодо конвоювання (тримання) осіб (у тому числі у спецтранспорті); 3) оперативні підрозділи слідчого ізолятора та установи виконання покарань Державної кримінально-виконавчої служби України, що функціонують у Кіровоградській області під час проведення ними оперативно-розшукової діяльності; 4) територіальні

органи Національної поліції України – з питань організації індивідуально-профілактичної роботи, а також при здійсненні оперативно-розшукової діяльності з розшуку засуджених осіб, застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян; 5) заклади з надання психіатричної допомоги, що функціонують на території області – з питань додержання законності при поміщенні, лікуванні осіб, до яких судом застосовано примусові заходи медичного характеру, та осіб, до яких застосовано запобіжний захід у вигляді поміщення до психіатричного закладу, а також при наданні психіатричної допомоги у примусовому порядку; 6) територіальні органи та підрозділи Державної міграційної служби України – щодо організації адміністративного затримання, примусового повернення, видворення та тримання осіб у пунктах тимчасового перебування іноземців і осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні; 7) інші територіальні органи, установи, заклади при виконанні судових рішень у кримінальних справах, справах про адміністративні правопорушення, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян [213].

Також важливо, що прокурор здійснює такий нагляд шляхом проведення регулярних перевірок, а також у зв'язку з необхідністю належного реагування на відомості про можливі порушення законодавства, що містяться у скаргах, зверненнях чи будь-яких інших джерелах [261]. Наприклад, у Київській обласній прокуратурі діє «гаряча лінія» для захисту прав затриманих, засуджених чи ув'язнених громадян. За номером (044) 200-19-56 та на електронну пошту zpv@kobl.gov.ua усі суб'єкти, інтереси чи права яких порушено під час затримання, ув'язнення чи відбування покарання, можуть у робочі дні з 9 до 18 години звернутися у обласну прокуратуру та повідомити про ці порушення. За їх повідомленнями організуються перевірки та, за наявності підстав, вживаються заходи до поновлення порушених прав [113]. Тут також йдеться про обов'язок прокурора, наприклад, невідкладно

вирішувати питання щодо фіксації наявних у потерпілих тілесних ушкоджень [245]. Причому у межах реалізації зазначеної функції прокурор має право залучати відповідних спеціалістів [261].

Так за статистичними матеріалами Офісу Генерального прокурора за січень-березень 2024 року, нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах стосувався перевірок діяльності слідчих ізоляторів, арештних домів, виправних центрів, виправних колоній, виховних колоній, лікувальних закладів ДКВС України, уповноважених органів з питань пробації (КВІ), органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, підрозділів державної виконавчої служби, відділень психіатричних лікарень, центрів і відділень стаціонарної судово-психіатричної експертизи, дисциплінарних батальйонів, військових частин, гауптвахти [100]. Для порівняння, за аналогічний період 2023 року, піднаглядними об'єктами були також дисциплінарні батальйони та військові частини [99]. За означені періоди найбільше питань виникало до діяльності виправних колоній та органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій.

Водночас нагляд за додержанням законів при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян стосувався діяльності пунктів тимчасового тримання прикордонної служби та спец. приміщення прикордонних загонів; ізоляторів тимчасового тримання органів Національної поліції; кімнат для затриманих чергових служб органів Національної поліції; конвойних підрозділів органів Національної поліції; спеціальних палат протитуберкульозних та територіальних медичних закладів; психіатричних закладів, центрів і відділень стаціонарної судово-психіатричної експертизи; приймальників – розподільників для дітей; шкіл та училищ соціальної реабілітації; місць тимчасового тримання органів СБУ; гауптвахт [100].

А в контексті нагляду за додержанням законів при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення, – об'єктами були: діяльність МВС

України та органів Національної поліції; органів Державної міграційної служби України; органів Державної прикордонної служби України; уповноважених органів з питань пробації (КВІ); інші органи та установи [100].

У звіті окремо зазначається, що за цей період було звільнено 20 незаконно утримуваних особи з приміщень, призначених для відбування дисциплінарних стягнень за ініціативою прокурора. З них 15 – з дисциплінарних ізоляторів [100].

Узагальнюючи, нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян має широкий спектр піднаглядних об'єктів і включає різноманітні сфери, від установ кримінально-виконавчої спеціалізації до медичних закладів та освітніх установ, які безпосередньо пов'язані з реалізацією державних карних функцій щодо відновлення балансу соціальної справедливості. Наразі ця діяльність передбачає три самостійних різновиди: нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах; нагляд за додержанням законів при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян; нагляд за додержанням законів при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення.

Отже, нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, як відповідна функція прокуратури, відіграє критичну роль у реалізації обов'язку держави гарантувати дотримання прав громадян (навіть у випадку встановлення факту прояву антисоціальної поведінки), запобіганні їхньому порушенню та забезпеченні ефективного виконання судових рішень та рішень адміністративних органів.

2.3. Представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках визначених законом

Нагадаємо, що конституційними змінами 2016 року прокуратура була позбавлена низки невластивих повноважень (загальний нагляд, представництво громадян у судах, здійснення досудового розслідування) [275, с. 5]. Однак на цьому оптимізація засад діяльності прокуратури не є завершеною. Зокрема реформа прокуратури, що триває в Україні з 2019 року, усебічно позначилася на зовнішніх і внутрішніх процесах функціонування відповідної системи. Втім, попри успішне реформування окремих напрямів, з одного боку, та низку законодавчих, організаційних і правозастосовних проблем, з другого, на теперішній час у прокуратури ще наявний невикористаний потенціал, що має реалізовуватись у межах концепції збалансованого, послідовного та поступового стратегічного планування [269, с. 66].

Так на кінець 2023 року Стратегією розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки, затвердженою Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021 ставилось завдання забезпечити удосконалення реалізації прокурорами конституційних повноважень із підтримання публічного обвинувачення, організації і процесуального керівництва досудовим розслідуванням та представництва інтересів держави в суді, зокрема шляхом запровадження спеціалізації, уніфікації прокурорської і судової практики [265]. На початок 2022 року план реалізації Стратегії не був затверджений. Проте в липні 2022 року на Міжнародній конференції з питань відновлення України було презентовано План відновлення України, який містить заходи та щодо проведення реформи системи правосуддя. У межах реформи прокуратури передбачається удосконалення реалізації прокурорами конституційних повноважень шляхом

заповнення існуючих законодавчих прогалін [275, с. 13], зокрема і у сфері судового представництва.

З огляду на результати попередніх розвідок логічним є висновок, що досліджувані функції прокуратури – це про справедливість, а представництво – про захист [270]. Важливо, що у державі, керованій правовладдям, звернення до суду є універсальним механізмом захисту [278]. Зокрема судовий захист передбачає здійснення правосуддя з метою захисту або відновлення порушених оспорюваних прав і свобод. Це право не є абсолютним, однак держава має забезпечити доступ до правосуддя в такий спосіб або такою мірою, щоб саму суть цього права не було порушено [279].

Зазначимо, що згідно конституційних положень в Україні діє прокуратура, яка здійснює представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом [130]. Своєю чергою, ст. 2 Закону України «Про прокуратуру» визначає, що на прокуратуру покладається функція представництва інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених цим Законом та главою 12 розділу III Цивільного процесуального кодексу України [261].

Щодо цього актуально вказати, що у Рекомендаціях Парламентської Асамблеї Ради Європи від 27 травня 2003 року № 1604 (2003) «Про роль прокуратури в демократичному суспільстві, заснованому на верховенстві права» передбачено важливість забезпечити, щоб повноваження і функції прокурорів обмежувалися сферою переслідування осіб, винних у скоєнні кримінальних правопорушень, і вирішення загальних завдань щодо захисту інтересів держави через систему відправлення кримінального правосуддя, а для виконання будь-яких інших функцій були засновані окремі, належним чином розміщені і ефективні органи. Консультативна Рада Європейських прокурорів, створена Комітетом міністрів 13 липня 2005 року для підготовки висновків з питань, які стосуються прокурорської служби, та сприяння ефективному впровадженню Рекомендації REC (2000) 19 Комітету міністрів Ради Європи Державам-членам «Про роль прокуратури в системі

кримінального судочинства», наголосила: «З перших засідань Генеральні прокурори Європи розуміли, що втручання прокуратури за межами кримінальної сфери може виправдовуватися лише її загальним завданням діяти «від імені суспільства та у державних інтересах, забезпечувати застосування закону», як це завдання визначається у Рекомендації № R (2000) 19, і що такі функції не можуть ставити під сумнів принцип розподілу повноважень законодавчої, виконавчої та судової гілок влади або той факт, що лише компетентні суди можуть вирішувати спори, заслухавши обидві сторони». Між тим, у матеріалах Консультативної Ради Європейських прокурорів відзначено, що не існує загальних міжнародних правових норм та правил стосовно завдань, функцій та організації прокурорської служби за межами сфери кримінального права. Діяльність прокурорських служб викликана потребою суспільства у належному захисті прав людини та державних інтересів. Розмаїття функцій прокурорських служб за межами кримінального права впливає з національних правових та історичних традицій. Держава має суверенне право визначати свої інституційні та правові процедури реалізації її функцій із захисту прав людини та державних інтересів, дотримання принципу верховенства права та її міжнародних зобов'язань. Сфери компетенції відрізняються та включають, серед іншого, цивільне, сімейне, трудове, адміністративне, виборче право, а також захист довкілля, соціальних прав та прав вразливих груп населення [195].

Так ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» містить уточнення, що: «представництво прокурором інтересів громадянина або держави в суді полягає у здійсненні процесуальних та інших дій, спрямованих на захист інтересів громадянина або держави, у випадках та порядку, встановлених законом» ... «прокурор здійснює представництво в суді інтересів громадянина (громадянина України, іноземця або особи без громадянства) у випадках, якщо така особа не спроможна самотійно захистити свої порушені чи оспорювані права або реалізувати процесуальні повноваження через недосягнення повноліття, недієздатність або обмежену дієздатність, а законні представники

або органи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси такої особи, не здійснюють або неналежним чином здійснюють її захист» ... «прокурор здійснює представництво в суді законних інтересів держави у разі порушення або загрози порушення інтересів держави, якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження, а також у разі відсутності такого органу» [261].

Аналіз зазначеного дає можливість визначити, що судове представництво прокурором диференціюється на два різновиди, кожен з яких має власну специфіку в аспекті формування процесуальних відносин, де за встановленими правилами прокурор має набути статусу сторони судового процесу. Тобто формулювання конституційних норм щодо повноважень прокуратури «здійснювати представництво інтересів держави в суді» слід розглядати у розширеному трактуванні. Зокрема ми підтримуємо думку О. Таможної, що виключення з конституційних положень можливості представництва прокурором інтересів громадян у судах з функцій прокуратури, не можна розглядати як неможливість захисту інтересів громадян у судовому порядку крізь призму захисту інтересів держави (у тому числі захисту прав і свобод дітей, захисту прав територіальної громади чи невизначеного кола осіб на землю, її надра, безпечне для життя довкілля, доступ до інформації тощо). Ця функція прокурора з урахуванням законодавчих новел має бути трансформована й інтегрована у функцію представництва інтересів держави, а саме захисту прокурором конституційних інтересів держави, що проголошені й захищаються Конституцією України [317, с. 182].

Щодо категорії «інтереси держави» доцільно вказати, що з позиції теоретичного дискурсу існує думка, що це об'єктивні визнані державою інтереси, засновані на загальносуспільних (публічних) потребах і релевантні до цих потреб із погляду правових засобів їх реалізації [141]. Тлумачення

безпосередньо феномену інтересів держави було надано Конституційним судом України у 1999 році. У рішенні від 8 квітня 1999 року [299] Конституційний суд України навів низку ознак державних інтересів. По-перше, вони встановлюються нормами Конституції або нормами інших правових актів. По-друге, в основі державних інтересів завжди є потреба у здійсненні загальнодержавних (політичних, економічних, соціальних та інших) дій, програм. По-третє, такі потреби спрямовані на захист суверенітету, територіальної цілісності, державного кордону України, гарантування її державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, охорону земель, захист прав усіх суб'єктів права власності тощо. Цим інтереси держави відрізняються від інтересів інших учасників суспільних відносин і, як далі відзначив Конституційний суд, можуть збігатись або не збігатись з інтересами державних органів, державних підприємств й організацій. Водночас у тому ж рішенні Конституційний суд визнав, що інтереси держави є оціночним поняттям [142, с. 16-17]. Як витікає із вказаного, перелік потреб, які становлять основу інтересів держави, має відкритий характер. Коло інтересів, які можуть потенційно бути визнані державними і розглядатись як об'єкт захисту з боку органів прокуратури, може не обмежуватись інтересами, вказаними у рішенні Конституційного Суду. Це свідчить про те, що закон, тлумачення якого було надано Конституційним Судом, передбачав можливість достатньо широкого застосування правового механізму представництва прокуратурою інтересів держави в судах [143, с. 29]. Щодо цього висловився Верховний Суд, що: «інтереси держави» охоплюють широке і водночас чітко не визначене коло законних інтересів, які не піддаються точній класифікації, а тому їх наявність повинна бути предметом самостійної оцінки суду у кожному конкретному випадку звернення прокурора з позовом. Надмірна формалізація «інтересів держави», особливо у сфері публічних правовідносин, може призвести до необґрунтованого обмеження повноважень прокурора на захист суспільно значущих інтересів там, де це дійсно потрібно [312]. Тому актуальними є висновки Конституційного Суду, що у кожному конкретному випадку

прокурор самостійно визначає, з посиланням на законодавство, на підставі якого подається позов, у чому саме відбулося чи може відбутися порушення матеріальних або інших інтересів держави, обґрунтовує у позовній заяві необхідність їх захисту та зазначає орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних відносинах [299].

Отже, з позиції судової доктрини доречним для розгляду є підхід, що передбачає гнучке тлумачення та застосування правових механізмів для захисту державних інтересів у відповідь на конкретні ситуації та виклики. Таким чином, категорію «державні інтереси» можемо визначити як об'єктивні потреби та цінності держави, які базуються на загальносуспільних (публічних) потребах і є релевантними для цих потреб з правової точки зору.

Водночас Велика Палата Верховного Суду зауважила: «Конституція України та Закон України «Про прокуратуру» надають прокурору повноваження з представництва не тільки загальнодержавних інтересів, але й локальних інтересів держави» (наприклад, прокурор може звертатися до суду в інтересах держави і в особі органу місцевого самоврядування, зокрема тоді, коли цей орган є стороною правочину, про недійсність якого стверджує прокурор) [218]. І, як вказано вище, у ч. 3 ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» йдеться саме про «законні інтереси держави». Законними інтересами держави слід вважати інтереси, визначені Конституцією та законами України, оскільки закріплення їх на законодавчому рівні свідчить про їх законність та гарантує захист у разі їх порушення [95; 191].

Відповідно, з одного боку, використання категорії «законні інтереси держави» у контексті формулювання юрисдикційного поля для судового захисту прокурором є цілком виправданим кроком, оскільки так забезпечується правова визначеність і чіткість дій в межах закону (у випадку апелювання категорією «державні інтереси» потенційно існує ймовірність виникнення зловживань правом на звернення до суду), однак з іншого боку – через несвоєчасність внесення змін і доповнень до чинного законодавства в аспекті слідування динамізму суспільних відносин або виникнення ситуацій

непередбачуваного характеру держава фактично втрачає можливість судового захисту, що є неприпустимим з конституційної точки зору. За таких умов актуалізується роль судових органів у тлумаченні та застосуванні законодавства.

Зокрема Верховний суд визначив, що розширене тлумачення випадків (підстав) для представництва прокурором інтересів держави в суді не відповідає принципу змагальності, який є однією із засад правосуддя (п. 3 ч. 2 ст. 129 Конституції України). Перший «виключний випадок» передбачає наявність органу, який може здійснювати захист інтересів держави самостійно, а другий – відсутність такого органу. Однак підстави представництва інтересів держави прокуратурою у цих двох випадках істотно відрізняються. У першому випадку прокурор набуває право на представництво, якщо відповідний суб'єкт владних повноважень не здійснює захисту або здійснює неналежно. «Нездійснення захисту» має прояв в пасивній поведінці уповноваженого суб'єкта владних повноважень – він обізнаний про порушення інтересів держави, має відповідні повноваження для їх захисту, але всупереч цим інтересам за захистом до суду не звертається. «Здійснення захисту неналежним чином» має прояв в активній поведінці (сукупності дій та рішень), спрямованій на захист інтересів держави, але яка є неналежною [311].

Уточнимо також, що для того, щоб правовий концепт «належна діяльність» не був оціночним з функціональної точки зору, важливою є наявність підстав, які детермінують її як таку. Зокрема Конституція України встановлює обов'язок для органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [130]. З-поміж того, що вони мають безпосередньо виконувати свої функціональні обов'язки, КАС України деталізує, що повноваження суб'єктів владних повноважень мають бути реалізованими з використанням повноваження з метою, з якою це повноваження надано; обґрунтовано, тобто

з урахуванням усіх обставин, що мають значення для прийняття рішення (вчинення дії); безсторонньо (неупереджено); добросовісно; розсудливо; з дотриманням принципу рівності перед законом, запобігаючи всім формам дискримінації; пропорційно, зокрема з дотриманням необхідного балансу між будь-якими несприятливими наслідками для прав, свобод та інтересів особи і цілями, на досягнення яких спрямоване це рішення (дія); з урахуванням права особи на участь у процесі прийняття рішення; своєчасно, тобто протягом розумного строку [116].

Відповідно, «неналежність» захисту може бути оцінена з огляду на встановлений порядок захисту інтересів держави, який, серед іншого, включає досудове з'ясування обставин порушення інтересів держави, обрання способу їх захисту та ефективне здійснення процесуальних прав позивача [311]. Бездіяльність компетентного органу (нездійснення захисту інтересів держави) означає, що компетентний орган знав або повинен був знати про порушення інтересів держави, мав повноваження для захисту, але не звертався до суду з відповідним позовом у розумний строк [219].

Важливо зазначити, що на сьогодні однозначною є практика ЄСПЛ, яка відстоює позицію про можливість участі прокурора у справі тільки за наявності на це підстав. Зокрема, ЄСПЛ в низці справ роз'яснював, що одна лише участь («активна» чи «пасивна») прокурора або іншої особи рівнозначної посади може розглядатися як порушення п. 1 ст. 6 Конвенції (рішення у справі *Martinie v. France*, application no. 58675/00, 12.04.2006, § 53). Оскільки прокурор, висловлюючи думку з процесуального питання, займає одну зі сторін спору, його участь може створювати для сторони відчуття нерівності (рішення у справі *Kress v. France*, application no. 39594/98, 07.06.2001, § 81; рішення у справі *F.W. v. France*, application no. 61517/00, 31.03.2005, § 27) [195]. Тому слід чітко нормативно визначати такі підстави.

Тобто, маємо підтвердження, що представництво прокурором інтересів держави у суді має допоміжний характер, оскільки основну роль у цьому процесі мають відігравати органи державної влади чи органи місцевого

самоврядування [16]. Тому на прокурорів покладається обов'язок належного обґрунтування такої необхідності, підтвердження достатніми доказами, зокрема, але не виключно, вжиття прокурором всіх передбачених чинним законодавством заходів, які передують зверненню прокурора до суду для здійснення представництва інтересів держави, повідомленням прокурора на адресу відповідного органу про звернення до суду від його імені, відповідними запитами, а також копіями документів, отриманими від органу, що свідчать про наявність підстав для такого представництва [311]. Важливим у цьому контексті є те, що суб'єкт, в особі якого прокурор може звертатись із позовом в інтересах держави, має бути суб'єктом владних повноважень незалежно від наявності статусу юридичної особи [216], а обов'язок повідомленням прокурора про необхідність звернення до суду від його імені фактично надає можливість останньому відреагувати на стверджуване порушення інтересів держави, зокрема, шляхом призначення перевірки фактів порушення законодавства, виявлених прокурором, вчинення дій для виправлення ситуації, а саме подання позову або аргументованого повідомлення прокурора про відсутність такого порушення [219].

Причому встановлюючи підстави представництва прокурора, суд повинен здійснити оцінку не тільки щодо виконання ним обов'язку попереднього (до звернення до суду) повідомлення відповідного суб'єкта владних повноважень, яке є останнім перед безпосереднім поданням позову до суду, а й наявні у справі інші докази щодо обставин, які йому передували, зокрема попереднього листування між прокурором та зазначеним органом, яке за своїм змістом може мати різний характер. Якщо попереднє листування свідчить про те, що воно мало характер інформування відповідного органу про вже раніше виявлені прокурором порушення, а відповідний орган протягом розумного строку на таку інформацію не відреагував або відреагував повідомленням про те, що він обізнаний (у тому числі до моменту отримання інформації від прокурора) про таке порушення, але не здійснював та/або не здійснює та/або не буде здійснювати захист порушених інтересів, то у такому

випадку наявні підстави для представництва, передбачені абзацом першим частини третьої статті 23 Закону України «Про прокуратуру». У такому разі (за умови наявної відповіді уповноваженого органу) дотримання розумного строку після повідомлення про звернення до суду не є обов'язковою, оскільки дозволяє зробити висновок про нездійснення або здійснення неналежним чином захисту інтересів держави таким органом [222].

Слід акцентувати, що допущення уповноваженим органом процесуальних недоліків (помилки) при реалізації своїх процесуальних прав саме по собі не свідчить про неналежне здійснення ним захисту інтересів держави, що в розумінні ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» дало б прокурору право на представництво цього органу в суді, оскільки, наприклад, неналежне оформлення процесуальних документів не позбавляє уповноваженого органу процесуальної дієздатності [221].

З усім тим процедура обґрунтування наявності підстав для представництва прокурором у суді застосовується тільки до встановлення наявності підстав для представництва інтересів держави в суді у випадку, якщо захист законних інтересів держави не здійснює або неналежним чином здійснює суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені повноваження з такого захисту. Якщо підставою для представництва інтересів держави прокурор зазначив відсутність органу, до компетенції якого віднесені повноваження здійснювати захист законних інтересів держави у спірних правовідносинах, цей довід прокурора суд повинен перевірити незалежно від того, чи надав прокурор докази про вчинення ним дій, спрямованих на встановлення відповідного органу. Тобто, суд самостійно перевіряє, чи справді відсутній орган, що мав би для захисту інтересів держави звернутися до суду з таким позовом, як заявив прокурор [217].

Між тим, пред'явлення позовів (подання заяв) – це не єдина форма реалізації прокурорами представницької функції. Зокрема у наказі Офісу Генерального прокурора від 21 серпня 2020 року № 389 передбачено, що такими також є: вступ у справи, провадження в яких відкрито за позовами

(заявами) інших осіб; ініціювання перегляду судових рішень, у тому числі у справах, провадження в яких відкрито за позовом (заявою) іншої особи; участь у розгляді справ судами; участь у виконавчому провадженні при виконанні рішень у справах, у яких прокурором здійснювалося представництво інтересів держави [248].

Наприклад, ст. 53 ГПК України встановлює, що: «прокурор бере участь у розгляді справ за його позовами, а також може вступити за своєю ініціативою у справу, провадження у якій відкрито за позовом іншої особи, до початку розгляду справи по суті, подає апеляційну, касаційну скаргу, заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами» [49]. Аналогічні норми висвітлені у КАС України [116]. У контексті вступу у справу, провадження в яких відкрито за позовами (заявами) інших осіб ключовим є те, що така можливість є забезпеченою виключно в аспекті його власного волевиявлення. Зокрема Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду відхилив у судовому засіданні подане скаргником (позивачем) клопотання про залучення до участі у цій справі Офісу Генерального прокурора як таке, що суперечить положенням ст. 53 ГПК України, оскільки за змістом норм цієї статті участь прокурора у справі здійснюється за його ініціативою шляхом звернення до суду з позовом (заявою, скаргою) або із заявою про вступ у справу, тоді як інші учасники провадження у справі, а також суди позбавлені процесуальної ініціативи порушувати питання про залучення прокурора у справі [329].

Тобто безпідставно і в порушення встановленої процедури вступити у справу не вдасться. Наказом Офісу генерального прокурора «Про організацію діяльності прокурорів щодо представництва інтересів держави в суді» від 21 серпня 2020 року № 389 передбачено, що за наявності визначених законом підстав для представництва інтересів держави в судах прокурорами застосуються надані законом повноваження щодо вступу за своєю ініціативою в розгляд цивільних, господарських та адміністративних справ. Відомості про наявність на розгляді в судах справ, що зачіпають інтереси держави та

потребують застосування представницьких повноважень прокурора, виявляються з: 1) інформації, що надходить до органів прокуратури від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших суб'єктів владних повноважень; 2) матеріалів кримінальних проваджень, справ про адміністративні правопорушення, у тому числі пов'язані з корупцією; 3) публікацій у медіа, у тому числі мережі Інтернет, публічної інформації у формі відкритих даних; 4) документів, розмічених у Єдиному державному реєстрі судових рішень; 5) звернень фізичних і юридичних осіб, депутатів усіх рівнів, громадських об'єднань та організацій; 6) інших джерел [248]. Саме ж рішення про вступ у справу приймає керівництво прокуратур, як правило, за результатами вивчення справ. Про вступ у розгляд справи, порушеної за ініціативою інших осіб, письмово повідомляється суд з обґрунтуванням підстав для представництва. У процесуальному документі про вступ у справу обґрунтовується та підтверджується доказами наявність визначених законом підстав для здійснення представницьких повноважень [248]. Наприклад, Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду у ході розгляду касаційної скарги на рішення суду про закриття апеляційного провадження у справі №911/1292/18, поданої прокурором в інтересах держави в особі Головного управління Держгеокадастру визнав, що якщо прокурор під час розгляду господарським судом і винесення оскаржуваного рішення у справу не вступав, учасником справи не був, то він не має особливого статусу і не наділений повноваженнями щодо звернення до суду з апеляційною скаргою про перегляд рішення суду у справі [223]. Однак слід враховувати, що в силу приписів частини 1 ст. 254 ГПК України учасники справи, особи які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права та (або) обов'язки, мають право подати апеляційну скаргу на рішення суду першої інстанції. Тобто, у даному випадку прокурор подає апеляційну скаргу як орган, якому законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, зокрема, держави – особи, яка не брала участі у справі, якщо суд вирішив питання про її права, інтереси та (або) обов'язки (ч. 1 ст. 254 ГПК України). У

цьому разі суд має перевірити дотримання прокурором вимог ч. 4 ст. 53 ГПК України та ст. 23 Закону України «Про прокуратуру». Крім того, з оскаржуваної ухвали не вбачається, що суд апеляційної інстанції дійшов висновку про незазначення прокурором обставин, які б свідчили про нездійснення чи неналежне здійснення уповноваженим органом відповідних повноважень, а, відповідно, і про необґрунтованість прокурором наявності підстав для здійснення представництва інтересів держави. Суд наголосив, що, закривши апеляційне провадження за апеляційною скаргою прокурора, суд фактично позбавив прокурора права на оскарження судового рішення, наданого йому процесуальним законом та Законом України «Про прокуратуру» [223].

І навіть якщо процесуальний аспект вступу буде дотриманим, неможна вступати у справу на боці державного органу, який здатен самостійно реалізувати свої процесуальні права учасника справи та активно реалізовує їх, адже прокурор фактично дублює цей орган, надаючи йому у такий спосіб додаткові переваги перед іншою стороною спору, яка натомість опиняється у гірших умовах порівняно з реалізацією процесуальних прав, підтримуваним прокурором [221].

Наказом Офісу Генерального прокурора «Про організацію діяльності прокурорів щодо представництва інтересів держави в суді» від 21 серпня 2020 року № 389 також передбачено, що прокурори, які пред'явили позови (подали заяви), вступили у справи за позовами (заявами) іншої особи, оскаржили судові рішення, брали участь у справі, контролюють подальший рух справи. У разі направлення скарги, заяви до суду апеляційної (касаційної) інстанції, призначення справи до розгляду невідкладно повідомляється про це прокурору, який має забезпечувати участь, із зазначенням реєстраційного номера електронного наглядного провадження. У випадках перебування у провадженні судів інших справ, результати розгляду яких можуть вплинути на вирішення справи за участю прокурора, також забезпечується контроль за їх

рухом. А за наявності підстав, прокурори уповноважені вживати або ініціювати вжиття відповідних заходів представницького характеру [248].

Підводячи підсумок щодо зазначеного, слід вказати, що за статистичними матеріалами Офісу Генерального прокурора за січень-березень 2024 року 8501 справа перебуває у провадженні суду. З них: 1) у цивільному судочинстві – 4224; 2) у господарському судочинстві – 1998; 3) в адміністративному судочинстві – 906. За цей період також було задоволено 1794 позови (заяви, скарги) прокурора. А оскарження рішень, дій чи бездіяльності посадових осіб органів державної виконавчої служби – здійснювалось 546 разів. Означені справи стосувались захисту інтересів держави: а) у бюджетній сфері; б) з питань державної та комунальної власності; в) у сфері охорони навколишнього природного середовища; г) з питань земельних відносин; д) відшкодування шкоди, заподіяної кримінальними правопорушеннями (у тому числі у кримінальному судочинстві та з ознаками корупції); е) питань виконання судових рішень; ж) питань виконання судових рішень; з) у воєнній сфері; и) у сфері охорони дитинства [100].

Як бачимо, забезпечення органами прокуратури конституційної функції представництва – одна з дієвих форм захисту законних інтересів держави у суді, яка натепер не має ефективною альтернативи серед органів державної влади і контролю як за рівнем вмотивованості, так і послідовності досягнення позитивних результатів [175, с. 125-126]. Однак реалізація зазначеної функції все ще потребує нормативного забезпечення та уточнення. Особливо в контексті захисту інтересів держави в суді під час війни. Наприклад, наразі прокуратура сфокусувалась на оптимізації питань організації представництва інтересів держави в суді у сфері бюджету, зокрема створення умов для оперативного реагування на кожен факт порушення інтересів держави у бюджетній сфері та усунення їх у судовому порядку [325] (більшою мірою під час проведення публічних закупівель в умовах воєнного стану, адже це прямиий суспільний запит).

Однак потребують вирішення й інші ключові аспекти піднятої проблематики. Зокрема у судовій практиці вже склалась неоднозначна ситуація щодо вирішення питання представництва прокурором інтересів держави в суді, зокрема, у статусі позивача [16]. Наприклад, судами постійно наголошується на «субсидіарній ролі» прокурора й на тому, що прокурор не може вважатися альтернативним суб'єктом звернення до суду й замінювати належного суб'єкта владних повноважень. Жодних положень з цих питань законодавство не містить. Тобто суди трактують норми закону щодо повноважень прокурора, спрямовано обмежуючи повноваження прокурора в судовому процесі (обмежуючи навіть у праві звернення до суду на захист інтересів держави) з метою забезпечення рівності сторін процесу, що навпаки призводить до нерівного становища прокурора відносно учасників справи [317, с. 183]. Тому Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду рекомендував судам з'ясувати:

- чи потребують захисту державні інтереси у цьому випадку;
- чи замінює прокурор у цьому судовому провадженні орган, уповноважений на виконання відповідних функцій, який не здійснює захисту або робить це неналежно;
- перевіряти наведені прокурором причини, які, на його думку, свідчать про невжиття позивачем заходів щодо захисту інтересів держави шляхом припинення їх порушення;
- з'ясувати, чи вжив прокурор усіх передбачених чинним законодавством заходів, які передують зверненню прокурора до суду для здійснення представництва інтересів держави [111; 220].

На думку Касаційного господарського суду, суди не повинні обмежуватись висновком про те, що позивач, в особі якого в інтересах держави з позовом до суду звернувся прокурор, має підстави і можливість самостійно захищати свої права у спірних правовідносинах, а прокурором не доведено неможливості реалізації такого захисту самим позивачем [111; 220].

Проблемним з погляду правового регулювання є також питання регламентації порядку збирання доказів, що підтверджують факт порушення інтересу держави, вжитих уповноваженим органом заходів, спрямованих на їх захист [317, с. 183]. Уточнимо, що у наказі Офісу Генерального прокурора від 21 серпня 2020 року № 389 передбачено, що відомості для встановлення наявності підстав для застосування представницьких повноважень прокурори отримуються з джерел, наведених попередньо. Також закріпленим є право прокурора витребувати за письмовим запитом копії документів і матеріалів органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій та отримувати від їх посадових і службових осіб усні або письмові пояснення, але це передбачено профільним законом виключно в разі відсутності суб'єкта владних повноважень, до компетенції якого віднесено захист законних інтересів держави [261]. Якщо ж йдеться про неналежне виконання суб'єктом владних повноважень своїх зобов'язань, – прокурор може збирати відповідні докази, але законодавцем не враховано, що, коли орган належним чином не здійснює своїх повноважень або в разі його бездіяльності, відповідні документи й матеріали можуть не бути в його розпорядженні, а можливість їх витребування прокурором самостійно з інших джерел можливо лише в разі відсутності суб'єкта владних повноважень [317, с. 183].

Узагальнюючи, маємо зазначити, що забезпечення конституційної функції представництва держави прокуратурою у суді визначається як ефективна форма захисту законних інтересів держави. Причому йдеться не тільки про ресурси держави та аспекти її функціональності, адже слід враховувати, що захист неповнолітніх, недієздатних або обмежено дієздатних у випадку відсутності у них можливості належного самозахисту теж є державним пріоритетом, зумовленим наявністю обов'язку держави піклуватись про своїх громадян.

Проте, її реалізація потребує подальшого нормативного забезпечення та уточнення, особливо у контексті захисту інтересів держави під час воєнного

стану, який не тільки обмежує права громадян, але і створює додаткові виклики для забезпечення національних інтересів. Окрім того, означений період яскраво демонструє свавільність дій окремих суб'єктів владних повноважень, які використовують кризовий стан для нехтування своїми обов'язками або навіть неправомірного збагачення. У цьому контексті органи прокуратури мають бути готовими до усіх викликів наявністю достатнього арсеналу доступних методів роботи для запобігання зловживанням та забезпечення реального захисту інтересів держави і її громадян.

Органи державної влади, в особі їх політичних представників, та інші зацікавлені сторони усвідомлюють важливість цієї проблеми, активно працюють над стратегією відновлення України, однак не враховують один важливий аспект – наявні проблеми судового представництва прокурорами можуть бути нормативно вирішеними, однак чи будуть відповідні рішення практично дієвими залишається відкритим питанням. Щонайменше в аспекті наявності у суду можливості самостійного вирішення питання про наявність у прокурора процесуальної правоздатності для звернення з позовом щодо специфічного предмета спору, який формально може не відповідати вимозі доцільності захисту, але потребує такого у зв'язку з фактичними обставинами. Виходячи з цього, важливо продовжувати вдосконалювати законодавство та процедури, щоб забезпечити ефективне представництво інтересів держави у суді під час воєнного стану та в інших складних ситуаціях.

Висновки до розділу 2

Дослідження організації здійснення окремих функцій прокуратури дозволило отримати наступні висновки.

1. Виявлено, що у зв'язку із прагненнями України отримати членство у Раді Європі, виникла необхідність кардинальної реформації інституту

прокуратури в контексті реалізації наглядової діяльності. Венеціанська комісія тривалий час критикувала способи та методи його трансформації в інституцію європейського зразка, тим самим орієнтувала суб'єктів нормотворення векторами забезпечення балансу між дотриманням прав, свобод та інтересів людини і громадянина та ефективним кримінальним правосуддям.

2. Доведено, що здійснення нагляду за додержанням законів органами, що проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство є історично сформованим механізмом, який перебуває на етапі активної трансформації відповідно до європейських стандартів та цінностей.

3. Здійснено розгляд ретроспективи становлення відомчого регулювання особливостей організації здійснення нагляду за додержанням законів органами, що проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство в Україні. У ході аналізу виявлено, що:

– з 1998 року організація здійснення нагляду за додержанням законів органами, що проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство в Україні здійснювалась на основі відповідного наказу Генеральної прокуратури України, який формально диференціював ці напрями діяльності правоохоронних органів, однак не вирізняв їх як такі, що потребують окремого відомчого врегулювання. На той час функціонував спеціалізований підрозділ у прокуратурі, – Головне управління нагляду за законністю оперативно-розшукової діяльності, дізнання та досудового слідства, яке відповідало за забезпечення ефективного контролю за правозастосуванням у цих сферах. Також примітно, що не тільки це управління, а й прокурори усіх рівнів мали широкі повноваження щодо перевірок, аналізу та контролю за роботою відповідних органів. Крім того, важливим аспектом була активна участь прокурорів у проведенні розслідувань складних резонансних кримінальних справ;

– з 2002 року відомче регулювання процедур здійснення прокурорами контрольно-наглядової діяльності стало диференційованим – окремо врегульовувались питання здійснення перевірок за діяльністю органів, які

проводять оперативно-розшукові дії та досудове розслідування. З цього часу у 2004, 2005, 2012 роках шляхом скасування дії попередніх актів, оновлювались правила провадження означеної діяльності у спосіб прийняття нових відомчих актів. У контексті наглядової діяльності за досудовим розслідуванням відповідні корективи здійснювались також у 2019 та 2021 роках, а щодо оперативно-розшукової діяльності – у 2023 році.

4. Узагальнено, що цей різновид наглядової діяльності прокурорів спочатку об'єктивувався єдністю видового напрямку діяльності правоохоронних органів (однак не цілковито, адже був розподіл специфіки її здійснення природною властивістю тексту положень нормативно-правових актів окремо щодо кожного об'єкту перевірок), проте досить швидко прийшло усвідомлення необхідності їхньої диференціації як самостійних об'єктів перевірки (оперативно-розшукової та досудового розслідування), що мають врегульовуватись окремими нормативними актами. Їх положення пройшли тривалий шлях проходження «перехідного періоду» від радянської моделі загального нагляду до європейських стандартів спеціалізованого нагляду, який обумовлений як природою та метою цих напрямів правоохоронної діяльності, так і обсягом і межами наглядових процедур за їх здійсненням. Вбачається, що такий підхід до нагляду за додержанням законів органами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство, свідчать про стратегічну спрямованість прокуратури постійно удосконалювати процедури забезпечення правової державності, захист прав та інтересів громадян, а також механізми підвищення довіри суспільства до правоохоронних органів. Однак з іншого боку – знадобилось занадто багато часу для усвідомлення істинної ролі прокуратури у зазначених механізмах та процедурах, адже нормативні приписи мали відповідати фактичній практичній діяльності прокурорів, виявлення проблемних аспектів якої поступово забезпечувало більш ефективне функціонування органів безпеки.

5. Акцентовано, що ст. 25 Закону України «Про прокуратуру» апелює правовим концептом «нагляд за додержанням законів органами, що провадять

оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство». Висунуто гіпотезу, що це пов'язано з особливостями сфери протидії злочинності, яка в загальному є об'єктом нагляду у цьому контексті. Виявлено, що положення цієї статті є загальними, які більш конкретизовані спеціальними законодавчими актами та деталізовані відомчими нормативно-правовими актами.

6. Підтримано доцільність доповнення ст. 185-8 КупАП України частиною третьою, яка має встановлювати санкцію за невиконання вимог прокурора про вжиття заходів до усунення порушень закону в їх діяльності.

7. Узагальнено, що наглядова функція, яку здійснює прокурор під час реалізації правоохоронними органами оперативно-розшукової діяльності, дізнання та досудового слідства є важливою для забезпечення законності дій означених суб'єктів, від якості діяльності яких залежить рівень забезпечення балансу соціальної справедливості. Вона також є запобіжним механізмом для можливих порушень прав громадян у ході їхнього здійснення.

8. Визначено, що організація здійснення нагляду за додержанням законів органами, що проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство – це послідовний процес забезпечення законності у діяльності органів безпеки, який розрахований на мінімізацію проявів функціональних порушень процедур належної діяльності піднаглядних суб'єктів задля здійснення поступового переходу від карно-стимулюючих методів роботи прокурорів до їхньої взаємодії як суб'єктів реалізації спільної стратегії та тактики дій у сфері протидії злочинності. Доведено, що відповідальність за правильну організацію цього процесу більшою мірою лежить на Офісі Генерального прокурора, який має забезпечити, щоб всі ланки цього механізму діяли злагоджено завдяки заздалегідь розробленим порядкам та інструкціям, які оперативно адаптуються під змінні умови безпекового середовища та способи реалізації міжінституційних зв'язків.

9. Наголошено, що як і у випадку здійснення нагляду за додержанням законів органами, що проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання,

досудове слідство, наглядова функція, яку здійснює прокурор під час реалізації виконання судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян має свою унікальну специфіку.

10. Уточнено, що вітчизняними вченими розгляд проблематики щодо здійснення нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян здійснюється як з позиції єдності об'єктного напрямку, так і в диференційованому аспекті. Причому загалом вона є малодослідженою, що зумовлено: по-перше, змінами та доповненнями, які вносяться до діючих нормативних актів з метою їхнього уточнення, модифікації або прийняття загалом нових на зміну наявним, адже вони вичерпали свою актуальність; по-друге, специфічним та складним предметом розгляду, зокрема з огляду поєднання/диференціації теоретичного та практичного дискурсів; по-третє, її неоднозначністю з точки зору забезпечення балансу між захистом прав громадян і необхідністю виконання судових рішень та забезпечення громадської безпеки в цілому; по-четверте, ширшим контекстом її динаміки, необмеженим лиш законодавчими змінами, оскільки багато аспектів оптимізуються й правозастосовною практикою та під впливом суспільних вимог, які дозволяють вчинення/утримання від певних дій без корективів законодавчих положень. Доведено, що ця проблематика відзначається комплексним змістом, тобто є загальні аспекти здійснення нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, а також спеціальні, які породжені існуванням самостійних різновидів застосування комплексу обмежень прав і свобод засудженого/правопорушника.

11. Обґрунтовується можливість ведення мови окремо про: 1) нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах;

2) нагляд за додержанням законів при застосуванні заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян поза кримінально-виконавчою сферою.

12. Наголошено, що судові рішення як правозастосовний акт є різновидом індивідуального. Це важливо з огляду на те, що аналіз положень ст. 26 Закону «Про прокуратуру» дозволяє стверджувати, що у цьому контексті нагляд здійснюється за усіма різновидами індивідуальних актів, які стосуються сфер застосування комплексу обмежень особистої свободи громадян – як кримінально-процесуального характеру, так і адміністративного. На це вказує формулювання п. 1 ч. 1 цієї статті.

13. Узагальнено, що загалом можна апелювати категорією «нагляд за додержанням законів при виконанні судових та адміністративних рішень, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян». Однак уточнено, що таке формулювання може бути дискусійним з точки зору міжнародних стандартів нагляду прокурором за дотриманням законності у кримінальному провадженні. Зазначено, що основна проблема в ідентифікації сутності категорії «нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян» полягає у відсутності нормативного визначення ключових категорій її змісту.

14. Акцентується на актуальності здійснення навчання та підвищення ступеню усвідомлення прокурорами їхньої ролі у забезпеченні прав людини як під час досудового розслідування, так і на стадії виконання покарань. Визначена необхідність постійного вдосконалення механізмів контролю за діяльністю прокурорів, щоб уникнути можливих зловживань та порушень прав як підозрюваних, так і засуджених/правопорушників.

15. Виявлено, що нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян має широкий спектр піднаглядних об'єктів і включає різноманітні

сфери, від установ кримінально-виконавчої спеціалізації до медичних закладів та освітніх установ, які безпосередньо пов'язані з реалізацією державних карних функцій, щодо відновлення балансу соціальної справедливості.

16. Доведено, що нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, як відповідна функція прокуратури, відіграє критичну роль у реалізації обов'язку держави гарантувати дотримання прав громадян (навіть у випадку встановлення факту прояву антисоціальної поведінки), запобіганні їхньому порушенню та забезпеченні ефективного виконання судових рішень та рішень адміністративних органів. Наразі ця діяльність передбачає три самостійних різновиди: нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах; нагляд за додержанням законів при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян; нагляд за додержанням законів при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення.

17. Акцентується, що наглядові функції прокуратури є відмінними від представницьких за низкою ключових ознак, провідною з яких є їхня соціальна значимість. Виявлено, що представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках визначених законом як функція прокуратури є захисною.

18. З'ясовано, що судове представництво прокурором диференціюється на два різновиди, кожен з яких має власну специфіку в аспекті формування процесуальних відносин, де за встановленими правилами прокурор має набути статусу сторони судового процесу. Тому стверджується, що формулювання конституційних норм щодо повноважень прокуратури «здійснювати представництво інтересів держави в суді» слід розглядати у розширеному трактуванні.

19. Виявлено, що з позиції судової доктрини доречним для розгляду є підхід, що передбачає гнучке тлумачення та застосування правових механізмів

для захисту державних інтересів у відповідь на конкретні ситуації та виклики. Запропоновано категорію «державні інтереси» трактувати як об'єктивні потреби та цінності держави, які базуються на загальносуспільних (публічних) потребах і є релевантними для цих потреб з правової точки зору. Однак уточнено, що категорія «законні інтереси держави» є вузкою, адже стосується тільки тих потреб та цінностей держави, що мають нормативне закріплення, завдяки чому вони знаходяться під охороною та захистом держави.

20. Визначено, що з одного боку, використання категорії «законні інтереси держави» у контексті формулювання юрисдикційного поля для судового захисту прокурором є цілком виправданим кроком, оскільки так забезпечується правова визначеність і чіткість дій в межах закону (у випадку апелювання категорією «державні інтереси» потенційно існує ймовірність виникнення зловживань правом на звернення до суду), однак з іншого боку – через несвоєчасність внесення змін і доповнень до чинного законодавства в аспекті слідування динамізму суспільних відносин або виникнення ситуацій непередбачуваного характеру держава фактично втрачає можливість судового захисту, що є неприпустимим з конституційної точки зору. За таких умов актуалізується роль судових органів у тлумаченні та застосуванні законодавства.

21. Виявлено, що чинним законодавством передбачено лише два випадки для здійснення прокурором судового представництва. Причому обидва ґрунтуються на встановленні факту відсутності вчинення належних активних дій з боку відповідного суб'єкта владних повноважень (у тому числі через його відсутність). Це означає, що прокурор має право на судове представництво лише у випадках, коли інші владні органи не виконують свої повноваження з захисту законних інтересів держави належним чином або взагалі не реалізують своє право на звернення до суду. Існує також обов'язок доведення ним такої необхідності перед судом, однак тільки у випадку обґрунтування неналежного здійснення суб'єктом владних повноважень своїх функціональних обов'язків.

22. Наголошується, що у процедурному аспекті перед пред'явленням позову прокурор зобов'язаний попередньо повідомити про виявлені факти необхідності здійснення захисту законних інтересів держави уповноваженого на такі дії суб'єкта владних повноважень. До суду разом з позовом подаються відповідні докази щодо надсилання повідомлення, отримана відповідь, матеріали листування тощо.

23. Розкрито особливості вступу у справи прокурорами, провадження в яких відкрито за позовами (заявами) інших осіб. Виявлено, що в контексті цієї форми представницької функції прокуратури ключовим є те, що така можливість є забезпеченою виключно в аспекті власного волевиявлення прокурора. Причому також важливо обґрунтувати та довести необхідність реалізації цієї функції.

24. З'ясовано, що усі форми представницької функції прокуратури передбачають наявність обов'язку останнього контролювати подальший рух справи.

25. Узагальнено, що забезпечення конституційної функції представництва держави прокуратурою у суді визначається як ефективна форма захисту законних інтересів держави. Причому йдеться не тільки про ресурси держави та аспекти її функціональності, адже захист неповнолітніх, недієздатних або обмежено дієздатних у випадку відсутності у них можливості належного самозахисту теж є державним пріоритетом, зумовленим наявністю обов'язку держави піклуватись про своїх громадян. Однак доведено, що її реалізація потребує подальшого нормативного забезпечення та уточнення, особливо у контексті захисту інтересів держави під час воєнного стану, який не тільки обмежує права громадян, але і створює додаткові виклики для забезпечення національних інтересів. Окрім того, означений період яскраво демонструє свавільність дій окремих суб'єктів владних повноважень, які використовують кризовий стан для нехтування своїми обов'язками або навіть неправомірного збагачення. У цьому контексті органи прокуратури мають бути готовими до усіх викликів наявністю достатнього арсеналу доступних

методів роботи для запобігання зловживанням та забезпечення реального захисту інтересів держави і її громадян. Виявлено, що органи державної влади, в особі їх політичних представників, та інші зацікавлені сторони усвідомлюють важливість цієї проблеми, активно працюють над стратегією відновлення України, однак не враховують один важливий аспект – наявні проблеми судового представництва прокурорами можуть бути нормативно вирішеними, однак чи будуть відповідні рішення практично дієвими залишається відкритим питанням. Щонайменше в аспекті наявності у суду можливості самостійного вирішення питання про наявність у прокурора процесуальної правоздатності для звернення з позовом щодо специфічного предмета спору, який формально може не відповідати вимозі доцільності захисту, але потребує такого у зв'язку з фактичними обставинами. Виходячи з цього, важливо продовжувати вдосконалювати законодавство та процедури, щоб забезпечити ефективне представництво інтересів держави у суді під час воєнного стану та в інших складних ситуаціях.

РОЗДІЛ 3.
ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ
ФУНКЦІЙ ПРОКУРАТУРИ

3.1. Міжнародне співробітництво як основа реалізації функцій прокуратурою

Війна поставила перед Україною та світовим співтовариством низку викликів, які можливо подолати лише спільними зусиллями світового співтовариства, оскільки вони породжують негативні наслідки не лише для України, а й для всього світу. Глобалізація сучасного світу на міжнародному рівні призводить до постійної ентропії, наслідком якої стало, з одного боку, зростання швидкості та якості прийняття рішень міжнародною спільнотою, з іншого – підвищення рівня взаємозалежності глобальних акторів. Міжнародні міждержавні та недержавні організації, як міжнародні актори, відіграють в глобальному світі роль своєрідної нервової системи, сприймаючи інформацію, аналізуючи інформацію та формуючи відповідь. Саме від того, наскільки своєчасною, адекватною та ефективною буде реакція міжнародного співтовариства на глобальні виклики, в тому числі – і міжнародних організацій, залежить спроможність світового співтовариства долати глобальні проблеми людства різного напрямлення: глобальне потепління, війна чи продовольча криза [154].

Враховуючи сучасні глобальні і регіональні виклики і проблеми, загальні інтеграційні та глобалізаційні світові процеси, що обумовлюють в тому числі виникнення нових транснаціональних форм злочинності, дослідження міжнародного співробітництва у правоохоронній сфері загалом,

та міжнародного співробітництва прокуратури зокрема, набуває особливої актуальності та практичної значимості.

Вітчизняні науковці Бисага Ю., Швед І. слушно наголошують, що зміст функцій органів прокуратури базується на пріоритетах, що мають першорядне значення в функціонуванні держави, її соціальному та економічному розвитку, захисті конституційних прав і свобод людини і громадянина, вони зумовлюють необхідність зосередження на них головної уваги всієї прокурорської діяльності. В умовах війни з росією, збереження єдності України є обов'язковою умовою її подальшого існування як суверенної та незалежної держави, основою чого є саме єдність правового простору (базовий принцип верховенства права), основне функціональне навантаження для забезпечення якого має покладатися саме на органи прокуратури України [19, с. 545].

Важливу роль для реалізації покладених на прокуратуру функцій відіграє міжнародне співробітництво, яке хоч і не визначене Законом України «Про прокуратуру» окремою функцією прокуратури, але, виходячи зі змісту ч. 2 ст. 2 Закону («з метою реалізації своїх функцій прокуратура здійснює міжнародне співробітництво» [261]), виступає основою для належної їх реалізації.

При цьому, виходячи зі змісту міжнародного співробітництва прокуратури, його значення та завдань, що при цьому вирішуються, специфіки нормативно-правового регулювання його здійснення та правовідносин, що при цьому виникають, окремі дослідники розцінюють цей напрям діяльності прокуратури і як самостійну функцію прокуратури України, що має перспективу свого подальшого розвитку у зв'язку з розширенням міжнародних зв'язків української суверенної держави та її правоохоронних органів [148, с. 388].

Слід погодитися із Шемшученко Ю., Мурашиним Г., що кожна суверенна держава окрім своїх внутрішніх функцій має вирішувати комплекс проблем, які впливають з фактора здійснення нею функцій зовнішніх, що

зумовлено потребами широкого і багатогранного співробітництва в економічній, культурній, міжнародно-правовій сферах, необхідністю об'єднання зусиль у боротьбі зі злочинністю, міжнародним тероризмом, порушеннями засад екологічної безпеки існування людства тощо [352, с. 23].

Більше того, у Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами у відповідності до Статуту ООН 1970 р., визначено, що співробітництво є не правом, а обов'язком держав з метою «підтримання і зміцнення міжнародного миру, заснованого на свободі, рівності, справедливості та повазі до основоположних прав людини, а також розвитку дружніх відносин між державами, незалежно від їх політичних, економічних та соціальних систем та від рівня їх розвитку» [363].

Суттєвою особливістю функціонування механізму міжнародно-правового регулювання загалом є розподіл його стадії реалізації правових норм на дві підсистеми – міжнародну та внутрішньодержавну. У процесі здійснення норм міжнародного права усе зростаючу роль відіграє на сьогодні національне право. І це цілком зрозуміло: національні відносини сьогодні можуть справляти й справляють помітний вплив на стан міждержавних відносин [54, с. 67]. Саме державний інтерес кожної країни – основне джерело розвитку світової спільноти, а співробітництво – основний спосіб його реалізації на міжнародному рівні [54, с. 23].

На національному рівні міжнародному співробітництву прокуратури приділяється особлива увага, зокрема у нормативних документах стратегічного характеру. Так у Комплексному стратегічному плані реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки визначено, що основним пріоритетом повинно стати забезпечення верховенства права, запобігання та протидія злочинності з неухильним дотриманням прав людини, у тому числі гендерної рівності; посилення гарантій незалежності, розвиток міжнародного співробітництва, зокрема через розширення міжвідомчої взаємодії, а також підвищення

ефективності виконання органами правопорядку та прокуратури покладених на них функцій, покращення взаємодії між собою та зі складовими сектору безпеки і оборони [120]. У Стратегії розвитку прокуратури на 2021-2023 роки, затвердженій наказом Генерального прокурора від 16 жовтня 2020 року № 489 також акцентується увага на ефективній взаємодії у межах міжнародного співробітництва з урядами та компетентними органами інших держав, міжнародними інституціями; підвищенні якості надання міжнародної правової допомоги як стратегічними пріоритетами розвитку прокуратури [305].

Відповідно до пп. 2.1.1.4 Стратегії розвитку органів прокуратури на 2021–2023 розроблено також Стратегічний план щодо реалізації повноважень органів прокуратури у сфері кримінального переслідування за вчинення міжнародних злочинів на 2023–2025 роки, яким зокрема передбачено посилення координації та співпраці з національними та міжнародними партнерами з метою забезпечення інституційної спроможності, операційної та технічної ефективності для сприяння швидкому і неупередженому правосуддю та притягненню до відповідальності винних осіб [304].

Специфічною особливістю міжнародного співробітництва прокуратури є комплексний характер його правового регулювання, оскільки різні аспекти міжнародної співпраці прокуратури регламентовані не лише нормами міжнародного та кримінального процесуального права, але й нормами адміністративного права.

Зокрема порядок організації роботи прокуратури у сфері міжнародного співробітництва регламентовано наказом Генерального прокурора «Про організацію роботи органів прокуратури України у сфері міжнародного співробітництва» від 12 вересня 2023 року № 258 [258].

Відповідно до ч. 2 ст. 92 Закону України «Про прокуратуру» Офіс Генерального прокурора є центральним органом, відповідальним за виконання міжнародних договорів України [261]. Безпосередньо організацію роботи у сфері міжнародного співробітництва під час кримінального провадження покладено на підрозділи міжнародно-правового співробітництва Офісу

Генерального прокурора, обласних прокуратур або уповноважених працівників обласних прокуратур, у яких такі підрозділи не створені [258]. В межах Департаменту міжнародно-правового співробітництва Офісу Генерального прокурора функціонує: 1) Управління правової допомоги та екстрадиції, що формується з відділу правової допомоги; відділу екстрадиції; відділу міжнародного співробітництва та європейської інтеграції; відділу аналітичної та проектної діяльності; 2) Управління міжнародної взаємодії, що складається з відділу міжнародних зв'язків та протоколу; відділу комунікації [308].

Загалом на сьогодні в Україні сформовано ієрархічну систему органів та підрозділів, уповноважених здійснювати міжнародне співробітництво органів прокуратури України, що відповідає Рекомендаціям Res (2000) 19 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо ролі прокуратури в системі кримінального правосуддя в яких наголошується, що для сприяння справедливій, узгодженій та ефективній діяльності прокурорів держава повинна намагатися приділяти належну увагу ієрархічним методам організації, не допускаючи, щоб такі організаційні методи призвели до неефективних або таких, що утворюють перешкоди, бюрократичних структур [273].

Різноманітність та масштабність питань, з метою вирішення яких здійснюється міжнародне співробітництво, проявляється у його напрямках і формах. При цьому під формою розуміється спосіб існування змісту, його організація, зовнішнє вираження, під напрямом – лінія руху чогось; шлях розвитку певних подій, явищ, їхня спрямованість, курс. Тобто, напрямки міжнародного співробітництва відображають шлях розвитку, спрямованість міжнародного співробітництва у цілому, а форми – зовнішнє вираження міжнародного співробітництва, його окремі ознаки [182, с. 30].

Наказом Генерального прокурора «Про організацію роботи органів прокуратури України у сфері міжнародного співробітництва» від 12 вересня

2023 року № 258 визначено основні напрями міжнародного співробітництва органів прокуратури України [258]:

1) виконання у межах компетенції органів прокуратури зобов'язань України за міжнародними договорами, які регулюють питання міжнародного співробітництва під час кримінального провадження, зокрема щодо надання міжнародної правової допомоги, видачі осіб (екстрадиції), перейняття кримінального провадження та з інших питань, передбачених такими договорами;

2) співробітництво з Міжнародним кримінальним судом під час здійснення ним розслідування та судового розгляду, а також виконання інших повноважень, що випливають із зобов'язань України у зв'язку з визнанням Україною юрисдикції МКС;

3) устанавлення, підтримання та розвиток контактів із компетентними установами іноземних держав і міжнародними організаціями, проведення заходів міжнародного характеру (зустрічей, переговорів, конференцій, семінарів, круглих столів, тренінгів тощо), а також реалізацію проектів і програм міжнародного співробітництва;

4) участь у підготовці міжнародних договорів України у сфері міжнародно-правового співробітництва під час кримінального провадження та актів законодавства з цих питань, а також удосконалення практики міжнародно-правового співробітництва, механізмів та процедур надання правової допомоги.

Отже в межах наведених напрямів міжнародне співробітництво органів прокуратури різниться за формами прояву. Однією із таких форм є договірна форма міжнародного співробітництва, яка передбачає підготовку та укладання міжнародних (міжвідомчих) договорів.

Відповідно до ч. 1 ст. 93 Закону України «Про прокуратуру» Офіс Генерального прокурора в порядку, передбаченому Законом України «Про міжнародні договори України», бере участь у підготовці міжнародних договорів України щодо співробітництва у сфері кримінального судочинства,

укладає міжвідомчі міжнародні договори України про співробітництво з питань діяльності прокуратури з відповідними державними органами іноземних держав і міжнародними організаціями, до компетенції яких належать питання, що регулюються договорами [261].

Слід відмітити, що за даними пошуку на офіційному вебпорталі парламенту України «Законодавство України» щодо міжнародних документів за участі Офісу Генерального прокурора, інформаційно-пошукова система не видає жодного документу, хоча згідно наказу Генеральної прокуратури України від 23 грудня 2019 року № 351 «Про день початку роботи Офісу Генерального прокурора» Офіс Генерального прокурора розпочав свою роботу 2 січня 2020 року [227]. На офіційному вебсайті Офісу Генерального прокурора міститься інформація лише про Меморандум про взаєморозуміння, підписаний генеральним прокурором України Костіним А. та генеральним прокурором США Мерріком Б. Гарландом 20 вересня 2022 р. у рамках зустрічі про обговорення зусиль щодо притягнення до відповідальності осіб, причетних до воєнних злочинів, вчинених під час неспровокованої агресії росії проти України [47; 372], а також Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством юстиції США та країнами-членами спільної слідчої групи JT, підписаний 3 березня 2023 р. Генеральним прокурором США Мерріком Б. Гарландом та генеральними прокурорами держав-учасниць JT – України, Польщі, Литви, Естонії, Латвії, Словаччини та Румунії з метою покращення координації між країнами-партнерами JT та владою США у їхніх розслідуваннях у зв'язку з війною в Україні [316; 370]. Водночас слід відмітити, що за роки незалежності України напрацьовано досить значну договірну базу міжнародного співробітництва органів прокуратури. Так результати пошуку на офіційному вебпорталі парламенту України свідчать, що протягом 1992 по 2017 рр. за участі Генеральної прокуратури України було укладено 51 міжнародний документ.

Міжнародне співробітництво органів прокуратури реалізується також у формі процесуальних дій, регламентованих нормами як Кримінального

процесуального кодексу України, так і нормами міжнародних договорів. Окремими процесуальними формами міжнародного співробітництва є [139]: 1) міжнародна правова допомога (п. 1 ст. 541, ст. 542, глава 43 Кримінального процесуального кодексу України); 2) видача особи (екстрадиція) (п. 2 ст. 541, ст. 542, глава 44 Кримінального процесуального кодексу України); 3) перейняття кримінального провадження (п. 3 ст. 541, ст. 542, глава 45 КПК Кримінального процесуального кодексу України).

Відповідно до п. 1 ст. 541 Кримінального процесуального кодексу міжнародна правова допомога – це проведення компетентними органами однієї держави процесуальних дій, виконання яких необхідне для досудового розслідування, судового розгляду або для виконання вироку, ухваленого судом іншої держави або міжнародною судовою установою. Процесуальні дії в порядку надання міжнародної правової допомоги – це будь-які процесуальні дії, передбачені Кодексом або міжнародним договором (ст. 561). Окрім того реалізація інституту правової допомоги може відбуватися за відсутності міжнародного договору на підставі запиту іншої держави чи на засадах взаємності (ч. 1 ст. 544 Кодексу).

Ст. 562 Кримінального процесуального кодексу України визначено, що якщо для виконання запиту компетентного органу іноземної держави необхідно провести процесуальну дію, виконання якої в Україні можливе лише з дозволу прокурора або суду, така дія здійснюється лише за умови отримання відповідного дозволу в порядку, передбаченому Кодексом, навіть якщо законодавство запитуючої сторони цього не передбачає. Підставою для вирішення питання щодо надання такого дозволу є матеріали звернення компетентного органу іноземної держави [139]. Тобто чинними нормативно-правовими актами України законодавець поділив міжнародно-правову допомогу на процесуальні дії, які можуть бути проведені в порядку надання міжнародної правової допомоги, та дії, які потребують спеціального дозволу [42, с. 320].

Отже правовою підставою для проведення правової допомоги окрім Кримінального процесуального кодексу України слугують: 1) багатосторонні міжнародні договори, положення яких регламентують проведення процесуальних дій, зокрема: Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 р. (ст. 3) [79]; Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р. (ст. 18) [122]; Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції 2003 р. (ст. 46) [121] тощо; 2) двосторонні міжнародні договори України, зокрема: Договір між Україною та Канадою про взаємодопомогу у кримінальних справах 1996 р. [64]; Договір між Україною та Сполученими Штатами Америки про взаємну правову допомогу у кримінальних справах 1998 р. [69]; Договір між Україною та Федеративною Республікою Бразилія про взаємну правову допомогу у кримінальних справах 2003 р. [71] тощо; 3) двосторонні міжнародні міжвідомчі договори України, укладені з метою спрощення порядку надання правової допомоги, в межах реалізації компетенції щодо впровадження безпосереднього порядку зносин між органами прокуратури: Угода між Генеральною прокуратурою України і Міністерством юстиції Республіки Польща на виконання статті 3 Договору між Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах від 24 травня 1993 року (1998 р.) [326]; Угода між Генеральною прокуратурою України та Генеральною прокуратурою Республіки Молдова на виконання статті 3 Договору між Україною і Республікою Молдова про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах від 13 грудня 1993 року (2010 р.) [327], якими деталізовано порядок виконання клопотань про правову допомогу.

Ще однією процесуальною формою міжнародного співробітництва органів прокуратури є екстрадиція, яка відповідно до Кримінального процесуального кодексу включає: офіційне звернення про встановлення місця перебування на території запитуваної держави особи, яку необхідно видати, та видачу такої особи; перевірку обставин, що можуть перешкоджати видачі;

прийняття рішення за запитом; фактичну передачу такої особи під юрисдикцію запитуючої держави (п. 2 ст. 541) [139]. Відповідно до ч. 2 ст. 574 Кримінального процесуального кодексу Офіс Генерального прокурора є центральним органом України щодо видачі (екстрадиції) підозрюваних, обвинувачених у кримінальних провадженнях під час досудового розслідування [139].

В літературі зазначається декілька аспектів поняття екстрадиції – як акт передачі особи іншій державі та як певна процедура (екстрадиційне провадження) [182, с. 56]. Черноус Ю., наголошує, що основним завданням екстрадиції під час досудового розслідування кримінального провадження є не лише сам факт видачі, але й комплекс процесуальних дій та організаційних заходів, спрямованих на попередження спроб особи ухилитися від органів досудового розслідування, продовжити займатися злочинною діяльністю, забезпечення збереження джерел доказової інформації, перевірку обставин, які можуть перешкоджати видачі, дотримання прав і свобод особи, що підлягає видачі та ін. [344, с. 149]. До процедури екстрадиції зокрема належать такі процесуальні дії [139]: затримання особи, яка вчинила злочини за межами України (ст. 582 Кримінального процесуального кодексу); тимчасовий арешт (ст. 583 Кримінального процесуального кодексу); екстрадиційний арешт (ст. 584 Кримінального процесуального кодексу); екстрадиційна перевірка (ст. 587 Кримінального процесуального кодексу).

Правовими підставами для екстрадиції можуть бути як багатосторонні міжнародні договори (зокрема Європейська конвенція про видачу правопорушників (ратифікована 1998 р.) [80]), так і двосторонні договори, зокрема Україною підписано міжнародні договори про видачу правопорушників з Республікою Індія [66], Федеративною Республікою Бразилія [72], Республікою Панама [68], Ісламською Республікою Іран [62], Арабською Республікою Єгипет [61], Об'єднаними Арабськими Еміратами [65], Малайзією [70], Йорданським Хашимітським Королівством [63]; про екстрадицію з Республікою Казахстан [67]. Положення про видачу осіб у

зв'язку з кримінальним переслідуванням містяться також у двосторонніх міжнародних договорах між Україною та Литовською Республікою, Естонською Республікою, Латвійською Республікою, Республікою Грузія, Азербайджанською Республікою, Республікою Молдова та іншими.

Слід також відмітити, що відносно нещодавно, 18 жовтня 2022 року, Верховною Радою України було ратифіковано Конвенцію про екстрадицію [123], що дозволить Офісу Генерального прокурора подавати запити на екстрадицію до США та багатьох країн Латинської Америки, що має вкрай важливе значення в контексті кримінального переслідування за воєнні злочини вчинені на території України.

Ще однією формою міжнародного співробітництва є перейняття кримінального провадження, яке полягає у здійсненні компетентними органами однієї держави розслідування з метою притягнення особи до кримінальної відповідальності за злочини, вчинені на території іншої держави, за її запитом (п. 3 ч. ст. 541 Кримінального процесуального кодексу). Процесуальні аспекти перейняття кримінального провадження. полягають в існуванні певного порядку запитування прийняття кримінального провадження, складанні міжнародного запиту про здійснення кримінального провадження (передачу кримінальних справ), вжиття тимчасових заходів в запитуваній державі (взяття під варту осіб до отримання запиту про їх кримінальне переслідування) та прийняття іноземної справи до свого провадження і правових наслідків такого прийняття [182, с. 78].

Наведена форма міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні забезпечується низкою міжнародних документів, серед яких: Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах (1959 р.) [79], Європейська конвенція про передачу провадження у кримінальних справах (1972 р.) [83], Конвенція про передачу засуджених осіб (1983 р.) [125], Європейська конвенція про міжнародну дійсність кримінальних вироків (2000 р.) [82] тощо.

За статистичними даними Офісу Генерального прокурора щодо міжнародно-правового співробітництва у кримінальному провадженні у 2023 р. від іноземних установ надійшло 1400 звернень, серед яких 1287 – про виконання процесуальних дій, 87 – про перейняття кримінального провадження, 26 – про екстрадицію. В свою чергу органами прокуратурами протягом 2023 р. було підготовлено 277 звернень до іноземних установ, серед них 263 про виконання процесуальних дій, 1 – про перейняття кримінального провадження, 13 – про екстрадицію. У 2022 р. надійшло 1661 звернення від іноземних установ, серед яких 1508 – про виконання процесуальних дій, 125 – перейняття кримінального провадження, 28 – про екстрадицію. В свою чергу органами прокуратури протягом 2022 р. було підготовлено 746 звернень до іноземних установ, серед них 311 про виконання процесуальних дій, 5 – про перейняття кримінального провадження, 430 – про екстрадицію. При цьому статистичні дані Офісу Генерального прокурора свідчать, що кількість звернень про правову допомогу від іноземних установ різко зменшилася у 2022 році – майже в 3 рази (усього за видами правової допомоги за 2021 р. – 4647 звернень, за 2020 р. – 3761, 2019 р. – 3167), а кількість звернень органами прокуратурами до іноземних установ з кожним роком поступово збільшувалася (усього за видами правової допомоги за 2021 р. – 332, за 2020 р. – 261, за 2019 р. – 218), а потім знову пішла на спад [262]. При цьому найбільша кількість звернень органами прокуратури до іноземних установ була направлена саме в рік повномасштабного вторгнення в Україну.

У контексті наведених статистичних показників щодо різкого зниження кількості звернень від іноземних установ слід звернути увагу, що 3 травня 2022 року листом Міністерства закордонних справ України «Щодо інформування про припинення дії міжнародних договорів України» № 72/12-612/1-30630 повідомлено, що у відповідності зі ст. 27 Закону України «Про міжнародні договори України» 24 лютого 2022 року припинила свою дію Угода про співробітництво між Генеральною прокуратурою України та Генеральною прокуратурою Російської Федерації, вчинена в м. Москві

15 вересня 2010 року. Листом також проінформовано, що 16 травня 2022 року припинила дію Угода про співробітництво між Генеральною прокуратурою України та Генеральною прокуратурою Республіки Білорусь, вчинена в м. Мінську 18 травня 2010 року [357].

Окрім того 1 грудня 2022 року було прийнято Закон України «Про зупинення дії та вихід з Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах та Протоколу до Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 22 січня 1993 року» [241] згідно з яким відповідно до ст. 62 Віденської конвенції про право міжнародних договорів, ст. 24 Закону України «Про міжнародні договори України» зупинено дію Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах, вчиненої від імені України у м. Мінську 22 січня 1993 року та Протоколу до Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 22 січня 1993 року, вчиненого від імені України у м. Москві 28 березня 1997 року у відносинах з російською федерацією та республікою білорусь.

Отже зміни в конфігурації міжнародних відносин, а також зміщення акцентів в тенденціях розвитку міжнародного співробітництва безпосередньо залежать як від суспільно-політичного та історичного контексту, ціннісних орієнтирів концепції національних інтересів, так і від вибору цивілізаційної моделі розвитку суб'єктів загалом.

Ще однією формою міжнародного співробітництва органів прокуратури є членство та співпраця з міжнародними урядовими та неурядовими організаціями, зокрема [183]:

1) Офіс Генерального прокурора приймає участь у трьох експертних комітетах Ради Європи:

– Комітет експертів з оцінювання заходів у боротьбі з відмивання брудних коштів MONEYVAL (The Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism) [375];

– Європейський комітет з кримінально-правових проблем (European Committee on Crime Problems, CDPC) [84];

– Група держав Ради Європи проти корупції (Group of States against Corruption, GRECO) [366].

2) Офіс Генерального прокурора співпрацює з Консультативною радою Європейських прокурорів (Consultative Council of European Prosecutors, CCPE) [361], що є консультативним органом при Комітеті міністрів Ради Європи та складається з генеральних прокурорів усіх держав-членів. Основним завданням CCPE визначено підготовку висновків для Комітету міністрів з питань, пов'язаних із прокуратурою, сприяння виконанню Рекомендації Rec (2000) 19 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам «Щодо ролі прокуратури в системі кримінального правосуддя» та Рекомендації Rec (2012) 11 «Щодо ролі прокурорів поза системою кримінального правосуддя», а також збір та узагальнення інформації про функціонування прокуратури в Європі. Дана установа розглядається як ключовий інструмент із вироблення правил і норм, що стосуються діяльності органів прокуратури [183].

3) співпраця з агентством Європейського Союзу з питань співробітництва у сфері кримінального правосуддя – Європейською організацією з питань юстиції (Євроюст) (European Union Agency for Criminal Justice Cooperation) [365], головною метою діяльності якого є підтримка і здійснення координації між національними слідчими органами й органами прокуратури держав-членів ЄС, а також третіх країн – у розслідуванні та судовому переслідуванні транснаціональних злочинів.

2 вересня 2017 р. набула чинності Угода про співробітництво між Україною та Європейською організацією з питань юстиції [328], метою якої визначено посилення співробітництва між Україною і Євроюстом у боротьбі з тяжкими злочинами, зокрема організованою злочинністю і тероризмом. Відповідно до ч. 1 ст. 4 Угоди компетентним органом в Україні для виконання

цієї Угоди є Генеральна прокуратура України. Угодою також передбачено можливість України відрядити Прокурора зі зв'язку для Євроюсту.

Вперше за історію прокуратури України 18 серпня 2018 р. було відряджено представника Генеральної прокуратури України Красноборову М. у якості Прокурора зі зв'язку для Євроюсту. До обов'язків Прокурора зі зв'язку входить сприяння взаємодії правоохоронних органів України з компетентними органами держав-членів Євроюсту, зміцнення співпраці з іншими організаціями та відомствами, розташованими в м. Гаага, зокрема, з Європолем, Європейською мережею з правосуддя, Міжнародним кримінальним судом, Міжнародним судом ООН, органами прокуратури Королівства Нідерланди, насамперед, у справі зі збиття пасажирського літака рейсу MH17 Малайзійських авіаліній. Координація такої діяльності здійснюється Департаментом міжнародно-правового співробітництва Генеральної прокуратури України [46].

Одним із результатів міжнародної співпраці органів прокуратури стало створення 23 лютого 2023 року Євроюстом захищеної Бази даних доказів основних міжнародних злочинів (Core International Crimes Evidence Database – CICED), де зберігається необхідна інформація для спільних розслідувань міжнародних злочинів рф. Централізоване функціонування бази CICED сприяє обміну ключовими доказами, допомагає виявляти системні дії, формувати стратегію розслідування, а також є зручним інструментом для аналізу окремих аспектів злочинів. Доступ до захищеної бази даних мають українські прокурори, представники Євроюсту, а також прокурори країн-партнерів, які проводять власні розслідування воєнних злочинів рф та мають своїх прокурорів для зв'язку в Євроюсті [181].

4) з 2005 року Генеральна прокуратура України за рішенням Виконавчого комітету набула організаційного членства в Міжнародній асоціації прокурорів (International Association of Prosecutors, IAP) [368], яка є неурядовим та неполітичним всесвітнім об'єднанням прокурорів зі спеціальним консультативним статусом при ООН, що налічує близько 183

організаційних членів та об'єднує індивідуальних учасників з більш ніж 177 країн світу.

5) співпраця з Міжнародною асоціацією юристів (International Bar Association, IBA) [198], яка з 1947 р. є провідною організацією міжнародних юристів і адвокатів, що працює над захистом і просуванням верховенства права.

У 2022 р. Офіс Генерального прокурора та Міжнародна асоціація юристів підписали Меморандум про взаєморозуміння щодо співробітництва з метою забезпечення притягнення до відповідальності за воєнні злочини та інші міжнародні злочини, включаючи злочин агресії, геноцид та злочини сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом [198].

Документ набрав чинності 20 жовтня 2022 року і охоплює такі сфери співробітництва: 1) доступ та використання фото- та відеофайлів як потенційних доказів міжнародних злочинів, вчинених в Україні, зібраних через мобільний застосунок – eyeWitness to Atrocities; 2) експертна підтримка щодо міжнародних злочинів, в тому числі розробка та впровадження ефективних стратегій розслідування (наприклад, щодо сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом); 3) підвищення теоретичної та практичної спроможності прокурорів забезпечувати правосуддя та відповідальність відповідно до міжнародних стандартів з урахуванням права на справедливий суд; 4) посилення існуючих моделей співпраці з Міжнародним кримінальним судом відповідно до принципу комплементарності; 5) обстоювання за створення Спеціального трибуналу щодо злочину агресії для притягнення до відповідальності вищого політичного та військового керівництва російської федерації; 6) експертна допомога Міжвідомчій робочій групі України з питань замороження активів, яка координує розшук, арешт та конфіскацію активів осіб, які прямо чи опосередковано причетні до агресії росії проти України; 7) докладання зусиль у співпраці з міжнародними партнерами для створення міжнародного

механізму компенсації, спрямованого на забезпечення повного та ефективного відшкодування шкоди, заподіяної Україні та українському народу [198].

У Рекомендації Rec (2000) 19 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам «Щодо ролі прокуратури в системі кримінального правосуддя» наголошується, що незважаючи на роль, що може належати іншим органам у справах стосовно міжнародного судового співробітництва, прямі контакти між прокурорами різних країн повинні продовжуватися в межах міжнародних угод там, де вони існують, або іншим чином на основі практичних домовленостей. У ряді сфер повинні бути застосовані заходи щодо подальших прямих контактів між прокурорами в контексті міжнародного судового співробітництва таким чином: а) поширення документації; б) упорядкування переліку контактів і адрес з іменами відповідних контактних осіб у різноманітних органах прокуратури, а також їхніх спеціальних сфер діяльності, зон відповідальності тощо; в) установа постійних особистих контактів між прокурорами з різних країн, зокрема шляхом організації систематичних зустрічей між Генеральними прокурорами; г) організації навчання і семінарів з підвищення кваліфікації; г) введення й удосконалення функції правових співробітників зв'язку, які є в іноземній державі; д) навчання іноземним мовам; е) удосконалення використання електронної передачі даних; є) організації робочих семінарів з іншими державами з питань взаємної допомоги й обміну питаннями стосовно злочинності [273].

В свою чергу у Рекомендації Rec (2012) 11 «Щодо ролі прокурорів поза системою кримінального правосуддя» також звертається увага, що необхідно підтримувати міжнародне співробітництво між органами прокуратури, які виконують схожі функції поза системою кримінального правосуддя, а також надання взаємної практичної допомоги як у рамках відповідних міжнародних договорів, так і за межами таких договорів [376].

В контексті наведеного варто відмітити також такі ефективні організаційні форми міжнародного співробітництва органів прокуратури як міжнародні конференції, семінари, круглі столи, міжнародні діалогові групи

та платформи, тренінги, міжнародні робочі групи, протокольні заходи з представниками іноземних держав і міжнародних організацій, в рамках яких відбувається розвиток міжнародних комунікацій, обмін досвідом та інформацією, зокрема у сфері правосуддя та забезпечення відповідальності за міжнародні злочини, надається експертно-консультативна та матеріально-технічна допомога, напрацьовуються дорожні карти, вдосконалюються механізми та інструменти міжнародної співпраці.

Зокрема протягом 2023 року представники органів прокуратури України долучилися до таких міжнародних заходів [181]:

1) Міжнародна конференція високого рівня United for Justice: Building a web of accountability for International crimes, за підсумками ухвалено важливі рішення: підписано меморандум про взаєморозуміння між США та JT, оголошено про створення ICRA, створено Ukraine Accountability Dialog Group, погоджено меморандум між Урядом України та Міжнародним кримінальним судом;

2) Міжнародна конференція United for Justice: Bucha – The Hague, присвячена забезпеченню відповідальності за злочин геноциду та воєнні злочини, вчинені під час окупації Київщини. За результатами конференції Генеральний прокурор Костін А. та прокурор Міжнародного кримінального суду Карім Хан домовилися про створення спільних з Міжнародним кримінальним судом тематичних робочих груп;

3) Стратегічна сесія та конференція U4J: Respect. Support. Justice, присвячені напрацюванню механізмів для ефективного розслідування злочинів сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом з дотриманням безпеки та надання допомоги постраждалим внаслідок збройної агресії рф;

4) United for Justice. United for Nature. Міжнародна конференція, присвячена екологічним викликам, пов'язаним із руйнівним впливом російської агресії;

5) United for Justice. War Crimes against Ukrainian Children. Конференція відбулася в Канаді, Торонто і була організована у партнерстві з Коледжем

Мессі, Центром прав людини Рауля Валленберга, Міністерством закордонних справ Канади та Посольством України в Канаді;

б) захід високого рівня «Цілісний шлях до правосуддя для потерпілих від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом (СНПК)», який відбувся на полях 78-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН [73].

Отже можемо констатувати, що сьогодні співпраця на міжнародній арені для нашої держави – це не просто певний рівень взаємодії, а об'єктивна першочергова потреба, зумовлена як тенденціями цивілізаційного розвитку суспільства у сучасному світі загалом, так і численними фактами порушень норм міжнародного гуманітарного права, прав і свобод людини, а також безпрецедентними масштабами воєнних злочинів, що продовжують вчинятися росією на території України, починаючи з 2014 року.

Так за даними Офісу Генерального прокурора України щодо документування злочинів, вчинених в період широкомасштабної агресії росії проти України, станом на 2024 рік зареєстровано 130269 злочинів агресії та воєнних злочинів, 17236 злочинів проти національної безпеки України [101]. Ці цифри не є остаточними, всеохоплююча картина злочинів російських військ на території нашої держави стане відомою лише після звільнення всіх окупованих українських територій.

В контексті наведеного слід констатувати, що існуючий формалізм процедур та механізмів міжнародного права, а також неспроможність ООН та інших міжнародних організацій забезпечити належне їх функціонування призвели по суті до повного свавілля у міжнародних відносинах.

Водночас в цій ситуації принцип міжнародного співробітництва набуває нового звучання: на тлі безпорадності багатьох міжнародних інституцій пряме співробітництво з державами-партнерами, оминаючи, таким чином, формальні процедури, пов'язані із дією з боку міжнародних організацій, є чи не найбільш оперативним і дієвим засобом попередження суттєвих наслідків збройних конфліктів міжнародного і неміжнародного характеру [300, с. 604–605].

Сьогодні спостерігається стрімке збільшення кількості неформальних об'єднань та рівня їх впливовості. Визначальною характеристикою таких об'єднань є те, що вони швидко та ефективно мобілізують міжнародну суспільну думку та досягають поставлених цілей методом тиску на урядові інституції. Таким чином, неформальні організації фактично руйнують монополію впливових міжнародних організацій чи держав на зовнішню політику та на поширення інформації на міжнародній арені [105, с. 122; 332, с. 66]. Такі «неінституалізовані полюси безпеки» являють гнучкий механізм міждержавного співробітництва з метою досягнення швидких та конкретних результатів, який не обтяжений формальними обмеженнями та утворюється хаотично-органічно, і діють без певної системності, фактично *ad hoc* [48, с. 557].

Наведені тенденції функціонування неформальних альянсів яскраво простежуються зокрема в рамках міжнародного співробітництва органів прокуратури. Прикладами таких альянсів є:

1) група з 43 країн, що у березні-квітні 2022 року звернулися до МКС щодо ситуації в Україні. 1 березня 2022 року уряд Литви офіційно звернувся до МКС щодо розслідування воєнних злочинів в Україні. Наступного дня спільну заяву до МКС надала скоординована група з 39 держав-учасниць Римського статуту. Протягом 11 березня – 1 квітня до спільної заяви доєдналися ще 4 держави. 2 березня 2022 року МКС було розпочато розслідування на підставі отриманих заяв щодо звинувачень у воєнних злочинах, злочинах проти людяності чи геноциді, скоєних на будь-якій частині території України будь-якою особою з 21 листопада 2013 року [374]. 17 березня 2023 року Палата попереднього провадження МКС видала ордери на арешт президента росії та уповноваженої президента росії у справах дитини за підозрою у незаконному примусовому переміщенні українських дітей. Цьому передували 5 місяців тісної співпраці прокурорів Офісу Генпрокурора та МКС. Українські прокурори всебічно сприяли роботі представників Суду

та передали понад 40 томів доказів щодо депортації росією українських дітей [181];

2) діалогова група Ukraine Accountability Dialogue Group, робота якої зосереджена на координації національних та міжнародних зусиль з питань притягнення до відповідальності за злочини, вчинені в Україні у результаті російської збройної агресії за чотирма напрямками: технічна та експертна допомога, співпраця з міжнародними організаціями та партнерами, які займаються збором доказів, комплексна співпраця в рамках національних розслідувань, робота з неурядовими громадськими організаціями [180]. Діалогова група є координаційним механізмом, який пропонує країнам, міжнародним організаціям та зацікавленим сторонам громадянського суспільства платформу для обговорення та узгодження національних та міжнародних ініціатив щодо притягнення до відповідальності за міжнародні злочини, скоєні в Україні. Рішення про створення Діалогової групи було прийнято 45 країнами на Конференції з підзвітності України, що відбулася в Гаазі 14 липня 2022 року. Про початок її роботи оголосив Міністр закордонних справ Нідерландів Вопке Гукстра на конференції «United for Justice» (Об'єднані заради справедливості) у Львові в березні 2023 року. Це спільна ініціатива України, Нідерландів, Європейського Союзу та МКС [181];

3) спільна слідча група для розслідування агресії росії та її воєнних злочинів на території України (ЖІТ, Joint investigation team) [369]. 25 березня 2022 року Польща, Литва та Україна створили Спільну слідчу групу для розслідування агресії росії та її воєнних злочинів на території України. Через три тижні після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну створення ЖІТ підтримав Євроюст. 25 квітня 2022 року вперше в історії до спільної слідчої групи долучився Офіс прокурора МКС [199]. 31 травня 2022 року приєднались Естонія, Латвія і Словаччина [78], а 13 жовтня 2022 року – Румунія, ставши сьомим членом спільної слідчої групи з розслідування тяжких міжнародних злочинів в Україні [60]. 3 березня 2023 року, під час конференції United for Justice у Львові країни ЖІТ підписали

Меморандум про взаєморозуміння з Міністерством юстиції Сполучених Штатів Америки, який має посилити координацію між країнами-партнерами JT та компетентними органами США у розслідуванні злочинів, пов'язаних з російською агресією. 14 квітня 2023 року члени JT уклали угоду про розширення мандату розслідування, яке окрім воєнних злочинів також включає розслідування злочину геноциду. 6 жовтня 2023 року до JT приєднався Європол – Агентство Європейського Союзу зі співробітництва правоохоронних органів. 23 листопада 2023 року Європол створив робочу OSINT-групу, щоб допомогти Україні розслідувати міжнародні злочини росії [181];

4) консультативна група з питань найтяжчих міжнародних злочинів АСА (Atrocity Crimes Advisory Group) – це багатостороння ініціатива, започаткована Сполученими Штатами, Європейським Союзом та Великою Британією з метою надання стратегічних консультацій та оперативної допомоги українському Офісу Генерального прокурора у розслідуванні та кримінальному переслідуванні міжнародних злочинів, пов'язаних з російською агресією. До роботи АСА долучились експерти з GRC (Global Rights Compliance), Джорджтаунського університету, КМЕС, IDLO та Pravo Justice. Група була створена у травні 2022 року і має на меті оптимізувати багатосторонні зусилля, спрямовані на сприяння якнайшвидшому залученню фінансових ресурсів та кваліфікованого персоналу для забезпечення потреб Офісу Генерального прокурора як законно створеного органу в Україні, відповідального за переслідування воєнних злочинів на власній території [181]. Як новий підхід до здійснення правосуддя в умовах конфлікту, інноваційна модель АСА підвищує здатність національних органів здійснювати правосуддя для потерпілих від найтяжчих міжнародних злочинів через внутрішні механізми та в координації з міжнародними експертами та органами [194].

Окрім того слід відмітити ініціативи створення Тимчасового офісу прокурора (Interim Prosecutor's Office) в Гаазі для напрацювання стратегії

кримінального переслідування та уніфікації доказів щодо злочину агресії проти України [133], який є попереднім компліментарним органом та, водночас, союзом держав, які всерйоз розглядають безальтернативність утворення спеціального *ad hoc* міжнародного трибуналу для розслідування злочину агресії проти України [48, с. 560] та спеціального міжнародного трибуналу щодо злочину агресії проти України. На цей неінституалізований союз безпеки покладена визначальна роль із напрацювання механізму, який, з однієї сторони, підтвердить силу сучасного світового правопорядку, основними підвалинами якого є основоположні права людини та непорушність кордонів, а також, з іншої сторони, змусить поважати міжнародне кримінальне право та напрацює реальний механізм реагування усієї міжнародної спільноти *erga omnes* на злочин агресії як один із ключових злочинів проти міжнародного права [48, с. 560].

З метою забезпечення належного міжнародного розслідування і притягнення до відповідальності за вчинення злочину агресії проти України, розробки та підготовки пропозицій щодо створення спеціального міжнародного трибуналу Указом Президента України від 22 вересня 2022 року № 661/2022 було створено робочу групу з опрацювання питання створення спеціального міжнародного трибуналу щодо злочину агресії проти України [263]. 2 квітня 2024 року у Гаазі відбулася конференція «Відновлення справедливості для України», під час якої 44 держави-підписанти політичної декларації (*Political Declaration of the Ministerial Conference on Restoring Justice for Ukraine*) висловили готовність та підтримку щодо створення спеціального міжнародного трибуналу щодо злочину агресії проти України [371].

Отже, можна виокремити дві досить умовні моделі міжнародної співпраці, які виступають підсистемами цілісного механізму участі органів прокуратури України в співробітництві на міжнародній арені: 1) інституційна (формальна) модель взаємодії – в рамках міжнародних організацій; 2) неінституційна (неформальна) – в рамках прямої міждержавної взаємодії (на рівні приватних ініціатив).

При цьому на сьогодні функціонування неінституційних («неформальних») альянсів має низку переваг перед інституційним міжнародним співробітництвом, зокрема: 1) відсутність зайвого формалізму; 2) гнучкість у способах вирішення спільних завдань; 3) оперативність; 4) пряма форма взаємодії між суб'єктами міжнародних відносин.

Проведений аналіз дозволяє також зробити висновок, що міжнародне співробітництво органів прокуратури має іманентні форми прояву, які є органічно пов'язаними в контексті досягнення поставлених перед прокуратурою завдань: 1) договірну (підготовка та укладання міжнародних (міжвідомчих) договорів) – в межах якої відбувається формування та удосконалення договірної бази міжнародного співробітництва, а також удосконалення національного законодавства, модернізація механізмів та інструментів процесуальної та організаційної форм міжнародного співробітництва органів прокуратури); 2) процесуальну (надання міжнародної правової допомоги, екстрадиція, перейняття кримінального провадження), що застосовується під час кримінального провадження; 3) організаційну (членство в міжнародних організаціях; міжнародні конференції, семінари, круглі столи, діалогові групи та платформи, робочі групи, міжнародні проекти (програми), протокольні заходи з представниками іноземних держав і міжнародних організацій, тренінги тощо), спрямовану на розвиток міжнародних комунікацій, обмін досвідом та інформацією, зокрема у сфері правосуддя та забезпечення відповідальності за міжнародні злочини, надання експертно-консультативної та матеріально-технічної допомоги, напрацювання дорожніх карт, вдосконалення механізмів та інструментів міжнародної співпраці).

Враховуючи безпрецедентні масштаби злочинів агресії та воєнних злочинів, вчинених росією та її військовими на території нашої держави, співробітництво прокуратури України на міжнародній арені набуває особливого концептуального значення. Незважаючи на складну військово-політичну та економічну ситуацію, Україна продовжує виступати активним

учасником міжнародних ініціатив, спрямованих на забезпечення миру і відновлення справедливості по відношенню до українського народу, використовуючи весь потенціал сучасних тенденцій розвитку міжнародних відносин та активно впроваджуючи нормативно-правові та інституційні зміни на внутрішньодержавному рівні.

3.2. Державний контроль за реалізацією прокуратурою своїх функцій та напрямки удосконалення законодавства

Підвищення рівня ефективності діяльності органів прокуратури, зокрема щодо забезпечення виконання конституційних функцій і повноважень, удосконалення зовнішніх та внутрішніх комунікацій, впровадження сучасної системи управління людським капіталом, покращення ресурсного забезпечення діяльності органів прокуратури є необхідним складником системних перетворень у державі, зокрема і в умовах євроінтеграції [239]. В дійсності органи прокуратури ефективно виконують свої конституційні функції, дотримуючись найкращих стандартів професійної компетентності, етики та доброчесності. В той же час, прокурори гарантують дотримання прав і інтересів потерпілих, свідків, а також основних прав підозрюваних і обвинувачених, а також інших учасників процесу згідно з високими стандартами захисту прав людини. Це, у свою чергу, не позбавляє проведення наукового пошуку в частині здійснення державного контролю за діяльністю прокуратури в частині реалізації своїх функцій.

На важливість досліджуємої проблематики щодо державного контролю за діяльністю прокуратури звертали увагу вчені під час підготовки та написання монографій, дисертаційних досліджень, наукових статей, як: Банах С.В. «Адміністративно-правове забезпечення функціонування органів прокуратури України» [12], Демків Д.М. «Адміністративно-правове

забезпечення взаємодії Спеціалізованої антикорупційної прокуратури з іншими правоохоронними органами» [57], Севрук Ю.Г. «Адміністративно-правове забезпечення реалізації функцій прокуратури України в контексті реформування органів кримінальної юстиції» [285], Кальчук О.М. «Адміністративно-правове регулювання правозахисної діяльності органів прокуратури України» [109], Кобилянський О.М. «Адміністративно-правові відносини, що виникають за участю органів прокуратури» [115], Махніцький О.І. «Судовий контроль за діяльністю органів прокуратури як гарантія дотримання прав людини» [170], Стефанчук М.М. «Теоретико-методологічні та організаційно-правові засади реалізації прокуратурою України представницької функції» [301] тощо. Враховуючи достатню кількість наукових публікацій у досліджуємі сфері, питання здійснення державного контролю за реалізацією прокуратурою своїх функцій залишаються актуальним.

Мета підрозділу полягає в аналізі нормативно-правових актів та наукових позицій вчених щодо здійснення державного контролю за реалізацією прокуратурою своїх функцій в умовах сьогодення.

В стратегічних документах наголошується на необхідності удосконалення механізмів інформування суспільства про випадки порушення прав людини, реагування на порушення з боку правоохоронців, висвітлення стану розслідування таких правопорушень із урахуванням категорій порушених прав, а також про резонансні правопорушення та актуальні події з метою демонстрації невідворотності покарання за вчинене правопорушення, відсутності подвійних стандартів або виняткового ставлення [239]. Все це засвідчує проведення органами прокуратури дієвої роботи щодо недопущення порушень з боку правоохоронних органів, органів публічної влади в цілому, і той же час, повинен відбуватися державний контроль за діяльністю останніх.

З метою вироблення дієвих заходів спрямованих на вдосконалення діяльності органів прокуратури, постає необхідним проведення наукового

пошуку щодо здійснення державного контролю за діяльністю органів прокуратури.

В межах монографічного дослідження, О.І Махніцький досліджує питання здійснення судового контролю за діяльністю органів прокуратури як гарантії дотримання прав людини, що становить особливий вид державного контролю, що здійснюється судовою гілкою влади, який має імперативний характер щодо перевірки та встановлення факту дотримання органами прокуратури покладених на них функцій щодо прийняття правомірних та обґрунтованих рішень в їх діяльності [170].

Недаремно в рішенні Конституційного Суду України від 30.09.2009 № № 16-рп/2009 в справі № 1-17/200930 наголошується, що судовий контроль за правомірністю порушення кримінальної справи є дієвою гарантією прав і свобод людини і громадянина, що забезпечує реалізацію права особи на судовий захист та не допускає зловживань з боку посадових та службових осіб правоохоронних органів [280].

В подальшому, О.І Махніцький зазначає, що встановлення дієвого судового контролю за діяльністю органів прокуратури є досить важливим завданням, адже, в нашій державі судовий контроль не є досконалим та потребує змін. В чинному законодавстві не має чітких норм щодо систематичного механізму здійснення судового контролю за органами прокуратури, тому питання здійснення останнього потребує подальшого комплексного наукового дослідження [170].

М.М. Стефанчук доводить, що в органах прокуратури під контролем розуміють спеціально сплановану та здійснювану систему перевірочних дій із забезпечення виконання покладених на органи прокуратури Конституцією України та Законом України «Про прокуратуру» функцій [301, с. 339]. Водночас вчена зауважує, що контроль доцільно ототожнювати не лише з перевітками діяльності підлеглих. Адже окрім перевірок, існують інші методи здійснення контролю, зокрема, моніторинг, аналіз, спостереження тощо. Тому при здійсненні контролю як складової праксеологічних засад організації

діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції прокурор має можливість використати весь широкий арсенал загальних засобів контролінгу, який випливає із його функціонального призначення [301, с. 340].

Н.М. Курко в межах наукового дослідження приділяє увагу визначенню мети та основних видів здійснення контролю за антикорупційною діяльністю прокуратури. Науковцем доведено, що метою такого контролю є: встановлення відповідності діяльності прокуратури законам України; виявлення відхилень від конституційних засад і державних програм; визначення причин незаконної або недоцільної антикорупційної діяльності й використання засобів, спрямованих на боротьбу з корупційними або пов'язаними з корупцією правопорушеннями; встановлення передумов щодо притягнення винних до відповідальності. У свою чергу, Н.М. Курко класифікує види зовнішнього контролю за антикорупційною діяльністю прокуратури: громадський (інститут викривачів) та державний (парламентський, фінансовий) [151, с. 158-159].

В той же час, аналіз нормативно-правових актів щодо діяльності органів прокуратури також засвідчує безпосереднє закріплення адміністративно-правових засад здійснення державного контролю за останніми. Так, наказом Генерального прокурора від 07.08.2020 № 365 «Про загальні засади організації роботи в органах прокуратури України» [230] закріплюється, що керівникам прокуратур усіх рівнів, їхнім першим заступникам та заступникам забезпечувати дієвий контроль за повнотою, якістю та своєчасністю виконання завдань і доручень керівництва відповідної прокуратури та прокуратур вищого рівня, планів роботи, рішень нарад, організаційно-розпорядчих актів, використовуючи різні форми та методи контролю. У разі виявлення порушень виконавської дисципліни, відповідно до рішення керівника прокуратури, необхідно вживати заходів для визначення їх причин та притягнення до відповідальності осіб, винних у цих порушеннях.

Крім того, підрозділам організаційного забезпечення Офісу Генерального прокурора та обласних прокуратур: вживати заходів щодо

удосконалення форм і методів організації роботи та контролю за виконанням, підвищення ефективності застосування організаційних чинників; здійснювати організаційне забезпечення управлінських заходів Генерального прокурора, керівників обласних прокуратур, контроль за виконанням їхніх доручень, додержанням вимог розпорядчих документів з питань організації роботи, встановленого порядку направлення прокурорам завдань, доручень і листів; вирішувати питання, які потребують узгодження дій структурних підрозділів Офісу Генерального прокурора та обласних прокуратур [230].

Безпосередня норма закріплює здійснення внутрішньо організаційного контролю, який покладається на керівників зазначеного правоохоронного органу, але останній відіграє важливу складову в реалізації функцій органів прокуратури.

Однією із форм контролю за діяльністю органів прокуратури варто вказати звернення громадян. Саме через цю форму контролю забезпечується реалізації та гарантування закріплених Конституцією України права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також права громадян на участь в управлінні державними справами, а також підвищення ефективності роботи органів державної влади та органів місцевого самоврядування, у тому числі органів прокуратури [259].

Г.М. Котляревська доводить, що звернення громадян становить собою адміністративно-правовий інститут, який спрямовано на врегулювання однорідних суспільних відносин у сфері забезпечення права громадян на звернення до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації, посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків у межах концепції належного публічного адміністрування [135]. У свою чергу, Г.М. Котляревська узагальнює, що звернення громадян є: по-перше, формою громадського контролю за діяльністю органів державної влади в цілому, та окремих посадових чи службових осіб зокрема, за допомогою якої виражається вимог громадян щодо поновлення порушеного права; по-друге,

способом формування правосвідомості громадян, що є запорукою становлення громадянського суспільства; по-третє, формою участі населення в державному управлінні та вирішенні державних та громадських справ, шляхом цілеспрямованого впливу громадянина на діяльність суб'єктів владних повноважень [135, с. 19]

В дійсності важливу роль відводиться органам прокуратури в частині дотримання прав громадян через призму конституційного права на звернення. Не даремно Указом Президента України від 07.02.2008 № 109/2008 рекомендовано Генеральній прокуратурі України: вжити додаткових заходів щодо забезпечення нагляду за додержанням прав громадян на звернення та особистий прийом, додержанням законів з питань звернень громадян, поновлення порушених прав; забезпечувати участь представників органів прокуратури в роботі постійно діючих комісій з питань розгляду звернень громадян [259]. В даному випадку констатуємо контроль, який покладається на органи прокуратури в частині дотримання органами публічної влади права на звернення громадян.

Основними завданнями діяльності органів прокуратури в цьому напрямі відповідно до наказу Генерального прокурора від 06.08.2020 № 363 визначено: організація та здійснення особистого прийому громадян; об'єктивний, всебічний та своєчасний розгляд звернень і запитів, перевірка викладених у них фактів, вжиття заходів для поновлення порушених прав громадян, прийняття рішень відповідно до вимог законодавства; оприлюднення публічної інформації, що перебуває у володінні органів прокуратури, розгляд запитів на інформацію у строки та порядку, що встановлені законодавством [257].

Крім того керівники органів прокуратури повинні систематично вивчати стан роботи з прийому громадян, розгляду звернень і запитів, забезпечення доступу до публічної інформації, вживати заходів щодо підвищення ефективності діяльності органів прокуратури з цих питань. У свою чергу, здійснювати контроль за результатами розгляду звернень і запитів, надавати

оцінку кожному факту неповного та необ'єктивного їх вирішення, необґрунтованого зволікання з їх розглядом, порушення законодавства про доступ до публічної інформації, забезпечувати вжиття заходів для усунення встановлених недоліків і притягнення до відповідальності винних осіб [257].

Варто звернути увагу, що основними критеріями оцінки ефективності діяльності на цьому напрямі є: забезпечення об'єктивного, всебічного і своєчасного розгляду звернень і запитів, оприлюднення у встановлені законом строки публічної інформації, що перебуває у володінні органів прокуратури, надання за запитами достовірної, точної та повної інформації, реальне поновлення порушених прав громадян [257].

В даному випадку контроль за діяльністю органів прокуратури через призму інституту звернення громадян відіграє важливу роль в діяльності останніх, оскільки надає можливість виявити певні прогалини, та своєчасно відреагувати на порушення основних прав та свобод людини та громадянина, як безпосередньо органами прокуратури, так й іншими органами публічної влади.

В той же час, звернення до Закону України «Про національну безпеку України» надає можливість вказати, що останнім врегульовано питання здійснення демократичного цивільного контролю за суб'єктами сектору безпеки і оборони, до яких відноситься й органи прокуратури. Віднесення останньої до зазначених суб'єктів можливо через призму здійснення останніми основних її функцій спрямованих на забезпечення національних інтересів України. Отже, предметом цивільного контролю є: 1) дотримання вимог Конституції і законів України у діяльності органів сектору безпеки і оборони, недопущення їх використання для узурпації влади, порушення прав і свобод людини і громадянина; 2) зміст і стан реалізації стратегій, доктрин, концепцій, державних програм та планів у сферах національної безпеки і оборони; 3) стан правопорядку в органах сектору безпеки і оборони, їх укомплектованість, оснащеність сучасним озброєнням, військовою і спеціальною технікою, забезпеченість необхідними запасами матеріальних

засобів та готовність до виконання завдань за призначенням у мирний час та в особливий період; 4) ефективність використання ресурсів, зокрема бюджетних коштів, органами сектору безпеки і оборони [242].

З метою реалізації вищезазначеної правової норми, у відповідності до ст. 6 Закону України «Про прокуратуру» Генеральний прокурор щороку до 1 квітня подає до Верховної Ради України звіт про діяльність прокуратури, який повинен містити інформацію про: 1) статистичні та аналітичні дані щодо виконання функцій, покладених на прокуратуру; 2) фактичну чисельність органів прокуратури у розрізі чисельності прокурорів, державних службовців, інших працівників, підвищення їхньої кваліфікації, проходження спеціальної підготовки, діяльності Тренінгового центру прокурорів України; 3) забезпечення незалежності прокурорів, зокрема кількість повідомлень про загрозу незалежності прокурора, які надійшли до Ради прокурорів України, та інформацію щодо прийнятих за такими повідомленнями рішень; 4) забезпечення законності та добросовісності у діяльності прокуратури, зокрема: кількість перевірок добросовісності прокурорів, проведених підрозділами внутрішньої безпеки, та інформацію щодо прийнятих за такими перевітками рішень; кількість проведених службових розслідувань, інформацію щодо приводів і підстав для їх призначення та проведення і щодо прийнятих рішень за результатами проведення таких службових розслідувань; кількість звернень та судових справ щодо відшкодування державою шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю прокурора, та розмір такої шкоди, відшкодований державою за звітний період, а також кількість судових справ щодо зворотної вимоги держави до прокурорів та сума коштів, витребувана за задоволеними судом зворотними вимогами держави; кількість дисциплінарних скарг щодо прокурорів, інформацію щодо прийнятих рішень за результатами розгляду таких скарг, зокрема кількість рішень про наявність дисциплінарних проступків прокурорів та про накладені (застосовані) дисциплінарні стягнення; 5) кошториси органів прокуратури та їх виконання; 6) забезпечення діяльності органів прокурорського самоврядування; 7) інші

відомості, що стосуються результатів діяльності прокуратури [261]. Вищезазначена інформація засвідчує відповідний рівень здійснення органами прокуратури законодавчо визначених та закріплених функцій.

В той же час, Закону України «Про національну безпеку України» визначає відповідну система цивільного контролю, який складається з контролю, що здійснюється Президентом України; контролю, що здійснюється Верховною Радою України; контролю, що здійснюється Радою національної безпеки і оборони України; контролю, що здійснюється Кабінетом Міністрів України, органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування; судового контролю; громадського нагляду. Тобто, закріплюються відповідні види контролю за діяльністю органів прокуратури щодо реалізації функцій, а саме: державний, громадський та судовий, які мають суттєвий вплив на органи прокуратури в частині підвищення рівня ефективності діяльності останньої.

Варто також звернути увагу на запровадження однієї із форм державного контролю за діяльністю органів прокуратури в загальному аспекті створення інституту «Прокурор громади». Проект «Прокурор громади» насамперед спрямований на захист інтересів людей від кримінальних посягань, забезпечення громадської безпеки у громадах через ефективну координацію діяльності органів правопорядку. Він покликаний також поліпшити комунікацію прокуратури з органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями та мешканцями громад в цілому. Ініціатива сприяє збільшенню рівня взаємодії громадян з прокуратурою та органами правопорядку, діалогу, і як наслідок зростанню безпеки, підвищенню довіри населення до їхньої роботи [298].

Отже, «Прокурор Громади» – це нова ініціатива, спрямована на практичне втілення принципу, який полягає у тому, що в центрі роботи прокурорів та правоохоронців – інтереси людини та її безпека [132].

Відповідно до наказу Генерального прокурора від 11.08.2023 № 224 затверджено концепцію взаємодії органів прокуратури з громадами

("Прокурор громади"), яка спрямовується на довгострокове ініціативне партнерство між прокуратурою, органами правопорядку, громадами та громадськими організаціями, серед іншого ветеранськими та волонтерськими, закладами освіти, бізнес-асоціаціями, покликане забезпечити ефективне вирішення проблем з безпекою в громадах (підвищення громадської безпеки), запобігання кримінальним правопорушенням і як наслідок поліпшення якості життя членів громад. Усі учасники такої співпраці поділяють мету зробити систему правосуддя більш людиноцентричною, динамічною та доступною, а також краще використовувати громаду як партнера для подолання злочинності. Йдеться також про поглиблення балансу між захистом прав особи, реалізацією запиту суспільства на справедливість, кримінальним переслідуванням і законним покаранням, завдяки налагодженій взаємодії прокуратури, органів правопорядку інших організацій та установ. Концепція створює платформу та нові інструменти для результативного досягнення завдань у зазначеній сфері [233].

В цілому варто виходити із тієї позиції, що провадження інституту «Прокурор громади» буде спрямовано на посилення партнерства та взаємодії між прокуратурою, іншими органами публічної влади, громадою, громадськими організаціями, міжнародними партнерами та бізнес-асоціаціями, закладами освіти для системного, негайного вирішення (розв'язання) проблем відповідної громади, підвищення публічної безпеки, запобігання (протидія) злочинам та підвищення якості життя представників громади [233]. Впровадження інструментів і принципів інституту «Прокурор громади» сприятиме належному втіленню в правову національну систему найкращих світових стандартів та практик ЄС у сферах правосуддя та правопорядку [233].

Дослідження питання здійснення державного контролю за реалізацією прокуратурою своїх функцій засвідчує, що цьому питанню приділяється увага як з боку науковців, так і правозастосовчої практики, в частині удосконалення діяльності останньої. Здійснення державного контролю за діяльністю органів

прокуратури має систематичний, всебічний та прозорий характер, в частині здійснення останніми своїх функцій. В цілому контроль за діяльністю органів прокуратури доцільно класифікувати на: державний, громадський та судовий. Основна мета здійснення державного контролю полягає у забезпечення реалізації основних прав та свобод людини та громадянина, та недопущення порушення останніми через використання різних правових інструментів. Предметом здійснення державного контролю за діяльністю прокуратури в частині реалізації функцій є: 1) інституціональна складова; 2) функціональна складова; 3) інструментальна складова; та 4) організаційна складова.

На підставі викладеного, під державним контролем за реалізацією прокуратурою своїх функцій доцільно розуміти систему цілеспрямованих дій спеціально створених суб'єктів, міжвідомчої компетенції, щодо перевірки, моніторингу, аналізу відповідності фактичного стану впорядкованості публічно-правових відносин за участю посадових осіб органів прокуратури дотриманню законності, встановленні фактів правопорушень та вжитті адекватних одержаному результату заходів з метою не допущення зловживання з боку прокурорів владними повноваженнями щодо застосування право обмежувальних заходів та забезпечення відповідного балансу між загальнодержавними, корпоративними інтересами та правами людини тощо.

Наголошено, що однією із форм державного контролю за діяльністю органів прокуратури в загальному аспекті доцільно віднести запровадження інституту «Прокурор громади». Запровадження останнього, з одного боку, наближає інститут прокуратури ближче до населення, що сприяє відкритості і прозорості їх діяльності, а з іншого створює додаткові можливості для здійснення контролю за діяльністю прокурора з боку інших учасників управління територіальними громадами.

Висновки до розділу 3

Дослідження пріоритетних напрямків удосконалення адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури дозволило отримати наступні висновки.

1. Визначено, що механізм правового регулювання міжнародного співробітництва прокуратури реалізується у двох площинах – міжнародній та площині національного права, в свою чергу остання характеризується комплексним характером правового регулювання – базується як на нормах кримінального процесуального права, так і на нормах адміністративного права.

2. Встановлено, що зміни в конфігурації міжнародних відносин, а також зміщення акцентів в тенденціях розвитку міжнародного співробітництва безпосередньо залежать як від суспільно-політичного та історичного контексту, ціннісних орієнтирів концепції національних інтересів, так і від вибору цивілізаційної моделі розвитку суб'єктів загалом.

3. Існуючий формалізм процедур та механізмів міжнародного права, а також неспроможність ООН та інших міжнародних організацій забезпечити належне їх функціонування, з однієї сторони призвели до повного свавілля у міжнародних відносинах, а з іншої – обумовили активний розвиток функціонування дієвих неінституційних («неформальних») альянсів, які мають низку переваг перед інституційним міжнародним співробітництвом, зокрема: 1) відсутність зайвого формалізму; 2) гнучкість у способах вирішення спільних завдань; 3) оперативність; 4) пряма форма взаємодії між суб'єктами міжнародних відносин.

4. Виокремлено умовні моделі міжнародної співпраці, які виступають підсистемами цілісного механізму участі органів прокуратури України в співробітництві на міжнародній арені: 1) інституційна (формальна) модель взаємодії – в рамках міжнародних організацій; 2) неінституційна

(неформальна) – в рамках прямої міждержавної взаємодії (на рівні приватних ініціатив).

5. Обґрунтовано, що міжнародне співробітництво органів прокуратури має іманентні форми прояву, які є органічно пов'язаними в контексті досягнення поставлених перед прокуратурою завдань: 1) договірну (підготовка та укладання міжнародних (міжвідомчих) договорів) – в межах якої відбувається формування та удосконалення договірної бази міжнародного співробітництва, а також удосконалення національного законодавства, модернізація механізмів та інструментів процесуальної та організаційної форм міжнародного співробітництва органів прокуратури); 2) процесуальну (надання міжнародної правової допомоги, екстрадиція, перейняття кримінального провадження), що застосовується під час кримінального провадження; 3) організаційну (членство в міжнародних організаціях; міжнародні конференції, семінари, круглі столи, діалогові групи та платформи, робочі групи, міжнародні проекти (програми), протокольні заходи з представниками іноземних держав і міжнародних організацій, тренінги тощо), спрямовану на розвиток міжнародних комунікацій, обмін досвідом та інформацією, зокрема у сфері правосуддя та забезпечення відповідальності за міжнародні злочини, надання експертно-консультативної та матеріально-технічної допомоги, напрацювання дорожніх карт, вдосконалення механізмів та інструментів міжнародної співпраці).

6. Аргументовано, що міжнародна співпраця у правоохоронній сфері для нашої держави сьогодні – це не просто певний рівень взаємодії, а об'єктивна першочергова потреба, зумовлена як загальними інтеграційними та глобалізаційними світовими процесами, що обумовлюють в тому числі виникнення нових транснаціональних форм злочинності, так і численними фактами порушень норм міжнародного гуманітарного права, прав і свобод людини, а також безпрецедентними масштабами воєнних злочинів, що продовжують вчинятися росією на території України, починаючи з 2014 року.

7. Акцентується увага на важливості вдосконалення механізмів

інформування громадськості про випадки порушення прав людини, реагування на правопорушення з боку правоохоронних органів, висвітлення процесу розслідування таких порушень з урахуванням типу порушених прав, а також на необхідності повідомляти про резонансні правопорушення та актуальні події, щоб продемонструвати невідворотність покарання за правопорушення, відсутність подвійних стандартів або привілейованого ставлення. Це підтверджує ефективну роботу прокуратури щодо запобігання порушенням з боку правоохоронних органів та інших органів державної влади, і той же час, повинен відбуватися державний контроль за діяльністю останніх.

8. Доведено, що здійснення державного контролю за діяльністю органів прокуратури має систематичний, всебічний та прозорий характер, в частині здійснення останніми своїх функцій. В цілому контроль за діяльністю органів прокуратури доцільно класифікувати на: державний, громадський та судовий.

9. Розглянуто контроль за діяльністю органів прокуратури через призму інституту звернення громадян відіграє важливу роль в діяльності останніх, оскільки надає можливість виявити певні прогалини, та своєчасно відреагувати на порушення основних прав та свобод людини та громадянина, як безпосередньо органами прокуратури, так й іншими органами публічної влади.

ВИСНОВКИ

У висновках дисертації представлено сучасний підхід до вирішення наукової задачі щодо визначення поняття та особливостей адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури, які сформульовані у теоретичних положеннях і пропозиціях, що містять наукову новизну.

1. Визначено, що тенденції сучасних досліджень, присвячених функціонуванню прокуратури України корелюються як зі збільшенням кількості реальних загроз національній безпеці, а також безпрецедентними викликами, які постали перед органами прокуратури у зв'язку із повномасштабною агресією РФ, так і процесами структурно-функціональної модернізації органів прокуратури, зумовленими остаточною відмовою від «радянської» моделі функціонування прокуратури та формуванням прокуратури європейського зразка, яка відповідатиме потребам та інтересам суспільства і держави, і, відповідно, перманентними змінами нормативно-правової регламентації організації та діяльності органів прокуратури.

2. Обґрунтовано, що теоретико-правова конструкція «адміністративно-правовий механізм реалізації функцій прокуратурою» характеризується сукупністю таких ознак: а) є динамічним системним утворенням, що характеризується внутрішньою зорганізованістю нормативних, інституційно-організаційних, інструментально-функціональних, ресурсно-забезпечувальних елементів, які формують цілісну єдність; б) внутрішня будова має структурно-функціональний характер; в) кожен елемент має власне призначення, одночасно обумовлене єдиною метою функціонування всього механізму задля досягнення бажаного правового результату (метою функціонування адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратурою є захист прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави, а бажаним правовим результатом виступає досягнення належного рівня законності та правопорядку в державі); г) функціонування такого

механізму забезпечується взаємозв'язком та взаємодією його елементів; г) виключний спеціальний склад суб'єктів, уповноважених здійснювати функції прокуратури; д) безпосередня практична реалізація такого механізму здійснюється на основі адміністративно-правових норм.

3. Встановлено, що правові засади адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури виступають нормативним засобом закріплення інституційно-організаційних, інструментально-функціональних, ресурсно-забезпечувальних параметрів реалізації функцій прокуратури, формуючи нормативно-правове поле функціонування всього механізму реалізації функцій прокуратури як складного цілісного утворення. При цьому правові засади адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури характеризуються певною дуальністю, з одного боку вони виступають статичною складовою цілісної конструктивної системи, яка може функціонувати лише у єдності та взаємодії її елементів, тобто у динаміці, а з іншого, – виступаючи нормативним підґрунтям належного та ефективного функціонування всього механізму, справляють визначальний формуючий вплив на інші елементи системи, виступаючи нормативною межею їх функціонування.

4. Визначено, що організація здійснення нагляду за додержанням законів органами, що проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство – це послідовний процес забезпечення законності у діяльності органів безпеки, який розрахований на мінімізацію проявів функціональних порушень процедур належної діяльності піднаглядних суб'єктів задля здійснення поступового переходу від карно-стимулюючих методів роботи прокурорів до їхньої взаємодії як суб'єктів реалізації спільної стратегії та тактики дій у сфері протидії злочинності. Доведено, що відповідальність за правильну організацію цього процесу більшою мірою лежить на Офісі Генерального прокурора, який має забезпечити, щоб всі ланки цього механізму діяли злагоджено завдяки заздалегідь розробленим порядкам та інструкціям, які оперативно адаптуються під змінні умови безпекового

середовища та способи реалізації міжінституційних зв'язків.

5. Виявлено, що зростаюча увага до прав людини, розвиток правозахисного руху та інтерес суспільства до прозорості та ефективності правосуддя, – чинники необхідності здійснення ефективного нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян. Доведено, що наразі ця функція прокуратури об'єктивує три самостійних різновиди діяльності (нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах; нагляд за додержанням законів при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян; нагляд за додержанням законів при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення), об'єднаних необхідністю реалізації обов'язку держави гарантувати дотримання прав громадян (навіть у випадку встановлення факту прояву антисоціальної поведінки), запобіганні їхньому порушенню та забезпеченні ефективного виконання судових рішень та рішень адміністративних органів.

6. Доведено, що забезпечення конституційної функції представництва держави прокуратурою у суді є ефективною формою захисту законних інтересів держави. Причому йдеться не тільки про ресурси держави та аспекти її функціональності, адже захист неповнолітніх, недієздатних або обмежено дієздатних у випадку відсутності у них можливості належного самозахисту теж є державним пріоритетом, зумовленим наявністю обов'язку держави піклуватись про своїх громадян. Однак виявлено, що її реалізація потребує подальшого нормативного забезпечення та уточнення, особливо у контексті захисту інтересів держави під час воєнного стану, який не тільки обмежує права громадян, але і створює додаткові виклики для забезпечення національних інтересів. З'ясовано, що органи державної влади, в особі їх політичних представників, та інші зацікавлені сторони усвідомлюють важливість цієї проблеми, активно працюють над стратегією відновлення

України, однак не враховують один важливий аспект – наявні проблеми судового представництва прокурорами можуть бути нормативно вирішеними, однак чи будуть відповідні рішення практично дієвими залишається відкритим питанням. Щонайменше в аспекті наявності у суду можливості самостійного вирішення питання про наявність у прокурора процесуальної правоздатності для звернення з позовом щодо специфічного предмета спору, який формально може не відповідати вимозі доцільності захисту, але потребує такого у зв'язку з фактичними обставинами. Виходячи з цього, важливо продовжувати вдосконалювати законодавство та процедури, щоб забезпечити ефективне представництво інтересів держави у суді під час воєнного стану та в інших складних ситуаціях.

6. Запропоновано визначення категорії «державний контроль за реалізацією прокуратурою своїх функцій» під яким доцільно розуміти систему цілеспрямованих дій спеціально створених суб'єктів, міжвідомчої компетенції, щодо перевірки, моніторингу, аналізу відповідності фактичного стану впорядкованості публічно-правових відносин за участю посадових осіб органів прокуратури дотриманню законності, встановленні фактів правопорушень та вжитті адекватних одержаному результату заходів з метою не допущення зловживання з боку прокурорів владними повноваженнями щодо застосування право обмежувальних заходів та забезпечення відповідного балансу між загальнодержавними, корпоративними інтересами та правами людини тощо. Наголошено, що однією із форм державного контролю за діяльністю органів прокуратури в загальному аспекті доцільно віднести запровадження інституту «Прокурор громади». Запровадження останнього, з одного боку, наближає інститут прокуратури ближче до населення, що сприяє відкритості і прозорості їх діяльності, а з іншого створює додаткові можливості для здійснення контролю за діяльністю прокурора з боку інших учасників управління територіальними громадами.

7. Доведено, що міжнародне співробітництво органів прокуратури, як регламентована міжнародними і національними нормативно-правовими

актами та заснована на загально визнаних принципах міжнародного права цілеспрямована, скоординована, узгоджена за цілями та пріоритетами, а також варіативна за формами, методами та інструментами реалізації діяльність, спрямована на досягнення спільних інтересів та завдань між різними формальними та неформальними суб'єктами міжнародної арени, виступає стратегічним напрямом, ефективним інструментом та основою належної реалізації функцій прокуратури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Агеев О. Прокурор як суб'єкт адміністративного процесу: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2006. 170 с.
2. Адміністративне право України в сучасних умовах (виклики початку ХХІ століття): монографія / В.В. Галуцько, В.І. Олефір, М.П. Пихтіна та ін.; за заг. ред. В.В. Галуцька. Херсон: Херсон. міська друкарня. 2010. 378 с.
3. Адміністративне право України: [навч. посіб.] / Г.Ю. Гулевська, Т.О. Коломоєць. К. : Істина, 2008. 216 с.
4. Аляєв С. Міжнародне співробітництво органів прокуратури під час розслідування злочинів РФ в Україні: публічно-управлінський аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 724–727.
5. Амелін О. Адміністративно-правове регулювання інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіон. Акад. упр. персоналом». Київ, 2020. 20 с.
6. Андрієвська Ю. Адміністративні процедури в діяльності органів прокуратури України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2017. 200 с.
7. Андрусак В. Правозахисна функція сучасної держави (на прикладі інституту прокуратури): загальнотеоретичне дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01; Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2015. 20 с.
8. Анпілогов О. Правове регулювання участі прокурора в адміністративному судочинстві щодо захисту прав і свобод громадянина: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. К., 2008. 196 с.
9. Артикуца Н. Законодавчі терміни та їх визначення. *Наукові записки. Юридичні науки*. 2009. Том № 90. С. 39–44.

10. Бабінська А. Кадрове забезпечення органів прокуратури України: адміністративно-правовий аспект: дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.07; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2021. 224 с.
11. Банах С. Сучасна концепція адміністративно-правового забезпечення функціонування органів прокуратури України: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2021. 421 с.
12. Банах С.В. Адміністративно-правове забезпечення функціонування органів прокуратури України: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2020. 372 с.
13. Басараб Р. Організаційно-правові засади діяльності Генерального прокурора України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. К., 2015. 245 с.
14. Безпалова О. Адміністративно-правовий механізм реалізації правоохоронної функції держави: монографія. Х.: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2014. 544 с.
15. Беляєва М. Конституційно-правові засади політичної функції Української держави: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Х., 2012. 270 с.
16. Берназюк Я. Особливості представництва прокурором інтересів держави в суді: нове законодавство та актуальні підходи Верховного Суду. Судово-юридична газета, 2020. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/presentation/zmi/941986/>
17. Беспалько І., Кисельова О. Повноваження прокурора як учасника кримінального провадження під час воєнного стану в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 357–361.
18. Белоусов Ю. та ін. Прокурор: керує? координує? наглядає? розслідує : Звіт за результатами дослідження «Роль прокурора на досудовій стадії кримінального процесу». Белоусов Ю., Венгер В., Мітько В., Орлеан А., Сущенко В., Яворська В.; за заг. ред. Белоусова Ю. К. : СТ-Друк, 2017. 268 с.
19. Бисага Ю., Швед І. Реалізація функцій органами прокуратури як елемент механізму забезпечення конституційної безпеки держави. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 1. С. 541–546.

20. Білодід І. Адміністративно-правовий статус органів прокуратури в умовах реформування правоохоронної системи України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2016. 22 с.

21. Білокінь Р.М. Окремі аспекти здійснення нагляду прокурора за додержанням законів у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 656-660.

22. Білокінь Р.М. Міжнародні стандарти нагляду прокурора за дотриманням законності у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2023. №78. Т. 2.С. 256-262

23. Білоус О. Правоохоронна і правозахисна діяльність органів судової влади і прокуратури в Україні: конституційно-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ, 2021. 23 с.

24. Богатирьова О. І. Особливості прокурорського нагляду за додержанням законів при здійсненні окремих заходів виховного впливу на засуджених до позбавлення волі. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 2. С. 193-200

25. Божко В. Аналіз співвідношення змісту термінів «засада» і «принцип» крізь призму правових позицій Конституційного суду України. *Вісник Львівського університету*. 2011. Вип. 54. С. 124–132.

26. Бойко П. Європейські стандарти адміністративно-правового забезпечення діяльності прокуратури в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Тернопіль, 2023. 20 с.

27. Боровик А. Роль прокуратури у документуванні та розслідуванні воєнних злочинів в ході російсько-української війни. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 2. С. 564–566.

28. Боровик А., Томчук А. Адміністративно-правовий механізм реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству.

Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2021. № 49. С. 49–52.

29. Бортун М. Становлення правового регулювання органів прокуратури України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10; Ген. прокуратура України, Нац. акад. прокуратури України. Київ, 2015. 20 с.

30. Боршуляк І. Організаційно-правові засади проходження служби в органах прокуратури: дис... канд. юрид. наук: 12.00.10; Національна академія прокуратури України. К., 2015. 253 с.

31. Бурбика М. Робота з персоналом в органах прокуратури України: організаційно-правові питання: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Х., 2007. 191 с.

32. Васильчук Б. Прокуратура як суб'єкт адміністративного права України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя-Дніпро: Запорізький нац. ун-т, Ун-т мит. справи та фінансів, 2019. 210 с.

33. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.); Уклад, голов, ред. В. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005 1728 с.

34. Великий тлумачний словник сучасної української мови. URL: https://ukrainian_explanatory.academic.ru/55037/%D0%B7%D0%B0%D1%81%D0%B0%D0%B4%D0%B0

35. Висновок щодо проекту Закону України «Про прокуратуру», затверджений на 79-ому пленарному засіданні Венеціанської комісії (Венеція, 12-13 червня 2009 р.). (CDL-AD(2009)048). URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2009\)048-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2009)048-ukr)

36. Висновок щодо проекту Закону України «Про прокуратуру», ухвалений Венеціанською комісією на її 96му Пленарному засіданні (Венеція, 11-12 жовтня 2013). URL: <https://rm.coe.int/1680097f7d>

37. Вишковська В. Правозахисна функція держави сутність та механізм здійснення в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2014. 224 с.

38. Вітвіцький С. С. Контроль діяльності публічної адміністрації в Україні: теорія і практика : монографія / С. С. Вітвіцький. Дніпропетровськ : ДДУВС, 2015. 368 с.

39. Вітвіцький С. С. Контроль як гарантія законності публічної адміністрації: монографія. Маріуполь : ФОП Бірінцев О. О., 2018. 409 с.

40. Вітвіцький С. С., Волобуєва О.О., Давидова Д.В. Джерела доказів у кримінальному процесі України: монографія. Київ: ВД «Дакор», 2021. 197 с.

41. Вітвіцький С.С., Волобуєва О.О., Куракін М.О., Котова В.В. Забезпечення безпеки осіб, які виконують спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації: монографія. Київ: ВД «Дакор», 2021. 261с.

42. Влад С. Особливості організації роботи органів прокуратури України у галузі міжнародного співробітництва. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 5. С. 319–324.

43. Гаврюшенко Г. Організаційно-правові засади забезпечення транспарентності прокурорської діяльності: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. Харків, 2015. 19 с.

44. Гайдай С. Прокурор як суб'єкт інформаційного права: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; Міжрегіон. акад. упр. персоналом. Київ, 2019. 222 с.

45. Ганєв А. Реалізація представницької функції прокуратури в адміністративному судочинстві: автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.07; МВС України, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпропетровськ: ДДУВС, 2017. 21 с.

46. Генеральна прокуратура України відрядила представника відомства до Офісу Європейської організації з питань юстиції. 20.08.2018. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=235318&fp=1550&s=print

47. Генеральні прокурори України та США підписали Меморандум про взаєморозуміння. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/generalni-prokurori-ukrayini-ta-ssa-pidpisali-memorandum-pro-vzajemorozuminnya>

48. Горовенко С. Неінституалізовані міжнародні альянси безпеки: на варті глобального миру та регіональної стабільності. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 1. С. 557–562.

49. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 № 1798-XII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>

50. Гречанюк С. К. Деякі проблеми прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні покарань з урахуванням нового законодавства про прокуратуру. *Право України*. 2015. № 6. С. 103-108.

51. Губанова Т. Адміністративно-правові засади організації та функціонування коледжів: порівняльно-правове дослідження: автореф. дис. ...д-ра юрид. наук: 12.00.07. Запоріж. нац. ун-т., 2018. 34 с.

52. Гузе К. Представництво прокурором інтересів громадянина або держави в цивільному судочинстві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2015. 21 с.

53. Гуртієва Л. М. Правова природа та поняття судового рішення у кримінальному провадженні України. *Правова держава*. 2016. № 22. С. 116-121.

54. Гуславський В. Управління співробітництвом ОВС України з правоохоронними органами країн СНД: організаційно-правові засади: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Х., 2006. 444 с.

55. Д'ячков Д. Принципи організації та діяльності прокуратури України в умовах її реформування: дис... канд. юрид. наук. Одеса, 2018. 225 с.

56. Данильченко Ю. Адміністративно-правове регулювання кадрового забезпечення органів прокуратури України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2015. 20 с.

57. Демків Д.М. Адміністративно-правове забезпечення взаємодії Спеціалізованої антикорупційної прокуратури з іншими правоохоронними органами: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Тернопіль, 2019. 256 с.

58. Денисова А.М. Механізм і засоби правового впливу (теоретико-правове дослідження): дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2013. 230 с.

59. Дерев'янка В. Організаційно-правові засади роботи з кадрами в органах прокуратури: автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.07; Міжрегіональна Академія управління персоналом. Київ, 2012. 20 с.

60. До Спільної слідчої групи з розслідування тяжких міжнародних злочинів в Україні (ЖТ) приєдналася Румунія. 13.10.2022. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/do-spilnoyi-slidcoyi-grupi-z-rozsliduvannya-tyazkix-miznarodnix-zlociniv-v-ukrayini-jit-prijednalasya-rumuniya>

61. Договір між Україною та Арабською Республікою Єгипет про видачу правопорушників. *Офіційний вісник України*. 2006. № 31. ст. 2290.

62. Договір між Україною та Ісламською Республікою Іран про видачу правопорушників. *Офіційний вісник України*. 2008. № 57. ст. 1923.

63. Договір між Україною та Йорданським хашимітським королівством про видачу правопорушників. *Офіційний вісник України*. 2021, № 40, № 78. ст. 2453.

64. Договір між Україною та Канадою про взаємодопомогу у кримінальних справах 1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_003#Text

65. Договір між Україною та Об'єднаними Арабськими Еміратами про видачу правопорушників. *Офіційний вісник України*. 2014. № 18, № 49. ст. 571.

66. Договір між Україною та Республікою Індія про видачу правопорушників. *Офіційний вісник України*. 2007. № 87. Ст. 3214.

67. Договір між Україною та Республікою Казахстан про екстрадицію. *Офіційний вісник України*. 2020. № 43. ст. 1375.

68. Договір між Україною та Республікою Панама про видачу правопорушників. *Офіційний вісник України*. 2006. № 33. ст. 2404.

69. Договір між Україною та Сполученими Штатами Америки про взаємну правову допомогу у кримінальних справах 1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_019#Text

70. Договір між Україною та Урядом Малайзії про видачу правопорушників. *Офіційний вісник України*. 2017. № 24, № 87. ст. 667.

71. Договір між Україною та Федеративною Республікою Бразилія про взаємну правову допомогу у кримінальних справах: Міжнародний документ від 16.01.2002. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/076_005#Text

72. Договір між Україною та Федеративною Республікою Бразилія про видачу правопорушників. *Офіційний вісник України*. 2007. № 87. ст. 3215.

73. Допомога, відповідальність, компенсації. Представники Офісу Генпрокурора в ООН обговорили забезпечення відповідальності за злочини сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/dopomoga-vidpovidalnist-kompensaciyi-predstavniki-ofisu-genprokurora-v-oon-obgovorili-zabezpecennya-vidpovidalnosti-za-zlocini-seksualnogo-nasilstva-povyazanogo-z-konfliktom>

74. Драган О. Особливості окремих слідчих дій та процесуального керівництва прокурорів під час воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2024. Вип. 81. Ч. 3. С. 185-190.

75. Драч Д. Прокурорський нагляд: український та європейський досвід. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 5. С. 132-136.

76. Дручек О. Поняття адміністративно-правового забезпечення прав, свобод та інтересів дитини органами внутрішніх справ України. *Форум права*. 2013. № 2. С. 123–128.

77. Дьомін Ю. Повноваження прокурора при здійсненні нагляду за оперативно-розшуковою діяльністю. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 3. С. 67–73.

78. Естонія, Латвія і Словаччина приєднуються до спільної слідчої групи з розслідування ймовірних тяжких міжнародних злочинів в Україні.

31.05.2022. URL: <https://www.eurojust.europa.eu/ua/news/estoniya-latviya-i-slovachchyna-pryyednuyutsya-do-spilnoyi-slidchoyi-hrupy-z-rozsliduvannya>

79. Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах. Страсбург, 20 квітня 1959 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_036#Text

80. Європейська конвенція про видачу правопорушників. Париж, 13 грудня 1957 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_033#Text

81. Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню. Страсбург, 26 листопада 1987 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_068#Text

82. Європейська конвенція про міжнародну дійсність кримінальних вироків. *Офіційний вісник України*. 2004. № 31. ст. 2125.

83. Європейська конвенція про передачу провадження у кримінальних справах (ETS N 73). *Офіційний вісник України*. 2005. № 44. ст. 2822.

84. Європейський комітет з кримінально-правових проблем. URL: <https://www.coe.int/en/web/cdpc>

85. Європіна Л. Засади прокурорської діяльності: загальна характеристика. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 3. С. 74–85.

86. Єгоров О. Захист прокуратурою України муніципальних прав особистості: конституційно-правове дослідження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02; Маріуп. держ. ун-т. Маріуполь, 2011. 224 с.

87. Єднак В. Органи прокуратури в системі правоохоронних органів України: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07; Харківський національний університет внутрішніх справ. Х., 2020. 446 с.

88. Єрмаков Д. Адміністративно-правове забезпечення формування позитивного іміджу органів прокуратури України: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07; Міжнародний університет бізнесу і права. Херсон, 2013. 212 с.

89. Єсімов С., Курилін І., Ковалів М. Механізм реалізації демографічної функції держави: поняття та структура. *Law & Sciences = Право та науки*. 2019. № 1–2. С. 17–22.

90. Жоган Р. Конституційно-правовий статус прокуратури в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02; Нац. акад. внутр. справ. К., 2010. 19 с.

91. Жувака С. Історико-правовий аналіз розвитку функцій прокуратури України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01; Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2019. 265 с.

92. Загальна декларація прав людини: прийнята і проголошена резолюцією 217А(III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

93. Загальна теорія держави і права: Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів] М. В. Цвік, В. Д. Ткаченко, Л. Л. Богачова та ін.; За ред. М.В. Цвіка, В.Д. Ткаченка, О.В. Петришина. Харків: Право, 2002. 432 с.

94. Загородній В. Основні напрями організації роботи районних (міських) прокуратур: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10; Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2009. 20 с.

95. Закон України «Про прокуратуру»: науково-практичний коментар. Станом на 20 травня 2018 року; кол. авт.; за ред. М.В. Лошицького. К: Видавничий дім «Професіонал», 2018. С. 115-117

96. Залужний В. Адміністративно-правові засади дисциплінарної відповідальності військовослужбовців Збройних Сил України: поняття, особливості юридичної природи та змісту. *Право та державне управління*. 2022. № 2. С. 95–102.

97. Зархін О. Проблеми нагляду військового прокурора за розслідуванням злочинів: дис... канд. юрид. наук: 12.00.10; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Х., 2002. 195 с.

98. Звірко О. Поняття та види заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян. *Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціальних та поведінкових наук* : матеріали міжнар. наук.- практ. конф. (м. Чернігів, 23-24 квіт. 2020 р.): у двох томах. Т. 1 / гол. ред.: О. М. Тогочинський. Академія Державної пенітенціарної служби. Чернігів: Академія ДПтС, 2020. С. 141-143

99. Звіт про роботу органів прокуратури за січень – березень 2023 року (усього по Україні). URL: https://old.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=229540

100. Звіт про роботу органів прокуратури за січень – березень 2024 року (усього по Україні). URL: https://old.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=246856

101. Злочини вчинені в період повномасштабного вторгнення РФ. Офіс Генерального прокурора. URL: ua-independent.com/home/rozsliduvannia-voiennykh-zlochyniv-i-rol-prokuratury

102. Іванова О. Прокурорський нагляд в Криму (1803-1917 рр.): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01; Відкр. міжнар. ун-т розв. людини «Україна». К., 2013. 20 с.

103. Івчук М. Адміністративно-правовий статус органів прокуратури України: автореф. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук: спец.: спец. 12.00.07. К., 2011. 20 с.

104. Іллящук Д. Кримінальна процесуальна діяльність прокурора у забезпеченні прав особи на стадії досудового розслідування: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09; Донецький державний університет внутрішніх справ. Кропивницький, 2024. 172 с.

105. Ільницька У. Процес інституціоналізації неурядових міжнародних організацій у світовій політиці. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2013. Вип. 25. С. 119–123.

106. Іскендеров Е. Правозахисна діяльність органів прокуратури: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10, Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». О., 2013. 200 с.

107. Іщук О. Адміністративна юрисдикція органів прокуратури: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2011. 19 с.

108. Кальчук О.М. Адміністративно-правове регулювання правозахисної діяльності органів прокуратури України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; Держ. НДІ М-ва внутр. справ України. Київ, 2015. 21 с.

109. Кальчук О.М. Адміністративно-правове регулювання правозахисної діяльності органів прокуратури України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2015. 217 с.

110. Карпунцов В. Теоретичні основи формування і реалізації функцій прокуратури: конституційно-правовий аспект: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.02. К., 2012. 222 с.

111. Касаційний господарський суд Верховного Суду нагадав про субсидіарну роль прокурора в процесі. Судово-юридична газета, 2019. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/153733-kasatsiyniy-gospodarskiy-sud-vs-nagadav-pro-subsidiarnu-rol-prokurora-v-protsesi>

112. Кашарський Ф. Організаційно-правові засади діяльності прокуратури в українських губерніях Російської імперії у другій половині XIX – на початку XX ст.: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01; Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Харків, 2019. 225 с.

113. Київська обласна прокуратура: офіційний сайт. URL: <https://kobl.gp.gov.ua/ua/zahust.html>

114. Кісліцина І. Актуальні питання діяльності прокуратури в умовах воєнного стану. *Правова позиція*. 2023. № 3 (40). С. 170–174.

115. Кобилянський О.М. Адміністративно-правові відносини, що виникають за участю органів прокуратури : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2015. 221 с.

116. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>

117. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. № 51. ст. 1122.

118. Козачук О. Організаційно-правові засади представництва прокуратурою інтересів громадянина або держави в суді: автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.09; Національна академія прокуратури України. К.: 2016. 21 с.

119. Коломоєць Т. Адміністративне право України: підручник / за заг. ред. Т.О. Коломоєць. Київ : Істина, 2012. 528 с.

120. Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки: схвалено Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2023#Text>

121. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 49. ст. 2048

122. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності. Прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text

123. Конвенція про екстрадицію. *Офіційний вісник України*. 2023. № 19. № 88. ст. 1123.

124. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

125. Конвенція про передачу засуджених осіб. Страсбург, 21 березня 1983 року. *Офіційний вісник України*. 2005. № 44. ст. 2823.

126. Конвенція про права дитини: прийнята резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1989 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

127. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 1984 р. URL:

128. Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_712#Text

129. Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_858#Text

130. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

131. Костенко О. Правове регулювання обігу інформації з обмеженим доступом у системі інформаційного забезпечення діяльності органів прокуратури: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; ДВНЗ «Запорізький національний університет». Запоріжжя, 2016. 314 с.

132. Костін А. Підписав концепцію проєкту «Прокурор Громади». URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/andrii-kostin-pidpisav-koncepciyu-projektu-prokuror-gromadi>.

133. Костін А. Ініціюємо створення тимчасового офісу прокурора в одному з європейських міст. 23.11.2022. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/andrii-kostin-iniciyujemo-stvorennya-timcasovogo-ofisu-prokurora-v-odnomu-z-jevropeiskix-mist>

134. Косюта М. Проблеми та шляхи розвитку прокуратури України в умовах побудови демократичної правової держави: дис... д-ра юрид. наук: 12.00.10; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Х., 2002. 469 с.

135. Котляревська Г.М. Адміністративно-правове забезпечення механізму звернення громадян в Україні : автореф. дис. доктора юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2020. 34 с.
136. Кошиков Д. Адміністративно-правові засади реалізації державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки держави: монографія / за заг. ред. О. І. Безпалової. Харків: Факт, 2020. 480 с.
137. Кравчук В. Прокуратура України як орган державної влади: інституційно-правовий аспект : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.10. К., 2012. 224 с.
138. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. ст. 13.
139. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
140. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 липня 2003 року. № 1129-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 3-4. ст. 21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text>
141. Кубко А. Державні інтереси в правовій системі України: поняття, ознаки, призначення. *Юридичний журнал «Право України»*. 2020. № 6. С. 234-250.
142. Кубко А. Державні інтереси у правовій системі України: деякі теоретичні питання. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2020. № 2 (68). С. 14-19.
143. Кубко А.Є. Державні інтереси і відповідальність держави: деякі питання співвідношення. *Часопис Київського університету права*. 2019. №4. С. 28-34.
144. Кузьмін К. Адміністративно-правові засади реалізації принципу гласності у діяльності органів прокуратури: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; Державний науково-дослідний інститут МВС України. Київ, 2014. 21 с.

145. Кулинич Л. Адміністративно-правові засади контрольно-наглядової діяльності органів прокуратури за дотриманням прав, свобод та законних інтересів громадян у державному управлінні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; Сумський державний університет. Суми, 2015. 20 с.

146. Кулинич С.А. Управлінські процедури в діяльності органів прокуратури України: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07; Харківський національний ун-т внутрішніх справ. Х., 2007. 191 с.

147. Куракін О. Механізм правового регулювання: теоретико-правова модель: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2016. 436 с.

148. Курбатова І. Міжнародне співробітництво прокуратури України під час кримінального провадження. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 2. С. 386–389.

149. Курбатова І. Прокурор як суб'єкт забезпечення прав особи у кримінальному судочинстві: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.09; Університет державної фіскальної служби України. Суми, Ірпінь. 38 с.

150. Курись А. Адміністративно-правовий статус керівника в органах прокуратури: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2011. 207 с.

151. Курко Н.М. Адміністративно-правове регулювання антикорупційної діяльності прокуратури: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2015. 191 с.

152. Курс адміністративного права України: підручник / В.К. Колпаков та ін.; за ред. В.В. Коваленка. Київ: Юрінком Інтер, 2012. 808 с.

153. Кучер О. Представництво прокуратурою у суді інтересів держави у бюджетній сфері: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.10; Нац. акад. прокуратури України. К., 2014. 20 с.

154. Латишева В., Бабіна В. Співробітництво України з міжнародними організаціями в умовах війни: проблеми, напрями та перспективи. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2023. Т. 15. № 1. С. 149–157.

155. Лекарь С. Місце адміністративно-правового механізму забезпечення економічної безпеки держави у системі державно-правового механізму. *Адміністративне право і процес*. № 1(3). 2013. С. 15–20.

156. Лескіна І. Адміністративно-правове забезпечення гендерної рівності в організації діяльності працівників прокуратури: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.17; ДВНЗ «Запорізький національний університет». Запоріжжя., 2014. 20 с.

157. Логоша В. Адміністративно-правові засади діяльності прокуратури в системі державних органів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2011. 18 с.

158. Лушер В. Адміністративно-правове забезпечення обігу інформації в органах прокуратури України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіон. Акад. упр. персоналом». Київ, 2014. 21 с.

159. Мавдрик М. Прокуратура України і її роль в забезпеченні прав і свобод людини і громадянина: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2013. 21 с.

160. Мазурик Р. Адміністративно-правові засади організації та діяльності обласної прокуратури: автореф. дис. ... д-ра. юрид. наук: 12.00.07; Міжнародний університет бізнесу і права. Херсон, 2021. 34 с.

161. Мазурик Р. Міжнародні стандарти діяльності прокурорів та їх реалізація на рівні обласних прокуратур. *Правова позиція*. 2021. № 1(30). С. 103–107.

162. Мазурик С. Інформаційно-правове забезпечення діяльності органів прокуратури: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; Терноп. нац. екон. ун-т. Тернопіль, 2017. 20 с.

163. Малахов С. Представництво прокурором інтересів громадянина або держави у виконавчому провадженні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10, Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Х., 2012. 200 с.

164. Малюга В. Принципи організації та діяльності прокуратури України: дис... канд. юрид. наук: 12.00.10; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2002. 205 с.

165. Мамедов Г. Функції прокуратури в Україні та Азербайджанській Республіці (порівняльно-правовий аналіз): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10; Нац. акад. прокуратури України. К., 2011. 18 с.

166. Мартинюк О. Адміністративна діяльність органів прокуратури: дис. ... канд. юр. наук: 12.00.07. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. 216 с.

167. Марченкова С. Адміністративно-правовий статус прокуратури України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07; Національний університет біоресурсів і природокористування України. К., 2013. 19 с.

168. Марчук Н. Організаційно-правові основи діяльності прокурора у досудовому кримінальному провадженні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10; Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Харків, 2012. 242 с.

169. Махніцький О.І. Адміністративно-правові засади дотримання прав людини в діяльності органів прокуратури України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; НДІ публ. права. Київ, 2021. 19 с.

170. Махніцький О.І. Судовий контроль за діяльністю органів прокуратури як гарантія дотримання прав людини. *Юридична наука*. 2019. № 6. С. 109–117.

171. Миколенко В. А. Європейські стандарти діяльності прокурора як державної посадової особи. *Правова держава*. 2017. № 25. С. 217-222.

172. Миколенко В. Правова модернізація органів прокуратури України в умовах європейської міждержавної інтеграції: загальнотеоретичне дослідження: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01; Івано-Франків. ун-т права ім. короля Данила Галицького. Івано-Франківськ, 2017. 36 с.

173. Миколенко В. Прокуратура України як суб'єкт адміністративного права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07; Міжрегіональна академія управління персоналом. Київ, 2011. 19 с.

174. Миколенко О. Механізм реалізації прав і свобод людини та громадянина в юридичній науці. Дослідження механізму реалізації прав і свобод людини та громадянина в публічному і приватному праві: кол. монографія / М.А. Баламуш, Н.В. Ільєва, О.М. Миколенко [та ін.; за заг. ред.: О.В. Гаран, О.І. Миколенко. Розд. 1. Одеса: Фенікс, 2023. С. 9–43.

175. Миновська О. В. Тенденції та перспективи розвитку інституту представництва прокуратурою інтересів громадянина та держави в суді. ПУЕТ, 2020. С. 125-128.

176. Мироненко Т. Є. До питання про прокурорський нагляд за додержанням законів під час виконання судових рішень у кримінальних справах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2016 № 23. С. 162-164

177. Мироненко Т.Є. Організаційно-правові аспекти управління взаємодією органів прокуратури України з громадськістю: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Київ, 2008. 20 с.

178. Мичка В. Генеза кримінально-процесуальної функції прокуратури на досудових стадіях кримінального судочинства (друга половина ХІХ ст. – 1991 р.): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01; Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2019. 186 с.

179. Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом 1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_374#Text

180. Міжнародна підтримка України на юридичному фронті посилюється - створено Dialogue Group. 04.03.2023. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/miznarodna-pidtrimka-ukrayini-na-yuridicnomu-fronti-posilyujetsya-stvoreno-dialogue-group>

181. Міжнародне співробітництво Офісу Генерального прокурора. Ключові напрями та результати. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/miznarodne-spivrobitnictvo-ofisu-generalnogo-prokurora-klyucovi-napryami-ta-rezultati>

182. Міжнародне співробітництво у кримінальному судочинстві: навч.-метод. посіб. для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 29 «Міжнародні відносини», спеціальності 293 «Міжнародне право» та галузі знань 26 «Цивільна безпека», спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність» / уклад.: М. І. Смирнов, В. К. Волошина, А. В. Підгородинська; Нац. ун-т «Одеська юрид. академія». Одеса: Фенікс, 2024. 165 с.

183. Міжнародне співробітництво. Офіс Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/mizhнародne-spivrobotnictvo>

184. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: прийнятий 16 грудня 1966 р. Генеральною Асамблеєю ООН URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

185. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права: прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text

186. Муравенко О. Роль і місце прокуратури в забезпеченні законності в державному управлінні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07; Сум. держ. ун-т. Суми, 2014. 203 с.

187. Мурза В. Наглядова функція держави: теоретико-правові засади становлення, розвитку та реалізації: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2014. 406 с.

188. Мурза В. Прокуратура в державному механізмі УСРР (1922–1933 рр.): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01; Національний ун-т внутрішніх справ. Харків, 2003. 186 с.

189. Назарук С. Адміністративно-правове забезпечення діяльності прокуратури України та провідних країн Європейського Союзу: порівняльне дослідження: дис.. доктора філософії; Центральноукраїнський державний педагогічний університет ім. В. Винниченка. Кропивницький, 2021. 235 с.

190. Натрус О. Організаційно-правові засади представництва прокуратурою інтересів громадянина або держави в суді: дис. ... канд. юрид.

наук : 12.00.10; Ген. прокуратура України, Нац. акад. прокуратури України. Київ, 2014. 177 с.

191. Науковий висновок на звернення судді ВС у справі 483/448/20 щодо повноважень прокурора по представництву інтересів держави в суді. Судова влада в Україні, 2022. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/nauk_visn/Nauk_visn_483_448_20_3.pdf

192. Невзоров О. Адміністративно-правовий статус прокуратури в Україні: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07; Науково-дослідний інститут публічного права. К., 2017. 20 с.

193. Нечипоренко С. Адміністративно-правові засади проходження служби в органах прокуратури: автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.07; Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2011. 205 с.

194. Новий підхід до правосуддя та відповідальності. Atrocity Crimes Advisory Group. URL: <https://www.aca-ukraine.org/uk/>

195. Огляд практики застосування суддями Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду законодавства, що визначає особливості правового статусу прокурора в господарському процесі за період з 01.01.2018 по 06.11.2018: Огляд Верховного Суду від 07.11.2018. Ligazakon, 2018. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/VSS00255>

196. Одуденко В. Організація роботи органів прокуратури у сфері ювенальної юстиції: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00. 10; Національна академія прокуратури України. К., 2016. 20 с.

197. Осипчук А. Адміністративно-правове забезпечення взаємодії прокуратури України з іншими правоохоронними органами: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07; Науково-дослідний інститут публічного права. Київ, 2020. 20 с.

198. Офіс Генерального прокурора та Міжнародна асоціація юристів підписали Меморандум про взаєморозуміння з метою забезпечення притягнення до відповідальності за міжнародні злочини. URL:

<https://uba.ua/news/ofis-generalnogo-prokurora-ta-mizhnarodna-asocziacziya-yurystiv-pidpysaly-memorandum-pro-vzayemorozuminnya-z-metoyu-zabezpechennya-prytyagnennya-do-vidpovidalnosti-za-mizhnarodni-zlochyny>

199. Офіс прокурора МКС приєднався до спільної слідчої групи України, Литви та Польщі щодо розслідування злочинів РФ. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/ofis-prokurora-mks-prijednavsya-do-spilnoyi-slidcoyi-grupi-ukrayini-litvi-ta-polshhi-shhodo-rozsliduvannya-zlociniv-rf>

200. Павчук С. Адміністративні процедури в органах прокуратури України: проблеми адміністративно-правового регулювання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; Науково-дослідний інститут публічного права. К., 2021. 16 с.

201. Падалко Г. Функції держави у сфері місцевого самоврядування в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. К., 2007. 190 с.

202. Панич Н. Становлення та розвиток інституту прокуратури в Галичині у складі Австрії і Австро-Угорщини (1849-1918 рр.): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Л., 2008. 240 с.

203. Панов В. Адміністративно-правове забезпечення реалізації органами прокуратури України правозахисної функції: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2014. 224 с.

204. Панов М. Проблеми методології формування категоріально-понятійного апарату юридичної науки. *Право України*. 2014. № 1. С. 50–60.

205. Перепелюк А. Механізм застосування права: структура та критерії ефективності (загальнотеоретичний аспект): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2016. 21 с.

206. Петрова А. Адміністрування роботи з кадрами в органах прокуратури України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.17; Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Х., 2016. 19 с.

207. Піляй І. Принцип транспарентності в діяльності органів прокуратури України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07; ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіон. Акад. упр. персоналом». К., 2018. 20 с.

208. Подкопаєв С. Теоретико-правові засади модернізації прокуратури в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.10; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2021. 477 с.

209. Подкопаєв С., Філоненко Г. Положення міжнародних документів про роль прокуратури поза кримінальною сферою. Європейські перспективи. 2012. № 4. Ч. 2. С. 73–77.

210. Подоляка С. *Адміністративні процедури прокурорської діяльності в Україні*: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; Міжрегіональна академія управління персоналом. Київ, 2014. 18 с.

211. Положення про відділ протидії порушенням прав людини у правоохоронній та пенітенціарній сферах Київської обласної прокуратури: Наказ керівника обласної прокуратури від 6 жовтня 2022р. № 93. Київська обласна прокуратура, 2022. URL: https://kobl.gp.gov.ua/ua/documents.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=206068

212. Положення про відділ протидії порушенням прав людини у правоохоронній та пенітенціарній сферах Житомирської обласної прокуратури. Житомирська обласна прокуратура. URL: https://zhit.gp.gov.ua/ua/materials.html?_m=publications&_t=rec&id=354901&download_af=10373

213. Положення про відділ протидії порушенням прав людини у правоохоронній та пенітенціарній сферах Кіровоградської обласної прокуратури. Кіровоградська обласна прокуратура. URL: <https://data.gov.ua/dataset/aa5102df-71ec-4fd1-b639-b25c226541b7/resource/79d43042-5302-41c5-914a-7ff76982af84/download/20-polozhennia-viddil-nagliadu-pri-vikonanni-sudovikh-rishen.docx>

214. Попов Г. Прокурорський нагляд за додержанням законів щодо захисту прав і свобод неповнолітніх: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.10; Нац. акад. прокуратури України. К., 2011. 23 с.

215. Попович Є. Управління органами прокуратури України: організаційно-правові проблеми: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Х., 2010. 373 с.

216. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 06 липня 2021 року в справі № 911/2169/20. ZakonOnline, 2023. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/98483103>

217. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 11.02.2020 у справі № 922/614/19. ЄДР судових рішень, 2020. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87902138>

218. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 15.09.2020 року у справі № 469/1044/17. IpLex360, 2020. URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=92270734&red=100003dcd5f202919a52df8faced6d2c83a656&d=5>

219. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 26 травня 2020 року, справа № 912/2385/18. ZakonOnline, 2023. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/90458902>

220. Постанова Верховного Суду від 24 жовтня 2019 року по справі № 910/17298/18. ЄДР судових рішень, 2019. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85154559>

221. Постанова Касаційного господарського суду Верховного Суду від 02.09.2020 у справі № 911/936/18. ЄДР судових рішень, 2020. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91320033>

222. Постанова Касаційного господарського суду Верховного Суду від 26.05.2021 у справі № 926/14/19. Ліга 360, 2021. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/97242608>

223. Постанова Касаційного господарського суду Верховного Суду від 24.04.2019 по справі № 911/1292/18. Zakononline, 2019. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/81436530>

224. Пояснювальна записка до Проекту Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів

України щодо вирішення деяких проблемних питань у діяльності органів прокуратури України № 7659 від 11.08.2022. *Верховна Рада України*. URL: [blob:https://itd.rada.gov.ua/88856508-1b04-4562-a41b-155812839454](https://itd.rada.gov.ua/88856508-1b04-4562-a41b-155812839454)

225. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>

226. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21 грудня 2016 року № 1798-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 7-8. ст. 50.

227. Про день початку роботи Офісу Генерального прокурора: наказ Генеральної прокуратури України від 23 грудня 2019 року № 351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351900-19#Text>

228. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 року № 2939-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. ст. 314.

229. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23 грудня 1993 року № 3782-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 11. ст. 51.

230. Про загальні засади організації роботи в органах прокуратури України : наказ Офісу Генерального прокурора від 07.08.2020 № 365. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0365905-20>.

231. Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів): Закон України від 23 вересня 2021 року № 1780-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2021. № 51. ст. 421.

232. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 49. ст. 2056.

233. Про затвердження Концепції взаємодії органів прокуратури з громадами ("Прокурор громади"): наказ Генерального прокурора від 11.08.2023 № 224. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0224905-23>.

234. Про затвердження Порядку виплати щомісячної надбавки за вислугу років прокурорам та іншим працівникам органів прокуратури:

постанова Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2015 року № 1090. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1090-2015-%D0%BF#Text>

235. Про затвердження Порядку відшкодування непередбачуваних витрат у зв'язку з відкликанням прокурорів із щорічної основної або додаткової оплачуваної відпустки: постанова Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2015 року № 209. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/209-2015-%D0%BF#Text>

236. Про затвердження Порядку координації діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності: Наказ Офісу Генерального прокурора від 08.02.2021 № 28. *Верховна Рада України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0028905-21#Text>

237. Про затвердження Порядку організації діяльності прокурорів і слідчих органів прокуратури у кримінальному провадженні: Наказ Генеральної прокуратури України від 28.03.2019 № 51. *Верховна Рада України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0363-19#Text>

238. Про затвердження Порядку організації роботи з питань внутрішньої безпеки в органах прокуратури України: наказ Генерального прокурора від 13 квітня 2017 року № 111. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0623-17#Text>

239. Про затвердження Стратегії розвитку прокуратури на 2021-2023 роки : наказ Генерального прокурора від 16.10.2020 № 489. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0489905-20>.

240. Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України.* 1996. № 47. ст. 256.

241. Про зупинення дії та вихід з Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах та Протоколу до Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 22 січня 1993 року: Закон України від 1 грудня 2022 року № 2783-IX. *Відомості Верховної Ради.* 2023. № 53. ст. 155

242. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/2469-19>.

243. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. *Верховна Рада України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>

244. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30 червня 1993 року № 3341-XII. *Відомості Верховної Ради України.* 1993. № 35. ст. 358.

245. Про організацію діяльності прокурорів з протидії порушенням прав людини у правоохоронній та пенітенціарній сферах: Наказ Офісу Генерального прокурора від 29.12.2021 № 400. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0400905-21#n125>

246. Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні: Наказ Генеральної прокуратури України від 19.12.2012 № 4гн. *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_004900-12#Text

247. Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні: Наказ Офісу Генерального прокурора від 30.09.2021 № 309. *Верховна Рада України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0309905-21#Text>

248. Про організацію діяльності прокурорів щодо представництва інтересів держави в суді: наказ Генерального прокурора від 21 серпня 2020 року № 389. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0389905-20#Text>

249. Про організацію нагляду за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність: Наказ Офісу Генерального прокурора від 08.09.2023 № 253. *Верховна Рада України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0253905-23#n63>

250. Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство: Наказ Генеральної прокуратури України від 04.10.1998 № 4. *Верховна Рада України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004900-98#Text>

251. Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять дізнання та досудове слідство: Наказ Генеральної прокуратури України від 20.04.2004 № 4/1гн. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v04_1900-04#Text

252. Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять дізнання та досудове слідство: Наказ Генеральної прокуратури України від 19.09.2005 № 4гн. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004900-05#Text>

253. Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність: Наказ Генеральної прокуратури України від 03.12.2012 № 4/1гн. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004900-12/ed20121203#Text>

254. Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять дізнання та досудове слідство: Наказ Генеральної прокуратури України від 28.10.2002 № 4. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004900-02#Text>

255. Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність: Наказ Генеральної прокуратури України від 28.10.2002 № 4/1. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v04_1900-02#Text

256. Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів при проведенні оперативно-розшукової діяльності: Наказ Генеральної прокуратури України від 06.04.2004 № 4гн. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004900-04#Text>

257. Про організацію роботи органів прокуратури з особистого прийому, розгляду звернень і запитів та забезпечення доступу до публічної інформації : наказ Генерального прокурора від 06.08.2020 № 363. URL : https://old.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=230573

258. Про організацію роботи органів прокуратури України у сфері міжнародного співробітництва: наказ Генерального прокурор від 12 вересня 2023 року № 258. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0258905-23#Text>

259. Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування : Указ Президента України від 07.02.2008 № 109/2008. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/109/2008>.

260. Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинуві незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду: Закон України від 1 грудня 1994 року № 266/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 1. ст. 1.

261. Про прокуратуру : Закон України; Перелік від 14.10.2014 № 1697-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/1697-18>

262. Про роботу органів прокуратури. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-robotu-organiv-prokuraturi-2>

263. Про робочу групу з опрацювання питання створення спеціального міжнародного трибуналу щодо злочину агресії проти України: Указ Президента України від 22 вересня 2022 року № 661/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6612022-44081>.

264. Про символіку Офісу Генерального прокурора: Указ Президента України від 6 жовтня 2021 року № 506/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/506/2021#Text>

265. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки: Указ Президента України від 11.06.2021 № 231/202. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text>

266. Про упорядкування структури та умов оплати праці працівників органів прокуратури: постанова Кабінету Міністрів України від 31 травня

2012 року № 505. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/505-2012-%D0%BF#Text>

267. Про формений одяг працівників органів прокуратури, яким присвоєно класні чини: постанова Кабінету Міністрів України від 7 вересня 1998 року № 1392. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-98-%D0%BF#Text>

268. Проект Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вирішення деяких проблемних питань у діяльності органів прокуратури України № 7659 від 11.08.2022. blob:<https://itd.rada.gov.ua/df50b23c-7782-4831-9fea-0946df573ede>

269. Проект Плану відновлення України: Матеріали робочої групи «Юстиція». Національна рада з відновлення України від наслідків війни, 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/justice.pdf>

270. Прокурори на захисті державних інтересів. Розповідаємо про роботу у сфері представництва інтересів держави в суді. Офіс генерального прокурора, 2023. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/prokurori-na-zaxisti-derzavnix-interesiv-rozpovidajemo-pro-robotu-u-sferi-predstavnictva-interesiv-derzavi-v-sudi>

271. Радченко О. Категорія «механізм» у системі державного управління. *Держава та регіони*. 2009. №. 3. С. 64–69.

272. Резолюція 1755 (2010) Парламентської Асамблеї Ради Європи "Функціонування демократичних інституцій в Україні" Ухвалена у Страсбурзі (Французька Республіка) 4 жовтня 2010 року. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a19#Text

273. Рекомендація Rec (2000) 19 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо ролі прокуратури в системі кримінального правосуддя: ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 724 засіданні заступників міністрів 6 жовтня 2000 року. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2000_19_2000_10_6.pdf

274. Рекомендація Rec(2012)11 Комітету міністрів державам-учасникам «Про роль публічних обвинувачів поза системою кримінальної юстиції». URL: https://www.pravo.org.ua/files/rec_chodo_publ.PDF.

275. Реформа системи правосуддя Бриф. Центр політико-правових реформ, 2023. URL: <https://pravo.org.ua/wp-content/uploads/2023/03/Bryf-sudova-reforma-.pdf>.

276. Рибалка Н. Адміністративно-правові аспекти діяльності Президента України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07; Академія управління Міністерства внутрішніх справ. К., 2009. 18 с.

277. Рибалко Г. Організаційно-правові основи правозахисної діяльності органів прокуратури України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Х., 2013. 20 с.

278. Рішення Другого сенату Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Марго Поліни Олександрівни щодо відповідності Конституції України (конституцій [...]): Рішення Конституційного суду України від 06.04.2022 № 2-р(П)/2022. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-22>

279. Рішення Другого сенату Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Публічного акціонерного товариства акціонерний комерційний банк "ІНДУСТРІ [...]: Рішення Конституційного суду України від 28.04.2021 № 2-р(П)/2021. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va02p710-21#Text>

280. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин сьомої, дев'ятої, пункту 2 частини шістнадцятої статті 236-8 Кримінально-процесуального кодексу України : Рішення Конституційного суду Україн від 30.06.2009 № 16-рп/2009 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/v016p710-09>.

281. Рубан А. Адміністративно-правові засади здійснення прокуратурою правоохоронної функції держави: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; Науково-дослідний інститут публічного права. Київ, 2018. 21 с.

282. Руденко М. Організаційно-правові аспекти представництва прокуратурою інтересів громадянина або держави в адміністративному суді: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.10. К., 2009. 21 с.

283. Савенко Д. Верховенство права і законність в організації та діяльності прокуратури України: загальнотеоретичне дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01; Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2015. 20 с.

284. Савуляк Р. Реорганізація органів прокуратури за судовою реформою 1864 року в Україні: автореф... дис. канд. юрид. наук. Львів, 2011. 21 с.

285. Севрук Ю.Г. Адміністративно-правове забезпечення реалізації функцій прокуратури України в контексті реформування органів кримінальної юстиції: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2020. 197 с.

286. Селіванов В. До проблеми методологічного забезпечення теоретичного аналізу державотворення і правотворення в Україні. *Право України*. 2006. № 4. С. 21–28.

287. Семчук Ю. Прокуратура України в євроінтеграційній парадигмі: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10; Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів, 2014. 225 с.

288. Серода В. Проблеми підвищення ефективності діяльності прокурора з підтримання державного обвинувачення в суді: дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.10. Харків, 2005. 233 с.

289. Сикал М. Питання прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах. Актуальні проблеми правознавства. 2018. №. 1. С. 111-114.

290. Сімчук В. Адміністративно-правові засади забезпечення митної безпеки в умовах євроінтеграції: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ: 2020. 234 с.

291. Сіренко К. Проходження служби в органах прокуратури України: адміністративно-правове регулювання: дис... канд. юрид. наук: 12.00.17; Харківський національний університет внутрішніх справ. К., 2016. 197 с.

292. Скибенко О. Конституційно-правовий статус прокуратури України в умовах реформування: дис. канд. юрид. наук.: 12.00.02. Київ. 2021. 237 с.

293. Слабунова Ю. Адміністративно-правовий механізм забезпечення прав громадян органами прокуратури: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2013. 194 с.

294. Словник синонімів. URL: <https://synonimy.info/%D0%B7/%D0%B7%D0%B0%D1%81%D0%B0%D0%B4%D0%B0>

295. Словник української мови: в 11 т.] / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні; редкол.: І. К. Білодід (голова) [та ін.]. Київ: Наук. думка, 1970-1980. Т. 4 : І-М / ред. тому: А. А. Бурячок, П. П. Доценко. 1973. 840 с.

296. Словник.ua. Портал української мови та культури. URL: [https://slovnuk.ua/index.php?swrd=%D1%84%D1%83%D0%BD%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9#:~:text=%D0%A4%D0%A3%D0%9D%D0%9A%D0%A6%D0%86%D0%9E%D0%9D%D0%90%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%98%D0%99%2C%20%D0%B0%2C%20%D0%B5,%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D1%80%D0%B8%D1%81%20%D0%BF%D0%BB%D1%83%D0%B3%D0%B0%20\(%D0%9D%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%81%D0%B8%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%80](https://slovnuk.ua/index.php?swrd=%D1%84%D1%83%D0%BD%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9#:~:text=%D0%A4%D0%A3%D0%9D%D0%9A%D0%A6%D0%86%D0%9E%D0%9D%D0%90%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%98%D0%99%2C%20%D0%B0%2C%20%D0%B5,%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D1%80%D0%B8%D1%81%20%D0%BF%D0%BB%D1%83%D0%B3%D0%B0%20(%D0%9D%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%81%D0%B8%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%80)

297. Соболь Є.Ю., Журавльов Д.В., Переверзєв Д.М. Адміністративно-правові засади та правове регулювання реалізації, охорони і захисту прав та

свобод осіб з інвалідністю з боку публічної адміністрації: колективна монографія. Київ : ФОП Кандиба Т. П., 2022. 341 с.

298. Співпраця з громадянським суспільством є важливим складником проєкту «Прокурор громади». URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/spivprasya-z-gromadyanskim-suspilstvom-je-vazlivim-skladnikom-projektu-prokuror-gromadi>.

299. Справа про представництво прокуратурою України інтересів держави в арбітражному суді: рішення Конституційного суду України № 3-рп/99 від 8 квітня 1999 р. Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-99>

300. Степаненко К. Принцип міжнародного співробітництва в сучасних міжнародних відносинах. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. № 4. С. 602–606.

301. Стефанчук М. Теоретико-методологічні та організаційно-правові засади реалізації прокуратурою України представницької функції: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.10; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2018. 40 с.

302. Стефанчук М.М. Теоретико-методологічні та організаційно-правові засади реалізації прокуратурою України представницької функції : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2017. 471 с.

303. Стеценко С. Адміністративне право України: навч. посіб. К.: Атіка, 2007. 624 с.

304. Стратегічний план щодо реалізації повноважень органів прокуратури у сфері кримінального переслідування за вчинення міжнародних злочинів на 2023–2025 роки: затверджено наказом Генерального прокурора від 15 вересня 2023 року. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/strategicnii-plan-shhodo-realizaciyi-povnovazen-organiv-prokuraturi-u-sferi-kriminalnogo-peresliduvannya-za-vcinennya-miznarodnix-zlociniv-na-2023-2025-roki>

305. Стратегія розвитку прокуратури на 2021-2023 роки: затверджено наказом Генерального прокурора від 16 жовтня 2020 року № 489. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/strategiya-rozvitku-prokuraturo-na-2021-2023-roki>

306. Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки: затверджено Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text>

307. Стрехалюк А. Філософський сенс поняття засади права у сучасній філософії права (Ліберальні концепції). *Гуманітарні та соціальні науки: матеріали I Міжнародної конференції молодих вчених (м. Львів, 14–16 травня 2009 р.)*.: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2009. С. 306–307.

308. Структура Офісу Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/struktura-struktura-ofisu-generalnogo-prokurora-zatverdzhena-nakazom-generalnogo-prokurora-vid-21-12-2019-no-99-shc>

309. Струневич О. Історія прокурорської діяльності в Україні: теоретико-правовий аналіз: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.01. Дніпро, 2021. 423 с.

310. Ступник Я. Поняття і структура механізму протидії наркозлочинності. *Форум права*. 2011. № 1. С. 994–997.

311. Судова практика Касаційного господарського суду Верховного Суду щодо права прокурора представляти інтереси держави у суді. Судова влада в Україні, 2021. URL: <https://vl.arbitr.gov.ua/sud5004/pres-centr/news/1121579/>

312. Судова практика. Про здійснення прокурором представництва інтересів держави в суді розповідає Північно-західний апеляційний господарський суд (частина I). Судова влада в Україні, 2023. URL: <https://court.gov.ua/press/news/1514873/>

313. Сухонос В. Організаційно-правові проблеми кадрового забезпечення органів прокуратури: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.10; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Х., 1999. 19 с.

314. Сухонос В. Прокуратура в механізмі української держави: проблеми теорії та практики: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.10; Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2009. 335 с.

315. Сухонос В. Прокуратура в механізмі української держави: проблеми теорії та практики : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.10; Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2009. 42 с.

316. США та країни-члени JT підписали Меморандум про взаєморозуміння. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/ssa-ta-krayini-cleni-jit-pidpisali-memorandum-pro-vzajemorozuminnya>

317. Таможня О. Представництво інтересів держави в адміністративному судочинстві: особливості та проблеми нормативно-правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 4. С. 178-185.

318. Тарахонич Т. Механізм дії права, механізм правового регулювання, механізм реалізації права: особливості взаємодії. *Держава і право*. 2010. Вип. 50. С. 12–18.

319. Терещук Г. Представництво прокуратурою інтересів дітей в цивільному судочинстві: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10; Ген. прокуратура України, Нац. акад. прокуратури України. Київ, 2015. 20 с.

320. Тіхонов С., Василичук В., Вишневецький С. Удосконалення участі прокурора під час ведення оперативно-розшукових справ підрозділами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність. *Теорія і практика правознавства*. 2022. Вип. 1 (21). С. 82-96

321. Тогобіцька-Громова.А. Керівник в органах прокуратури: адміністративно-правовий статус: дис. ... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.07. Суми: СумДУ, 2019. 227 с.

322. Тодика Ю. Конституція України: проблеми теорії і практики: монографія. Х.: Факт, 2000. 608 с.

323. Торяник О. Конституційно-правовий статус прокуратури України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02; Ін-т законодавства Верхов. Ради України. Київ, 2018. 20 с.

324. Трухан А. Прокуратура західних областей України у 1944–1953 рр. (історико-правовий аспект): автореф. дис. канд. юрид.: 12.00.01; Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2012. 16 с.

325. У фокусі прокурорів – захист інтересів держави в суді під час війни. Офіс Генерального прокурора, 2023. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/u-fokusi-prokuroriv-zaxist-interesiv-derzavi-v-sudi-pid-cas-viini>

326. Угода між Генеральною прокуратурою України і Міністерством юстиції Республіки Польща на виконання статті 3 Договору між Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах від 24 травня 1993 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_013#Text

327. Угода між Генеральною прокуратурою України та Генеральною прокуратурою Республіки Молдова на виконання статті 3 Договору між Україною і Республікою Молдова про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах від 13 грудня 1993 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/498_143#Text

328. Угода про співробітництво між Україною та Європейською організацією з питань юстиції. *Офіційний вісник України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_024-16#Text

329. Ухвала Касаційного господарського суду Верховного Суду від 08.04.2021 у справі № 914/2618/16. ЄДР судових рішень, 2021. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96377106>

330. Фідря Ю., Назарук О. Кримінальна процесуальна діяльність прокурора в умовах воєнного стану. *Історико-правовий часопис*. 2023. № 18(1). С. 95-101.

331. Фролов Ю. Правові засади діяльності вищих навчальних закладів в Україні. *Форум права*. 2013. № 1 С. 1079–1085.

332. Хар О. Особливості інституалізації міжнародних неурядових організацій та їх взаємодії з міжнародними урядовими організаціями. *Вісник НГУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2019. № 2(42). URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/32669/1/VPSP2019-2_62-66.pdf.

333. Харченко В. Принципи реалізації правоохоронної функції держави органами прокуратури України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; Науково-дослідний інститут публічного права. Київ, 2018. 20 с.

334. Хомич А. Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки прокуратури України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2017. 20 с.

335. Хорсуненко О. Прокуратура України та країн-членів Європейського Союзу: порівняльне дослідження: дисертація на здобуття наук. ступ. ... спец. 12.00.10; І-т держ. і права ім. В.М. Корецького; Нац. акад. наук У-ни. Київ, 2018. 224 с.

336. Храпенко О. Удосконалення діяльності прокуратури із захисту прав і свобод неповнолітніх: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10; Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2012. 20 с.

337. Цакадзе Н. Прокуратура в системі органів державної влади в Україні: статус, функції, перспективи реформування: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10; Акад. адвокатури України. К., 2010. 188 с.

338. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40-41, 42. ст. 492.

339. Циганок С. Адміністративно-правовий статус регіональної прокуратури в Україні: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07; Науково-дослідний інститут публічного права. К., 2017. 19 с.

340. Чаплинська Ю. Адміністративно-правове забезпечення реформування органів прокуратури України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 43 с.

341. Черников Д. Правові основи фінансування органів прокуратури в Україні. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07, Держ. НДІ М-ва внутр. справ України. К., 2013. 210 с.

342. Чечерський В. Конституційно-правовий статус органів прокуратури в Словаччині, Польщі, Чехії та Україні (порівняльно-правове дослідження): дис... канд. юрид. наук: 12.00.02; Ужгородський національний ун-т. Ужгород, 2006. 206 с.

343. Чи відповідає робота української прокуратури стандартам ЄС. Європейська правда, 2023. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/05/18/7161984/>

344. Черноус Ю. Видача особи (екстрадиція) у кримінальному провадженні щодо злочинів міжнародного характеру. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 1. С. 143–150.

345. Шандула О. О. Прокурорський нагляд за додержанням законів при виконанні покарання у виді арешту. *Форум права*. 2013. № 3. С. 757-763

346. Шапошник А. Щодо поняття адміністративно-правових засад діяльності прокурора в Україні. *Академічні візії*. 2023. Вип. 15. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10078001>. URL: <http://vision.org/index.php/av/article/view/690>

347. Шатрава С.О. Щодо позасудового порядку оскарження рішення про застосування дисциплінарного стягнення (на прикладі органів прокуратури України). *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2014. № 2/65. С. 192–199.

348. Шатрава С.О. Щодо розуміння дисциплінарного провадження в органах прокуратури : питання теорії та практики *Юридичний науковий електронний журнал*. 2014. № 3. С. 101–104. URL : http://www.lsej.org.ua/3_2014/29.pdf.

349. Шатрава, С.О., Джафарова, О.В., Погорілець, О.В. Деякі питання участі прокурора у провадженнях у справах про адміністративні правопорушення: за матеріалами Європейського суду з прав людини. *Вісник*

Харківського національного університету внутрішніх справ. 2023. № 2 (101).
Ч. 1. С. 135-149.

350. Швед І. Місце органів прокуратури в механізмі забезпечення конституційної безпеки держави: дис. ... канд. юрид. наук.: 12.00.02; ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Ужгород, 2018. 205 с.

351. Шемчук В. Нагляд органів прокуратури як гарантія забезпечення прав і свобод громадян в сфері адміністративної юрисдикції: дис... канд. наук: 12.00.07; Сімф., 2009. 225 с.

352. Шемшученко Ю., Мурашин Г. Прокуратура України в системі міжнародного співробітництва. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2009. № 1. С. 23–28.

353. Шестопалов Р. Правозахисна діяльність прокуратури України поза межами кримінального судочинства: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10, Ген. прокуратура України, Нац. акад. прокуратури України. Київ, 2014. 200 с.

354. Шинкарук А. Адміністративно-правові засади діяльності нотаріусів у сфері державної реєстрації: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Науково-дослідний інститут публічного права. Київ, 2018. 208 с.

355. Шматова Ю.О. Механізм адміністративно-правового забезпечення прав людини в умовах надзвичайних ситуацій: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». Київ, 2012. 224 с.

356. Шуба В. Адміністративно-правові відносини в діяльності органів прокуратури України: загальнотеоретичні аспекти: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Х., 2007. 20 с.

357. Щодо інформування про припинення дії міжнародних договорів України: лист Міністерства закордонних справ України від 3 травня 2022 року № 72/12-612/1-30630. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3063321-22#Text>

358. Юсубов В. Прокурор як гарант забезпечення прав громадян на досудових стадіях кримінального процесу: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09; ПВНЗ «Європ. ун-т». Київ, 2021. 18 с.

359. Якимчук М. Організаційно-правові основи управління в органах прокуратури України: дис. доктора юрид. Наук: 12.00.07. Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Київ, 2002. 396 с.

360. Яценко В. Організація діяльності прокуратури щодо розгляду звернень громадян: адміністративно-правовий аспект: автореф. дис... канд. наук: 12.00.07; Міжрегіон. акад. упр. персоналом. Київ, 2011. 19 с.

361. Consultative Council of European Prosecutors. URL: <https://www.coe.int/en/web/ccpe>

362. Declaration on minimum standards concerning the security and protection of public prosecutors and their families adopted by the International Association of prosecutors on the first day of march 2008. URL: [https://www.iap-association.org/getattachment/Resources-Documentation/IAP-Standards-\(1\)/Protection-of-Prosecutors/IAP_Standards-for-Protection-and-Security-of-Prosecutors.pdf.aspx](https://www.iap-association.org/getattachment/Resources-Documentation/IAP-Standards-(1)/Protection-of-Prosecutors/IAP_Standards-for-Protection-and-Security-of-Prosecutors.pdf.aspx)

363. Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation among States in accordance with the Charter of the United Nations. UN. General Assembly (25th sess.: 1970). URL: <https://digitallibrary.un.org/record/202170?v=pdf>

364. European Guidelines on the Ethics and Conduct of Public Prosecutors (Council of Europe, "Budapest Guidelines", 2005). URL: <https://rm.coe.int/conference-of-prosecutors-general-of-europe-6th-session-organised-by-t/16807204b5>

365. European Union Agency for Criminal Justice Cooperation. URL: <https://www.eurojust.europa.eu/about-us/organisation/mission>

366. Group of States against Corruption. URL: <https://www.coe.int/en/web/greco>

367. Guidelines on the Role of Prosecutors Adopted by the Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Havana, Cuba, 27 August to 7 September 1990. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/prosecutors.pdf>

368. International Association of Prosecutors. URL: <https://www.iap-association.org/>

369. Joint investigation team into alleged crimes committed in Ukraine. URL: <https://www.eurojust.europa.eu/joint-investigation-team-alleged-crimes-committed-ukraine>

370. National Authorities of the Ukraine joint investigation team sign Memorandum of Understanding with the United States Department of Justice. URL: <https://www.eurojust.europa.eu/news/national-authorities-ukraine-joint-investigation-team-sign-memorandum-understanding-usa>

371. Political Declaration of the Ministerial Conference on Restoring Justice for Ukraine. Government of the Netherlands. URL: <https://www.government.nl/documents/diplomatic-statements/2024/04/02/political-declaration-of-the-ministerial-restoring-justice-for-ukraine-conference>

372. Press release. U.S. Attorney General and Ukrainian Prosecutor General Met to Strengthen Joint Efforts to Hold Accountable Perpetrators of War Crimes and Other Atrocities Committed in Ukraine. September 20, 2022. URL: <https://www.justice.gov/opa/pr/us-attorney-general-and-ukrainian-prosecutor-general-met-strengthen-joint-efforts-hold>

373. Role of the public prosecutor's office in a democratic society governed by the rule of law. Recommendation 1604 (2003) adopted by the Parliamentary Assembly on 27 May 2003. URL: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17109&lang>

374. Situation in Ukraine: ICC-01/22 / International Criminal Court. URL: <https://www.icccpi.int/ukraine>.

375. The Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism. URL: <https://www.coe.int/en/web/moneyval#:~:text=At%20a%20glance-,The%20Committee%20of%20Experts%20on%20the%20Evaluation%20of%20Anti%20Money,laundrying%20and%20the%20financing%20of>

376. The role of public prosecutors outside the criminal justice system Recommendation CM/Rec(2012)11 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 19 September 2012 and explanatory memorandum. URL: <https://rm.coe.int/16807096c5>

ДОДАТКИ

Додаток А

**СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ
в яких висвітлено основні наукові результати дисертації:**

1. Ільєнков О.О. Представництво інтересів держави прокурором в суді: ідентифікація нормативних особливостей. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2023. № 1 (28). С. 325-336. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2023.1.30>.
  2. Ільєнков О.О. Ретроспектива становлення відомчого регулювання особливостей організації здійснення нагляду за додержанням законів органами, що проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2023. № 2 (29). С. 373-389. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2023.2.31>.
  3. Ільєнков О.О. Міжнародне співробітництво як основа реалізації функцій прокуратурою: сучасний стан та тенденції розвитку. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 11. С. 766-769. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-11/186>.
  4. Ільєнков О.О. Адміністративно-правовий механізм реалізації функцій прокуратурою: поняття та структура. *KELM*. 2022. № 7 (51). С. 294-299. DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.7.47>
  5. Ільєнков О.О. Деякі питання здійснення державного контролю за реалізацією прокуратурою своїх функцій. *Наукові Записки. Серія: Право*. 2020. Вип. 8. Спецвипуск. С. 294-299.
- які засвідчують апробацію матеріалів дисертації :**
6. Ільєнков О.О. Правові засади адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури: проблеми категорійного розуміння. *Правові проблеми сучасності та наукові підходи до їх вирішення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 25–26 січня 2023 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2023. С. 139–141.

7. Ільєнков О.О. Державний контроль за реалізацією прокуратурою своїх функцій: питання сьогодення. *Науково-практичні засади розвитку наукової думки на сучасному етапі державотворення*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 22–23 вересня 2021 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2021. С. 122–124.

8. Ільєнков О.О. Деякі аспекти реалізації функцій прокуратурою через призму міжнародного співробітництва. *Інноваційні підходи до реформування сучасного законодавства*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 20–21 квітня 2023 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2023. С. 127–129.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор

Харківського національного

університету внутрішніх справ,

доктор юридичних наук, професор,

заслужений юрист України

 Олександр МУЗИЧУК

« 11 » 01 2024 р.

А К Т

впровадження результатів дисертаційного дослідження Ільєнкова Олександра Олеговича на тему «Адміністративно-правовий механізм реалізації функцій прокуратури», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право у науково-дослідну діяльність Харківського національного університету внутрішніх справ

Комісія в складі:

1. Невядовського В.О. – доктора юридичних наук, доцента, ученого секретаря секретаріату Вченої ради Харківського національного університету внутрішніх справ (голова);
2. Джафарової О.В. – доктора юридичних наук, професора, завідувача кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ;
3. Абламського С.Є. – кандидата юридичних наук, доцента, начальника відділу організації наукової діяльності та захисту інтелектуальної власності Харківського національного університету внутрішніх справ

цим актом засвідчує, що результати дисертаційного дослідження Ільєнкова Олександра Олеговича на тему «Адміністративно-правовий механізм реалізації функцій прокуратури», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право та процес; фінансове право; інформаційне право, використовуються у наукових дослідженнях Харківського національного університету внутрішніх справ.

Зокрема: 1) обґрунтовується доцільність ідентифікації сутності категорії «нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян» через призму диференційованого дискурсу, який включає об'єднання спільною метою трьох самостійних різновидів реалізації прокурорського нагляду (активованих

прийняттям індивідуальних актів, де предметом перевірки в контексті судових актів є процедура їхнього виконання, а адміністративних – підстави прийняття та застосування) щодо здійснення уповноваженими особами комплексу обмежень особистої свободи громадян як кримінально-процесуального характеру, так і поза означеною сферою; 2) сформульовано пропозиції та рекомендації щодо внесення змін і доповнень до чинного законодавства в частині удосконалення адміністративно-правового механізму реалізації своїх функцій органами прокуратури; 3) розуміння ролі та формуючого впливу правових засад в системному вимірі теоретичної конструкції адміністративно-правового механізму реалізації функцій прокуратури в контексті їх характеристики як а) статичної елементної складової цілісної конструктивної системи, що функціонує лише у динаміці; б) нормативного підґрунтя функціонування інституційно-організаційних, інструментально-функціональних, ресурсно-забезпечувальних елементів, тобто належного та ефективного функціонування всього механізму; 4) положення щодо розуміння поняття та структури адміністративно-правового механізму реалізації функцій органами прокуратури, що дало змогу сформулювати комплексне уявлення про особливості та елементний склад останнього; 5) характеристику процедурної складової здійснення державного контролю за інституціональною, функціональною, інструментальною та організаційними складовими; б) обґрунтування переваг функціонування неінституційних («неформальних») альянсів у контексті міжнародного співробітництва органів прокуратури як ефективних сучасних механізмів прямої взаємодії між суб'єктами міжнародних відносин, що характеризується відсутністю зайвого формалізму процедур та механізмів, оперативністю та гнучкістю у способах вирішення спільних завдань та досягнення спільних інтересів.

Впровадження результатів дисертаційного дослідження Ільєнкова Олександра Олеговича на тему «Адміністративно-правовий механізм реалізації функцій прокуратури» в науково-дослідну діяльність Харківського національного університету внутрішніх справ забезпечило розширення науково-методичного інструментарію дослідження теоретичних і практичних питань щодо змісту та особливостей функціонування інституту прокуратури через адміністративно-правовий механізм реалізації її функцій.

Члени комісії

Владислав НЕВЯДОВСЬКИЙ

Олена ДЖАФАРОВА

Сергій АБЛАМСЬКИЙ

ЗАТВЕРДЖУЮПроректор
Харківського національного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор**Михайло БУРДІН**

« 10 » 01 2024 р.

**АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ
ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ***Комісія у складі:*

начальник навчально-методичного відділу Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук **Ірина Рязанцева** (голова);

декан факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук **Геннадій Зврянський**;

завідувач кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор **Олена Джафарова**

склала цей акт про те, що результати дисертаційного дослідження Ільєнкова Олександра Олеговича на тему «Адміністративно-правовий механізм реалізації функцій прокуратури», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право та процес; фінансове право; інформаційне право, використовуються в освітньому процесі Харківського національного університету внутрішніх справ при викладанні навчальних дисциплін «Судові та правоохоронні органи», «Забезпечення прав людини в діяльності правоохоронних органів», «Адміністративний процес» та інших дисциплін адміністративно-правового характеру.

Внесені автором до зазначених лекційних матеріалів доповнення підготовлені на достатньому теоретичному та методичному рівні та ґрунтуються

на результатах проведеного автором глибокого дослідження в частині удосконалення адміністративно-правового механізму реалізації своїх функцій органами прокуратури, у зв'язку з чим впроваджені в освітній процес Харківського національного університету внутрішніх справ, а також у науково-дослідній роботі слухачів, студентів та курсантів.

Члени комісії:

Ірина РЯЗАНЦЕВА

Геннадій ЗВІРЯНСЬКИЙ

Олена ДЖАФАРОВА